Володимир ПОЛІЩУК
Сергій НЕВЕСЬОЛОВ

КОЛИ РЕКЛАМА МАЛА ВЛАСНІ ІМЕНА

НАРИСИ З ІСТОРІЇ ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКОЇ РЕКЛАМИ

Кропивницький
2019

УДК 070
ББК 76

Поліщук В.
Невесьолов С.

П104 Коли реклама мала власні імена/ Поліщук В., Невесьолов С. – Кропивницький:, 2019. - 104 с.

Історія розвитку та існування реклами – це історія міста, регіону. Якою ж була реклама у Єлисаветграді у період до Жовтневого переводу 1917 року? Часткову відповідь на це запитання читач може знайти у даній книзі. У її підготовці використані документи, які зберігаються у Державному архіві Кіровоградської області.

УДК 070
ББК 76

ЗМІСТ

Батько працював на заводі Кличка, а тесть – на заводі Ельворті… 4
Електричне освітлення, широка вулична реклама. Чим не Європа? …… 9
Бонбоньєрки Волька Вінерова…… 16
Єлисаветградський електроілюзіон…… 23
Золота медаль фотографа Бриля…… 27
По Великій Перспективній вулиці були «Північний» готель та «Південні номери»……. 31
Від книгарні Менчица до крамниці Злотопольського……. 35
Контрацептиви з міхура риби та слонової кістки……... 40
Випадково продається будинок…….. 44
Коли реклама мала власні імена……. 48
Ліки від семи смертельних недуг……... 53
Пиво в Єлисаветграді можна було замовити телефоном……. 57
Реклама у Єлисаветградських газетах XIX століття……. 61
Представником автомобільної фірми «Форд» в Єлисаветграді був нотаріус Шевченко…… 64
Вітрини та вивіски магазинів……..…… 68
Ковбаса Гейзера, кефір Орлова та макарони Воліної……... 71
А ви застрахували придане своєї доньки?.....…….. 76
Окуліст Гольденберг приймав хворих у власному будинку…… 83
Продаю автомобіль, офіцерське сідло і попугая Юру……. 86
У вітрині магазину Камінського стояло опудало лева……. 90
Останні новини за три копійки……... 97
Хлібне місто…… 101

БАТЬКО ПРАЦЮВАВ НА ЗАВОДІ КЛИЧКА, А ТЕСТЬ – НА ЗАВОДІ ЕЛЬВОРТІ

Про промисловість Єлисаветграда початку ХХ століття дізнаємося з кількох друкованих видань. Зокрема, в Адрес-календарі та Довідковій книзі по місту на 1911 рік так охарактеризований стан промисловості та торгівлі у Єлисаветграді:

«У промисловому і торговому відношенні Єлисаветград безсумнівно є великим центром на півдні Росії і у деяких галузях промисловості та торгівлі може претендувати на чільне місце. Такі: виробництво сільськогосподарських машин і знарядь, млинова і мукомельна справа та мануфактурна торгівля. Інші галузі, хоча відіграють помітну роль у промисловому житті, не можуть, однак, назватися домінуючими. У Єлисаветграді налічується 60 фабрично-заводських великих підприємств, підпорядкованих нагляду фабричної інспекції, із загальним числом робітників понад 4000 чоловік і сумою продуктивності у 15 мільйонів рублів».

Згідно Довідково-ілюстрованого альбому-книги “Фабрики, заводи та рудники Південної Росії», виданого у 1911 році у Катеринославі, в Єлисаветграді на той час було шість фабрик землеробних машин та знарядь, і ще чотири заводи з чавуноливарним та механічним виробництвом. І це закономірно, адже наш край сільськогосподарський, тож попитом користувалася продукція підприємств, які забезпечували землеробів технікою та реманентом, або ж пристроями для переробки сільгосппродукції.

На найбільш потужному заводі Єлисаветграда, який належав Р. та Т. Ельворті, працювало на той час 600 робітників.

На заводі товариства В.А.Яскульського було 174 робітники, і знаходився завод по вулиці Вокзальній, нижче будівлі ремісничо-грамотного училища.

Керував виробництвом Давид Гедалевич Бєлаковський. На заводі були слюсарний, токарний, ливарний, ковальський та столярний цехи. Про продукцію, яку виробляли на цьому та інших підприємствах Єлисаветграда, що будуть нижче перераховані, дізнаємося з їхніх рекламних інформацій у газетах.

По вулиці Московській (Чміленка) було два заводи – Айзака Львовича Шкловського (95 робітників) та Петра Івановича Кесслера (80 робітників). Останній завод знаходився на розі з вулицею Кавалерійською. На цьому підприємстві також виготовляли нові кінні екіпажі.

Завод Єлизавети Іванівни Бургард, на якому працювали 48 робітників, знаходився по вулиці Успенській (Гоголя). Зараз у його приміщеннях виробничі майстерні технікуму механізації сільського господарства, це через дорогу від обласної дитячої лікарні. Німець Ебергард Бургард побудував у Єлисаветграді свій завод землеробних машин та знарядь у 1847 році. У 1860-х завод став акціонерним товариством «Бургардъ и К°». У 1915 році син Ебергарда Бургарда Еміль продав завод київському купцю Борису Гронфайну з відстрочкою платежу на 10 років.

На знімку - член історико-культурологічного товариства «Ойкумена» Олександр Шилов з масивною чавунною плитою розмірами 40х60 см, на якій вилиті слова «Елисаветградъ» та «Ф.К.Кличко». Цю плиту знайшли біля слідчого ізолятора у Кропивницькому, її використовували як люк для прикриття доступу до каналізаційних мереж.

Найменшим за кількістю працюючих був завод Карла Карловича Краузе (30 робітників), який знаходився по вулиці Покровській.

Ще два підприємства займалися чавуноливарним виробництвом - А.Жарневича (20 робітників) та М.В.Маркової (30 робітників). Останній завод більш відомий за прізвищем його директора Ф.К.Кличка. Знаходився завод на березі Інгулу на Биковому, у кварталі між Глиняною вулицею та Андріївським провулком.

Торговому дому М.І.Цейтліна належало механічне виробництво, на якому працювало 30 робітників.

Ще одне машинобудівне виробництво належало А.А.Яскульському. Його директором був П.Ренг, і на ньому працювало 120 робітників.

Газета «Голос Юга» періодично друкувала оголошення механічного і чавуноливарного заводу І.М. Гомберга, що знаходився по вулиці Костопальній (на березі річки Балки по вулиці Преображенській).

Також з газетних оголошень дізнаємося, що два машинобудівних заводи знаходилися на вулиці Гоголя: чавуноливарний завод Танхема Бродського (купив у Краузе) та завод землеробних машин і сільськогосподарських млинів Абрама Львовича Шкловського.

У щорічнику газети «Голос Юга» за 1913 рік сказано про нього: *«завод А.Л. Шкловського існує з 1895 р Завод займає собою цілий квартал, обмежений наступними вулицями: Московською, Безпопівською (вул. Гоголя), Приютинською і Бульварним провулком. Площа, яку займає завод, близько 3000 квад. саж. ».*

За даними додатку до газети «Голос Юга» «Весь Єлисаветград» за 1913 рік, у місті на той час були 351 фабрика, завод та майстерня, а їхній загальний оборот складав за рік 12 мільйонів рублів. Перше місце за оборотом займали механічні заводи та заводи сільськогосподарських машин, яких у місті було 10, і на яких працювало 3250 чоловік, а їхній річний оборот складав 5 мільйонів рублів. Машинобудівні заводи приносили до 10% прибутку своїм власникам.

Свою рекламу власники єлисаветградських заводів друкували не лише у місцевих та загальноросійських газетах, а й у каталогах виставок продукції сільськогосподарського машинобудування, а також виготовляли свої буклети, у яких подавали фотографії, приміром, сівалок, та наводили їхні технічні показники.

Так, рекламні оголошення місцевих машинобудівних заводів та заводів сільськогосподарських машин знаходимо у щорічному додатку до газети «Голос Юга» за 1913 рік. Тут також і реклама продукції заводів з інших міст.

Єлисаветградське повітове земство видавало «Каталог землеробних машин та знарядь», які продавало зі своїх складів. Один з таких каталогів на 66 сторінок, у якому відсутній рік випуску, нині зберігається у відділі рідкісної книги обласної бібліотеки ім.Д.Чижевського. Він пропонує різноманітну продукцію: плуги різних типів, борони, сівалки, жатки, снопов'язалки, молотарки, кінні приводи, кукурудзяні молотарки, парові локомобілі, соломо-елеватори, віялки, соломорізки, фургони, ваги, сепаратори та маслобойки... У передмові автори каталога повідомляють:

«Приступаючи до видання цього каталогу, Єлисаветградське Земство вважає за потрібне пояснити, що воно, як і раніше, докладе всіх зусиль, щоб земські склади постачали населення кращими землеробними машинами і знаряддями, що відрізняються міцністю, простотою свого пристрою, високою якістю вживаних матеріалів, доступною ціною, на можливо пільгових умовах. Головна мета Земства - сприяти правильній та культурній обробці полів... На Земських складах продаються переважно ті машини і знаряддя, які були випробувані на випробувальній станції при Єлисаветградському сільгосптоваристві і схвалені. На складах також є усі запасні частини до

усіх машин і знарядь, які продаються, що позбавляє покупців від турбот, пов'язаних з випискою таких запчастин із заводів, а головне оберігає від втрати часу, так як машина буває змушена довгий час не діяти, через яке-небудь незначне пошкодження».

Газета "Известия Елисаветградского Совета рабочих и крестьянских депутатов" у номері від 4 липня 1919 року повідомляла, що *«закриваються заводи сільськогосподарського машинобудування - Бродського, «Орач», Могилевського, Лемаскіна і Шкловського через відсутність необхідного матеріалу. Продовжують виробництво заводи Бургардта, Яскульського та Ельворті».*

Згодом усі ці заводи та фабрики радянська влада націоналізувала і назвала на свій манер. Деякі з них закрили і сьогодні ніщо у місті уже не нагадує, що тут, приміром, був завод Кличка.

ЕЛЕКТРИЧНЕ ОСВІТЛЕННЯ, ШИРОКА ВУЛИЧНА РЕКЛАМА. ЧИМ НЕ ЄВРОПА?

Так писала єлисаветградська газета «Голос Юга» у номері за 4 грудня 1907 року про впровадження реклами у місті «на заграничный манер».

Про вуличну рекламу в Єлисаветграді дізнаємося з «Систематичного збірника постанов Єлисаветградської міської думи за 1871-1903 рр.», укладачем якого був Л.К Брейєр.

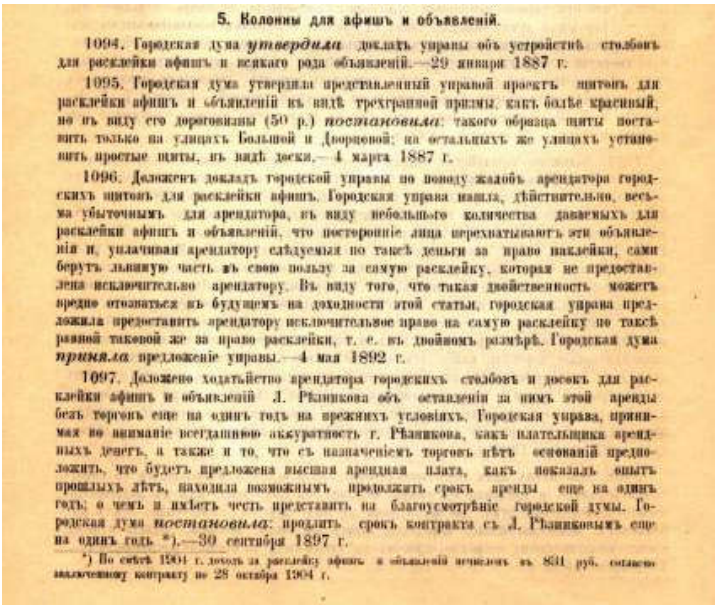

5. Колонны для афишъ и объявленій.

1094. Городская дума *утвердила* докладъ управы объ устройствѣ столбовъ для расклейки афишъ и всякаго рода объявленій.—29 января 1887 г.

1095. Городская дума утвердила представленный управой проектъ щитовъ для расклейки афишъ и объявленій въ видѣ трехгранной призмы, какъ болѣе красивый, но въ виду его дороговизны (50 р.) *постановила*: такого образца щиты поставить только на улицахъ Большой и Дворцовой; на остальныхъ же улицахъ установить простые щиты, въ видѣ доски.—4 марта 1887 г.

1096. Доложенъ докладъ городской управы по поводу жалобъ арендатора городскихъ щитовъ для расклейки афишъ. Городская управа нашла, дѣйствительно, весьма убыточнымъ для арендатора, въ виду небольшого количества даваемыхъ для расклейки афишъ и объявленій, что посторонніе лица перехватываютъ эти объявленія и, уплачивая арендатору слѣдуемыя по такси деньги за право наклейки, сами берутъ львиную часть въ свою пользу за самую расклейку, которая не предоставлена исключительно арендатору. Въ виду того, что такая двойственность можетъ вредно отозваться въ будущемъ на доходности этой статьи, городская управа предложила предоставить арендатору исключительное право на самую расклейку по такси равной таковой же за право расклейки, т. е. въ двойномъ размѣрѣ. Городская дума *приняла* предложеніе управы.—4 мая 1892 г.

1097. Доложено ходатайство арендатора городскихъ столбовъ и досокъ для расклейки афишъ и объявленій Л. Рѣшикова объ оставленіи за нимъ этой аренды безъ торговъ еще на одинъ годъ на прежнихъ условіяхъ. Городская управа, принимая во вниманіе всегдашнюю аккуратность г. Рѣшикова, какъ плательщика арендныхъ денегъ, а также и то, что съ назначеніемъ торговъ нѣтъ основаній предположить, что будетъ предложена высшая арендная плата, какъ показалъ опытъ прошлыхъ лѣтъ, находила возможнымъ продолжить срокъ аренды еще на одинъ годъ; о чемъ и имѣетъ честь представить на благоусмотрѣніе городской думы. Городская дума *постановила*: продлить срокъ контракта съ Л. Рѣшиковымъ еще на одинъ годъ *).—30 сентября 1897 г.

*) По смѣтѣ 1904 г. доходъ за расклейку афишъ и объявленій исчисленъ въ 831 руб. согласно заключенному контракту по 28 октября 1904 г.

Стор. 316 «Систематичного збірника постанов Єлисаветградської міської думи за 1871-1903 рр.», т.1, склав Л.К.Брейєр. Друкарня М.А.Гольденберга в Єлисаветграді, 1905 р.

29 січня 1887 року міська дума затвердила доповідь міської управи про встановлення стовпів для розклеювання афіш та «всякого рода» об'яв.

А уже 4 березня того року міська дума затвердила представлений управою проект щитів для розклеювання афіш та об'яв у вигляді трьохгранних призм, як найбільш красивих. Та оскільки такі призми були дорогі, обходилися у 50 рублів, вирішили такого зразка щити поставити тільки на Великій Перспективній та Дворцовій вулицях. А на інших вулицях міста встановили прості щити у вигляді дошки.

У квітні 1892 року орендар міських щитів для розклеювання афіш та об'яв звернувся до міської управи зі скаргою. Цю заяву управа розглянула на

засіданні 4 травня того року. Управа погодилася з тим, що орендар справді несе збитки через невелику кількість афіш та об'яв для розклеювання. До того ж сторонні особи перехоплюють ці об'яви і сплачують орендарю таксу за наклеювання, беручи собі левову частку за саме розклеювання, право на яке має лише орендар. Тож міська управа надала орендарю виключне право на розклеювання за подвійною таксою.

На засіданні 30 вересня 1897 року міська управа розглянула клопотання орендаря міських стовпів і дощок для розклеювання афіш та об'яв Л.Рєзникова. Він просив залишити за ним оренду без торгів ще на один рік на попередніх умовах. Члени міської управи узяли до уваги «всегдашнюю аккуратность» Рєзникова у виплаті орендних грошей, а також те, що з призначенням торгів не було підстав вважати, що буде запропонована вища орендна плата, як на те вказував досвід попередніх років. Міська дума на своєму засіданні 30 вересня 1897 року продовжила термін контракту с Рєзниковим.

За кошторисом 1904 року дохід міста за розклеювання афіш та оголошень склав 831 рубль.

На початку XX століття єлисаветградські газети повідомляли про нові види реклами у місті. Зокрема, про застосування електричної енергії для освітлення віконних вітрин магазинів. Для цього потрібно було взяти дозвіл у міській управі.

Так, у номері за 23 травня 1907 року «Голос Юга» повідомляла: *«Нарушение правил. В магазинах, пользующихся электрической энергией с городской станции, устраиваются с нарушением правил и без разрешения управы дополнительные установки электрического освещения. Городская управа поручила заведующему елисаветградской станцией городскому инженеру Тамму, в случае, если установки не будут сняты, прекратить отпуск электрической энергии для этих магазинов».*

У номері газети за 17 лютого 1910 року була надрукована наступна інформація: *«Реклама. В последнее время усилились употребление электрической энергии в целях рекламного освещения магазинных оконных выставок. Некоторые магазины с этой же целью устраивают у входа дуговые электрические фонари».*

«Светящая реклама. В летнем театре Элькинда также устраиваются световые торговые рекламы» - повідомляв «Голос Юга» у номері за 23 травня 1910 року. А 5 червня того ж року газета розмістила наступне повідомлення: *«Рекламы. Большое скопление публики наблюдается по вечерам у летнего театра, где на большом экране демонстрируются световые рекламы. В перерывах между объявлениями демонстрируются картины разных сюжетов».*

Ось ще кілька повідомлень про «нові види реклами» у Єлисаветграді, які у 1908 році друкувала газета «Голос Юга»:

Реклама. На станции трамвая у вокзала сооружен щит, на котором будут выставлены для рекламы вывески некоторых торговых фирм. (7 лютого).

Новый вид рекламы. Наш город не отстает от других больших городов, где промышленные фирмы считаются с рекламой, как с «двигателем торговли». Помимо того, что вагоны трамвая пестрят объявлениями, некоторые владельцы заведений печатают адреса своих фирм на оборотной стороне трамвайных билетов. (9 червня).

Арендатору киосков для афиш городской управой предписано отремонтировать афишные столбы и поставить 8 новых в местах, которые будут указаны городской управой. (10 червня).

Новый вид рекламы. Рекламное дело в Елисаветграде понемножко развивается. В настоящее время управлением трамвая выпускаются билеты широкого размера, на оборотной стороне которых будут напечатаны объявления фирм. (28 жовтня).

Рекламный щит. Правление римского католического училища обратилось в городскую управу с ходатайством разрешить ему построить во дворе училища щит для вывешивания рекламы. (12 грудня).

У 1909 році трамвайні вагони почали обклеювати оголошеннями, а управління трамваю випустило ширші білети, щоб на зворотному боці друкувати оголошення фірм.

У тому ж році міська управа здала в оренду пану Гопану усі міські лавки на бульварі для *«надписывания на них рекламы».*

Ретро-фотографії з видами Єлисаветградай, на яких зображені вуличні рекламні тумби

Дворцовий бульвар

Вулиця Велика Перспективна, тумба на розі з Дворцовою вулицею

Зліва Міська управа, справа тумба на Міському бульварі

Окружний суд

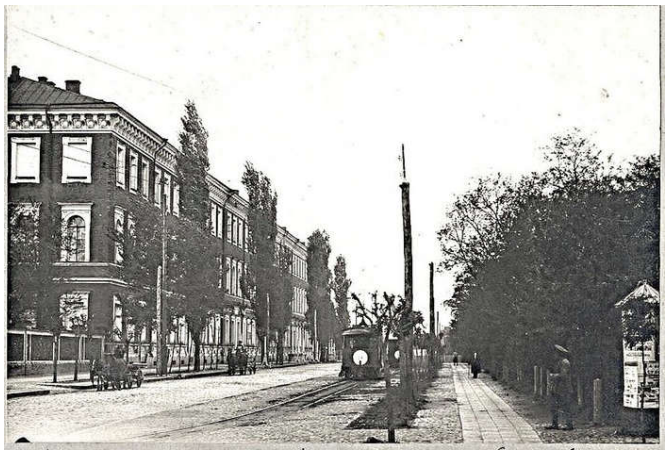

Кавалерійське училище, справа на знімку тумба

Міський бульвар, за каретою – рекламна тумба

У тому ж році *«один предприниматель возбудил ходатайство о разрешении ему устроить при Северной гостинице световую электрическую рекламу для торговопромышленных объявлений».*

У 1855 році у Берліні з'явилися перші афішні тумби. На них розклеювали концертні і театральні афіші, а також рекламні оголошення. Коли подібні тумби почали ставити на вулицях Єлисаветграда – поки що невідомо. Якщо судити з дореволюційних фотографій нашого міста, то стояли вони в основному на двох центральних вулицях – Дворцовій та Великій Перспективній.

У Єлисавеграді одним з орендарів афішних тумб був Шльома Гершкович Гопан. 3 жовтня 1910 року він звернувся з листом до міської управи, у якому писав, що *«28 жовтня нинішнього року закінчується трирічний термін договору зі мною на оренду міських стендів для розклеювання афіш та оголошень по місту... прошу міську праву здати мені*

їх ще на три роки на таких умовах: орендну плату залишити у 1502 рублі на рік з тим, що я зобов'язуюсь побудувати ще 18 круглих триаршинних стендів, які прошу поставити на Великій Перспективній та Дворцовій вулицях, а наявні нині на цих вулицях 26 стендів меншого розміру перенести на інші вулиці і поставити за вказівкою міської управи...».

Новий дозвіл Гопан отримав, але уже із більшою орендною платою та необхідністю побудувати більше стендів, ніж він це планував. Та невдовзі орендар помер і справами стала завідувати його дружина Естер.

Власники та орендарі афішних тумб, щоб не втрачати клієнтів і прибутку, оперативно інформували міську управу про тих, хто розміщує свою рекламу у недозволеному місці, і таких влада карала.

У номері за 29 січня 1911 року «Голос Юга» повідомляв: *«Расклейка афиш. Арендатор городских афишных щитов просит городскую управу оказать ему содействие в том, чтобы арендатор театра Элькинда не расклеивал самовольно афиши, и чтобы он не являлся в деле расклейки афиш посредником между Гопаном и антрепренерами. Несколько времени назад Гопан добился от управы запрещения расклейки господином Элькиндом театральных афиш на заборах и в вагонах трамвая. Тепер видно его аппетит разгорелся».*

А 25 лютого 1912 року Естер Гопан зверталася до міського голови із проханням «розпорядитися про заборону утримувачам біоскопу, патеграфу та ілюзіону самостійного розклеювання своїх афіш і підтвердити їм, що за таку розклейку, чи навіть розноску, встановлена містом плата на мою користь, яку вони зобов'язані вносити мені... названі підприємці наносять мені велику шкоду і лишають мене можливості бути сумлінним контрагентом міста, оскільки прибутки від міських щитів є єдиним джерелом існування для мене і семи сиріт-дітей, не говорячи вже про те, що за контрактом я несу серйозні обов'язки, які полягають у великій орендній платі до 2000 рублів, тоді як попередній орендар платив лише 650 рублів, і , крім того, я зобов'язана також установити ще 20 нових стендів, які також мають обійтися мені не менш як у 1000 рублів».

У свою чергу орендар театру Елькінд був одним з тих, кого не влаштовували ціни Гопана, про що він писав у міську управу. Скаржився, що за угодою з міською управою про оренду Гопан повинен брати «с газетного листа 2 рубля 50 копеек» і таку ж суму за афішу, яка висітиме на тумбі три доби. А от Гопан дере з Елькінда та йому подібних по 4 рублі 50 копійок.

Стенди для розклеювання афіш були не єдиною формою реклами на вулицях міста. Так у 1909 році у міську управу звертався Федір Феофілович Критинін із проханням надати йому виключне право на встановлення світлової реклами. В одному з найбільш людніших місць він збирався встановити екран розміром 4х4 сажені та будку для світлового апарату. Обіцяв рекламувати за допомогою вдосконаленого прожектора і сильного електричного світла «художні й оригінально виконані фарбами і фотографуванням малюнки з позначенням фірми і її продукту».

Єлисаветградська міщанка Мирля Абрамівна Меєр просила надати їй дозвіл на прийом реклами для її розміщення на усіх лавках міста строком на 10 років. Зобов'язувалася сплачувати у міську казну перші два роки по 100 рублів щороку, а в наступні вісім років – по 200 рублів.

Фастівський міщанин Мендель Борухович Черкаський просив дозволу влаштувати в Єлисаветграді зовнішню світлову рекламу для демонстрації оголошень торговельно-промислових підприємств на Великій Перспективній вулиці у будинку Барського при «Північному» готелі.

А утримувач Американської фотографічної майстерні Тверишінов просив дозволу на розміщення світлової реклами у саду Елькінда біля літнього театру.

Орендарка міського саду Олена Генріхівна Бейковська у травні 1912 року просила дозволу поставити на стовпах два рекламні щити розміром 9х2 аршини на розі вулиці Дворцової з вулицями Великою Перспективною та Пашутінською.

У номері за 4 грудня 1907 року газета «Голос Юга» надрукувала наступну інформацію: *«Мы не отстаем. Одним из местных предпринимателей заключено соглашение с городом на устройство на главных остановочных станциях трамвая щитов, на которых будут привешены вывески-рекламы. Концессия сдана на 5 лет. Словом, все на заграничный манер: электричесое освещение, широкая уличная реклама. Чем не Европа?»*

БОНБОНЬЄРКИ ВОЛЬКА ВІНЕРОВА

Коли і хто заснував в Єлисаветграді перше виробництво з виготовлення солодощів, або ж заклад з їх продажу, – не відомо. За даними „Новоросійського календаря", у 1857 році у місті працювали дві кондитерських. Очевидно, власником однієї з них був Фрідріх Кіркеруп.

Міст через Інгул, який з'єднував Ковалівку з Биковим, і знаходився нижче нинішнього мосту по вулиці Вокзальній, називали Кіркерупівським. У фондах Державного архіву Кіровоградської області зберігається прохання Фрідріха Вільгельмовича Кіркерупа, датоване 5 вересня 1858 року (Фонд 18 Опис 1 Справа 459). Колишній громадянин Данії, який набув російського підданства, просив записати його до єлисаветградських купців. На той час він мав справу у місті Вознесенськ (нині Миколаївська область). А в Єлисаветграді проживала його дружина, яка тримала торгівельний заклад.

З іншого архівного документа – «Алфавитный список обывателей за 1866 год», - дізнаємося, що 44-річний купець 2-ї гільдії Вільгельм Кіркеруп нещодавно поселився в Єлисаветграді, має дружину Марію та двох дітей – 11-річного Еміля та 13-річного Едуарда, а також проживає у будинку на Ковалівці, і що він – кондитер.

Очевидно, на кошти Вільгельма Кіркерупа й був побуваний дерев'яний місток, по якому жителі Єлисаветграда переходили та переїжджали через Інгул, або ж цей міст просто знаходився біля домоволодіння Кіркерупа.

ВѢНСКАЯ
КОНДИТОРСКАЯ и ПЕКАРНЯ
помѣщается на Большой улицѣ въ домѣ Бернгарда.
каждый день 2 раза можно имѣть свѣжій хлѣбъ утромъ съ 4-хъ часовъ и послѣ полудня въ 3 часа, кромѣ большихъ праздниковъ
ОТЛИЧНАЯ ВЫПРОБОВАННАЯ МУКА
ДЛЯ ПАСХИ,
СУХІЯ ДРОЖЖИ, САХАРНЫЯ ЦВѢТЫ, САХАРНЫЯ ЯЙЦА и различныя принадлежности для УБРАНСТВА ПАСОКЪ. Заказы на Пасхи, Торты, Пирожныя, Мороженое, Кремъ и всякіе другіе предметы кондитерскаго печенія. Желе, Мороженое, Пасокиръ, Кремъ всегда во всякое время получить на заказъ.
М. Киркерупъ.

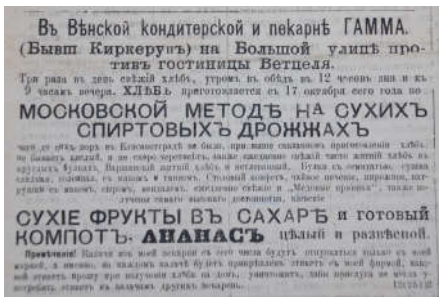
Въ Вѣнской кондитерской и пекарнѣ ГАММА.
(Бывш Киркерупъ) на Большой улицѣ противъ гостиницы Ветцеля.
Три раза въ день свѣжій хлѣбъ, утромъ въ обѣдъ въ 12 часовъ дня и въ 9 часовъ вечера. ХЛѢБЪ приготовляется съ 17 октября сего года по
МОСКОВСКОЙ МЕТОДѢ НА СУХИХЪ СПИРТОВЫХЪ ДРОЖЖАХЪ
СУХІЕ ФРУКТЫ ВЪ САХАРѢ и готовый КОМПОТЪ АНАНАСЪ цѣлый и разрѣзной.
Примѣчаніе!

Об'ява «Віденської кондитерської та пекарні» Марії Кіркеруп, яка знаходилася по вулиці Великій Перспективній, виходила у кількох номерах газети «Елисаветградский вестник» у березні-квітні 1880 року

Та уже у номері за 22 жовтня 1882 року газета «Елисаветградский вестник» надрукувала рекламу «Віденської кондитерської та пекарні Гамма», який купив її у Кіркерупа.

В одному з наступних номерів газета надрукувала оголошення Ф.Гамма про продаж морозива у новому відділенні його кондитерської на міському бульварі навпроти ратуші.

Наприкінці XIX століття газета «Елисаветградский вестник» друкувала рекламу солодощів, які виготовляли й в інших містах.

Відомо також, що батьки композитора Олександра Ільїча Шусера, який народився у 1896 році в Єлисаветграді, тримали одну з найбільш відомих міських кондитерських.

На початку XX століття у місті працювала кондитерська Шнура, яку потім придбав Жан. У №35 газети «Голос Юга» за 1907 рік надруковане наступне оголошення:

«Кондитерская "ЖАН» (бывшая Шнур) доводит до всеобщего сведения, что с переходом в собственность к новому владельцу она продолжает принимать заказы на всевозможные кондитерские произведения. Работа производится под моим личным наблюдением из лучших продуктов. Всегда свежие конфекты, пирожные и проч. По доступным ценам. При кондитерской заново отремонтированная кофейня, где можно иметь: кофе, шоколад, какао, чай, молоко и проч. Газеты, шахматы и домино. Отделение кондитерской: Дворцовая, дом Шевякова, против гостиницы Коваленко. С почт. Жан.».

А у номері за 10 грудня 1908 року «Голос Юга» повідомляв, що *«фабричный инспектор наложил штраф в 50 рублей на заведующего конфектной фабрики Мейдмана за неведение им книги именного списка*

рабочих фабрики и за нарушение объязательных постановлений о нормировке рабочего времени».

Про кримінальну історію з кондитерською Жана повідомляла газета «Голос Юга» у серпні 1908 року. До кондитерської зайшов чоловік років 25-ти і попросив плитку шоколаду. Дружина Жана, яка стояла за касою, подала йому кілька шматків. Перебираючи їх, покупець запитав, чи не буде у неї здача зі 100 рублів. Отримавши відповідь, що буде тільки з 50, він відібрав шматок шоколаду на 50 копійок і подав банкноту у 50 рублів. Пані Жан, як згодом вона розповідала, відчула, що має справу з аферистом, тож стала уважніше придивлятися до нього. Взявши папірець, вона оглянула його і переконалась, що він не фальшивий. Потім відрахувала 49 рублів 50 копійок здачі і поклала її на стіл. Молодий чоловік разом з тим не став чіпати грошей, заявивши, що йому шоколад не подобається, попросив назад гроші. Жінка дістала з каси банкноту номіналом 50 рублів і поклала її на стіл, забравши здачу. І тут молодий чоловік знову заявив, що візьме шоколад, і став відволікати пані Жан розмовами. Отримавши здачу і шоколад, незнайомець швидко залишив магазин. А пані Жан узяла зі столу папірець, не помітивши, що то банкнота нового зразка у 3 карбованці, і поклала її до каси. Коли прийшов чоловік, дружина поспішила поділитися з ним враженнями про покупця, що викликав у неї підозру. Пан Жан попросив дружину показати папірець і виявив підміну...

А у листопаді 1908 року на фабрику Гольфельда та Орлова прийшов чоловік, який представився Яковом Лернером, і замовив 40 ящиків цукерок. Оскільки начебто у покупця не було при собі грошей, то він залишив товар на фабриці, пообіцявши заплатити за нього у відділенні фабрики на базарі. Через кілька днів Лернер знову прийшов на фабрику і пред'явив безграмотним робітникам якийсь папірець, а ті повірили, що то квитанція про сплату і видали незнайомцю товар.

Рѣдкій случай!
ПО СЛУЧАЮ ВЫѢЗДА
экстренно продается полное оборудованіе для пряничнo-конфектной фабрики, инстр. верст. съ мраморн. плит. тазы, желѣз. листы, формы и проч. Н.-Быковская ул. д. № 12 кв. Полякова.

У номері газети «Голос Юга» за 20 вересня 1911 року було надруковане наступне оголошення:

Протоколы. Городской санитарный надзор составил протоколы за антисанитарное содержание рундука для продажи резанной птицы Х.Торчинской и конфектного заведения Оскар-паши-Оглы. (ГЮ, жовтень 1911).

4 февраля вечером утрачен на Нижне Донской улице перламутровій бінокль. Нашедшего просят доставить в кондитерскую Биггера за вознаграждение. («Елисаветградский вестник», 8 лютого 1880 року).

У номері за 22 жотвня 1882 року Елисаветградские вест ник згадує кондитерську Гамма.

Згідно річного додатку до газети «Голос Юга» за 1913 рік, в Єлисаветграді на той час працювало п'ять *«прянично-конфектных»* фабрик з

річним обігом коштів 78 тисяч рублів. На цих підприємствах було зайнято 62 робітники. Також у місті було два кондитерських торгівельних заклади. На жаль, назви власників цих фабрик та закладів не вказані.

У книзі «Список фабрик і заводів Російської Імперії», виданій у 1912 році, зазначено, що у Єлисаветграді були *«конфектная и шоколадная»* фабрика Волька Вінерова та *«конфектная»* фабрика Йосипа Бенціоновича Тейдмана. Остання знаходилася по Острівській вулиці. На ній працювало 15 робітників, а річний обсяг виробництва складав 15 000 рублів. Що стосується фабрики Волька Вінерова, то на ній працювало 28 робітників, а річний обсяг продукції складав 29 00 рублів.

Знайшли ми також інші документальні дані про кондитерську фабрику купця Герша Шльомовича Мексина, двоповерховий будинок якого зберігся до наших днів на розі Покровської та Пашутінської вулиць. Поряд з цим будинком було й приміщення фабрики.

«Конфектная и шоколадная» фабрика Волька Елевича Вінерова по вулиці Покровській

Та найбільш відома з єлисаветградських кондитерських фабрик – «южно-русская конфетная и шоколадная» фабрика Волька Елевича Вінерова. Знаходилася вона по вулиці Покровській, у кварталі між вулицями Невською (Пашутінською) та Олександрівською (Тарковського). Волько Елевич проживав у сусідньому будинку Герша Мексина, не виключено, що він був зятем Мексина.

У фондах обласного краєзнавчого музею зберігається рекламний плакат фабрики В.Е.Вінерова. У правому та лівому верхньому кутах аркушу

паперу формату А3 відбитки двох печаток. На одній по колу написано «Криворожское сельскохозяйственное общество О.В.Д.». Текст іншої печатки неможливо прочитати.

У залі історії міста картинної галереї «Єлисаветград» зберігаються дві металеві бонбоньєрки, у яких випускала свою продукцію фабрика В.Е.Вінерова. Бонбоньєрками називають металеві коробки для різних солодощів і цукерок (від французького bonboniere, від bonbon - цукерка).

З 1880-х років, коли був розроблений спосіб нанесення зображення на жерсть методом хромолітографії, з'являється і швидко стає популярною жерстяна упаковка. До кінця XIX століття її виробництво набуло промислових масштабів. Над малюнками працювали відомі художники, зокрема Федір Шемякін та Іван Білібін. Найбільш відомі виробники бляшанок знаходилися у Москві та Петербурзі. Отож і єлисаветградець В.Е.Вінеров замовляв бонбоньєрки для своєї продукції у якоїсь з цих компаній, та у якої – на коробках відсутні надписи.

Солодку продукцію на фабриці Волька Вінерова виробляли з допомогою варильної вогневої печі, ручних пресів та відкритих варочних котлів з ручними мішалками, а вироби загортали в обгортку вручну. Асортимент включав в себе практично усі відомі сьогодні види солодощів. У коробки тієї ж форми, що і для цукерок, могли бути розфасовані печиво, пряники, халва і т. п.

Працівник картинної галереї «Єлисаветград» Сергій Каракулін з бонбоньєрками фабрики В.Е.Вінерова

З двох боків на кришці однієї з бонбоньєрок закріплені металеві пластинки з текстом «Южно-Русская Конфектная и Шоколадная фабрика. В.Э.Винеровъ. Елисаветградъ». А зверху до кришки прикріплені металева ручка, щоб переносити коробку, та табличка з текстом «Фирма удостоена золотой медали въ 1907 г.» і малюнок двох сторін цієї медалі.

Іншу бонбоньєрку також можна датувати, як виготовлену після 1907 року. На кришці та боках металевої коробки випуклий рельєф рослин. А на її дні знизу методом хромолітографії нанесено текст та малюнки того ж змісту, що й на першій бонбоньєрці.

Різноманітність форм коробок та барвистість оформлення робили більш привабливими упакування у них кондитерських товарів і давали можливість виробникові виділити свій товар. Крім того, «бляшанки», як їх тоді називали, більш надійно захищали товар, що боявся вологи - бісквіти, пряники, карамель чи монпансьє.

Зазвичай форму коробки і ескіз оформлення розробляли на пакувальному виробництві. Зразки тари розсилали по кондитерських фабриках, а кондитер робив вибір і замовляв надпечатку власного дизайну для своєї марки і сорту цукерок. При використанні однієї і тієї ж коробки для різних видів продукції додатково наклеювали паперову стрічку-бандероль із зазначенням вмісту. Написи на упаковці наносили тільки з дозволу цензури. Кондитери дбали про те, щоб захистити себе від недобросовісних виробників, для цього на коробці розміщували фабричну марку, яку треба було зареєструвати у Департаменті торгівлі і мануфактур, а пізніше у Відділі промисловості Міністерства фінансів.

Передбачалося, що металеві коробки від солодощів у подальшому покупці зможуть використовувати у домашньому господарстві. Цукерки у бонбоньєрках -дорога на той час продукція. Та очевидно в Єлисаветграді на неї знаходилися покупці, оскільки В.Е.Вінеров замовляв для своєї продукції «бляшанки» у виробників з інших міст.

Будівля, у якому до Жовтневого перевороту 1917 була була фабрика В.Е.Вінерова, у радянські часи використовували під взуттєву фабрику.

ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКИЙ ЕЛЕКТРОІЛЮЗЮН

«В те времена каждый город называл кино по-своему. В Петербурге ему дали название «синематограф», в Киеве — «биоскоп» и «биограф». В Одессе молодое искусство носило название «иллюзион». Однако Елисаветград не мог удовлетвориться таким скромным наименованием. В Елисаветграде кино называлось «электроиллюзион». Это было вдвойне заманчиво ввиду того, что в Елисаветграде электричество было тогда силой весьма мало исследованной и само по себе привлекало толпы зрителей, - писали в одному із своїх оповідань Ільф і Петров. - *В прочих городах империи фантазия предпринимателей работала вовсю. Какими только словами не обзывали кино: и «электропаноптикум», и «живой стереоскоп», и «жироскопический театр», и даже «магический ящик».*

У книзі Володимира Миславського «Кіно в Україні. 1896-1921. Факти. Фільми. Імена», яка була видана у Харкові у 2005 році, наведені кілька цікавих фактів з історії кіно у нашому місті. Зокрема, що перший в Єлисаветграді стаціонарний кінотеатр «Біоскоп «Звезда» був відкритий у 1905 році. Знаходився він у будинку Маріані (на знімку) на розі Дворцової та Миргородської (нині - Сім'ї Шульгіних) вулиць. Будинок цей не зберігся, на його місці нині пам'ятник єлисаветградському трамваю. Також у цій книзі сказано, що станом на 1909 рік в Єлисаветграді було п'ять кінотеатрів: біограф «Заря», біоскоп «Звезда», біоскоп «Ілюзія», біоскоп «Олімп» М.Михайлова та патеграф у будинку по вулиці Дворцовій, навпроти Громадського зібрання.

Громадське комерційне училище на розі вулиць Дворцової та Миргородської. Поштова листівка паперового магазину М.Д.Слуцького, Єлисаветград. На першому поверсі цього будинку був біоскоп «Звезда» Маріані.

Та навряд чи це повний і точний список усіх єлисаветградських кінотеатрів того часу. Адже у місцевій пресі початку XX століття згадувалися й інші біоскопи.

«*Сегодня на Большой Перспективной улице в доме наследников Ковалевского открывается театр электробиограф»* - читаємо у єлисаветградській газеті «Южные отголоски» за 7 жовтня 1906 року.

У кожному номері місцевих газет були оголошення про фільми, які демонструвалися в єлисаветградських кінотеатрах. Адміністрація «електроілюзіонів» витрачала значні кошти на рекламу, оскільки без неї глядач не знав би про картини, які демонструються, і не прийшов би у кінотеатр.

А ось ще кілька газетних повідомлень, у яких йшла мова про єлисаветградські біоскопи:

Известный большой первоклассный биоскоп под гостиницей Мариани с воскресенья 8 до субботы 14 июля. 48-я программа интереснейших совершенно новых живых картин "Япония: страна, люди, обычаи". («Голос Юга», 13 липня 1907 року).

Газета на экране. В местных биоскопах демонстрируется последним временем новинка кинематографической техники: газета на экране. («Голос Юга», 21 червня 1910 року).

«Иллюзия». Со второго дня праздников Св. Пасхи в доме Соловьева по Дворцовой начинает функционировать новый синематограф «Иллюзия». Помещение обставлено очень комфортно с мягкой мебелью, балконом и пр. («Голос Юга», квітень 1911 року).

У будинку Соловйова (на знімку) нині базується Кіровоградський обласний загальноосвітній навчально-виховний комплекс гуманітарно-естетичного профілю.

Восени 1913 року сінематограф «Ілюзія» став називатися театром «Мішель». Очевидно, змінився власник цього кінотеатру.

Сдается вешалка в театре «Мишель». («Голос Юга», 12 вересня 1913 року).

Новый театр «Мишель». В воскресенье 6 и понедельник 7, только два *дня, «Фантомас», 3 серия. («Голос Юга», жовтень 1913 року).*

Реклама кінотеатрів «Ілюзія» та «Патеграф» у газеті «Голос Юга», 1911 рік

Биоскоп «Звезда». Чужая птица, разыграно знаменитой Астой Пильзен, которая играла «Женщину-изменницу». Так как «Чужая птица» изобилует несколькими пикантными сценами, то убедительно просим на эту картину детей не брать. («Голос Юга», 14 березня 1912 року).

Реклама біоскопа «Звезда» у газеті «Голос Юга», 1911 рік.

Кинематограф на открытом воздухе. Арендатор зимнего театра Е.В.Елькинд устраивает в скором времени в саду при летнем театре кинематограф на открытом воздухе. Осенью им будет приступлено к постройке в этом саду гостиницы, концертного зала и кофейни. («Голос Юга», 23 березня 1912 року).

Як повідомляла газета “Голос Юга”, 26 грудня 1912 року відбулося *“открытие прекрасно оборудованного Театра «Сказка». Дирекция Е.В.Элькинда. Управляющий В.Н.Кондратьев... Буфет, три фойе, оркестр музыки. С 1 часа дня до 4 часов вечера по два сеанса для детей и учащихся».* За радянської влади тут був кінотеатр ім.Дзержинського.

У цьому будинку по вулиці Дворцовій був кінотеатр «Казка»

Иллюзион в уезде. Херсонский губернатор разрешил А.И.Полонскому открыть илюзион в поселке Новоукраинка Елисаветградського уезда при соблюдении необходимых технических условий. («Елисаветградский день», 17 січня 1915 року).

Театр «Олимп». С четверга 23 июля пойдет грандиозный боевик, 2 серии,«Потоп», драма в 4 частях по роману Генриха Сенкевича. («Голос Юга, липень 1915 року).

Театр кине-ампир. Строго только для взрослых. С 28 октября сего года по известному роману А.И.Куприна, постановка автора, - Яма» - художественная драма в пяти частях. Ученикам билеты не продаются. («Голос Юга», 28 жовтня 1915 року).

Воспрещение демонтстрирования «Ямы». Вчера полициймейстером города Елисаветграда получено от объединяющего военного цензора сообщение о неразрешении дальнейшего демонстрирования в местных биоскопах картины «Яма» по роману А.Куприна. («Голос Юга», грудень 1915 року).

У 1912 році в Єлисаветграді були зняті кілька документальних фільмів. Усі вони - виробництва кінотеатру «Ілюзія». Знімав їх оператор Мельников. Про ці фільми повідомляли місцеві газети «Елисаветградские новости» та «Голос Юга».

Так у номері за 21 квітня 1912 року «Голос Юга» надрукував наступну замітку: «Внимание. Администрации театра «Иллюзия» удалось получить монопольное право кинематографической сьемки выставки на ярмарке в Елисаветграде в воскресенье 22 апреля от 2 до 6 часов дня. Постарайтесь быть в это время на выставке, и вы к нам попадете на экран. Каждый должен быть обязательно веселым и интересным. Будем снимать все в самый неожиданный момент. Во время съемки нам будут демонстрировать почти все экспонаты, а потому это будет самое интересное время выставки».

Окрім фільму з відкриття сільськогосподарської виставки 21 квітня, оператор Мельников у квітні 1912 року зняв на замовлення адміністрації біоскопу «Ілюзія» ще кілька фільмів. Зокрема, це парад у день «тезоіменства Государині Імператриці Олександри Федорівни», скачки на іподромі в Єлисаветграді 22 квітня, навчання юнкерів кавалерійського училища, парад біля Успенського Собору 23 квітня. Не виключено, що оператор Мельников був з іншого міста, і що його запросили до Єлисаветграда на зйомки. На жаль, ці фільми не збереглися.

ЗОЛОТА МЕДАЛЬ ФОТОГРАФА БРИЛЯ

Участь у виставках та ярмарках є однією з популярних форм просування, рекламування продукції, товарів та послуг, інформації про діяльність суб'єктів господарювання. Вона дає можливість ознайомити покупців зі своїми виробами, а також налагодити партнерські відносини. Часто на цих заходах укладають угоди та продають товар. А нагороди, отримані на виставках, стають гарантією якості продукції підприємства для майбутніх покупців.

Єлисаветградські газети періодично повідомляли на своїх сторінках про успіхи місцевих підприємців. Безумно, найбільш титулованим є завод Ельворті. На конкурсах та виставках за період з 1882 по 1911 рік його продукція отримала більше 50 нагород, серед яких 37 золотих та срібних медалей.

А першу свою медаль, а вона була срібною, ельвортівська сівалка отримала на міжнародній виставці у 1882 році. У 1896 році на Всеросійській виставці у Нижньому Новгороді також були відзначені сівалки фірми Ельворті. А уже у 1900 році продукція заводу отримує золоту медаль Всесвітньої виставки у Парижі.

Як повідомляла газета «Голос Юга» у номері за 8 жовтня 1910 року, *«на Екатеринославской выставке товариществу Р. и Т. Эльворти присуждена бронзовая медаль за просорезки, маслобойни, винтовой пресс и вальцовку хорошего качества».*

Та ж газета наступного дня писала: «*Награды. На выставке в Александрии получили награды следующие фирмы: Товарищество Бургард – 1) экстирпатор-мотыга – малая серебряная медаль; 2) сеялка обыкновенная рядовая и 3) сеялка для посева междурядьями кукурузы – бронзовая медаль Александрийского земства. А.Шкловского наследники – 1) рядовая сеялка – бронзовая медаль, 2) молотилка и конный привод – малая серебряная медаль Александрийского земства; 3) мельничные постава – похвальный лист главного управляющего земства и завод Акционерное общество Р.* и *Т. Эльворти – рядовая сеялка – большая золотая медаль Александрийского земства».*

8 листопада 1911 року Казанська губернська земська управа видала свідоцтво, що експертна рада Міжнародної виставки у Казані, яка відбулася у… 1909 році, присудила фірмі Ельворті велику золоту медаль Головного управління Землевпорядкування і Землеробства. Цією нагородою відзначена молотарка з приводом за бездоганну конструкцію, хорошу продуктивність, чистоту обмолоту та сортування зерна.

Того ж року в Омську відбулася Західно-Сибірська виставка, на якій був і павільйон акціонерного товариства братів Р. і Т. Ельворті. Після цієї виставки Ельворті організували в Омську постійне представництво і побудували для нього власну будівлю. Ельворті також представляли в

Омську товариства "І.І.Ген'" з Одеси (плуги та інші знаряддя) та "А.Я. Коп" з Олександрівська (нині Запоріжжя, жатки-лобогрійки і самоскидки).

Представництво завода Ельворті у місті Омську

З 25 серпня по 8 вересня 1913 року в Аккермані (нині Білгород-Дністровський під Одесою) пройшла 1-ша сільськогосподарська і кустарно-промислова виставка, комітет якої присудив велику золоту медаль заводу Ельворті за сівалки «Одеса».

Удостоена на выставкѣ въ Елисаветградѣ 23 апрѣля 1906 г.
СЕРЕБРЯНОЙ МЕДАЛЬЮ.
Фабрика пианино
А. Клебаха
основанъ въ 1882 году.
Елисаветградъ, угол Дворцовой и Интульской у. д. Гунькиной.
Входъ съ Интульской улицы.
Пианино: по заказу отъ 575 руб., готовыя концертныя 7¼ окт.—отъ 500 руб., по заказу, съ двойной звуковой доской—отъ 600 руб. Рояли: по заказу съ одинарной резонансовой доской—отъ 650 р., съ двойной резонансовой доской—отъ 750 руб.
Принимается всякаго рода починка и настройка.

У жовтні 1915 року у Москві була організована перша в Росії виставка сільськогосподарських машин та знарядь російського виробництва. У відділі сівалок були виставлені єльвортівські вироби.

У 1907 році єлисаветградська газета «Голос Юга» у кількох номерах друкувала рекламу фабрики піаніно А.Клебаха. Починалася ця реклама словами *«удостоєна на выставке в Елисаветграде 23 апреля 1906 г. серебряной медали».* В оголошенні вказано, що фабрика існує з 1882 року, і на той час вона знаходилася у будинку Гунькіної по вулиці Дворцовій.

Фотографъ И.Л.Бриль
В.-Перспективная прот. бульвара, д. Варскаго рядомъ съ Государств. Банкомъ.
Удостоенъ отъ Его. Императорск. Велич. Государя Императора Николая II Золотой Медали на Аннинской лентѣ для ношенія въ Петлицѣ.
НАГРАДЫ НА ВЫСТАВКАХЪ:
Золотой медали въ Ростовѣ н Дону. Золотой медали съ почет. дипломомъ и золотымъ Крестомъ въ Брюсселѣ отъ Бельг. Короля. Серебряной медали въ Парижѣ.
Снимки производятся во всякое время. При фотографіи имѣются новѣйшіе аппараты, что даетъ возможность исполнять аккуратно и скоро.
А также художестным, интерьеры на увеличенія портретовъ до натуральной величины, жанръ трупы, такъ и пейзажи позъ заказывайтесь художника спеціалиста на портретомъ.

Єлисаветградські фотографи також отримували нагороди на різних виставках за свої роботи. На рекламному оголошенні у додатку до газети «Голос Юга» «Весь Єлисаветград» зазначено, що фотограф І.Бриль удостоєний золотої медалі у Ростові-на-Дону, золотої медалі з почесним дипломом і золотим Хрестом у Брюсселі від бельгійського короля, а також срібної медалі у Парижі. Ці відзнаки були також зображені на зворотній стороні паспарту фотографій, які робив І.Бриль. Сільгоспвиробники Єлисаветградського повіту були частими учасниками різноманітних сільськогосподарських виставок, з яких постійно привозили нагороди.

Єлисаветградське товариство сільського господарства встановило свою медаль «За сільськогосподарські вироби». У статуті товариства серед його завдань було вказано: *«устраивать выставки, аукционы и поощрять труды и заслуги на сельско-хозяйственном поприще присуждением медалей и других почетных наград».* Малюнок медалі був затверджений у 1902 році.

А у наступному році виготовили на монетному дворі у Санкт-Петербурзі за ескізами медальєра М.Скуднова 8 срібних медалей великого розміру (діаметр 70 мм) та 10 срібних медалей малого діаметру (57,4 мм), а також 15 бронзових медалей. Хто був нагороджений цими медалями – поки що не встановлено.

А ось кілька газетних повідомлень про участь сільгоспвиробників Єлисаветградського та Олександрійського повітів у виставках:

На Всероссийской выставке плодоводства и огородничества, устроенной осенью сего года в Петербурге Имперским обществом плодоводства, землевладельцу нашего уезда В.А.Кубарскому за плоды, выращенные им в своем имении при деревне Благодатной, присуждена большая золотая медаль. («Голос Юга», 17 жовтня 1910 року).

Выставка. Сегодня в Новоукраинке открывается однодневная сельскохозяйственная выставка. («Голос Юга», 25 серпня 1911 року).

Романовские премии за лучшие крестьянскиее хозяйства. 27 августа в Херсоне при губернской зумлеустроительной комиссии состоялось с участием господина Херсонского губернатора особое совещание, в котором распределились юбилейные романовские премии, предназначенные для выдачи крестьянам Херсонской губернии за улучшение хозяйства. Всех наград по губернии было восемь на сумму 2000 рублей: 4 награды по 300 рублей и 4 - по 200 рублей. От елисаветградского земства в совещании участвовали член управы В.А.Кубаркин и агрономы К.Ф.Ярженмбковский и Н.Я. Креповский. Совещание назначило: для Елисаветградского уезда три премии, для Александрийского – две премии и по одной премии для Ананьевского, Херсонского и Одесского уездов. Тираспольский уезд не получил ни одной премии. Премии Елисаветградского уезда присуждены: крестьянам поселка Новоукраинка Ивану Ивановичу Пуришу (премия в 300 рублей), крестьянину села Глодосы Прокопу Даниловичу Ермоленко (200 рублей) и крестьянину села Новониколаевки Владимирской волости Митрофану Ивановичу Лимтургскому (200 рублей). Крестьяне эти владеют землей в количестве от 5.5 до 12.5 десятин. («Голос Юга», 30 серпня 1911 року).

В Єлисаветградському та Олександрійському повітах було кілька кінних заводів, племінні коні яких здобували нагороди на різних виставках.

На Киевской всероссийской конной выставке участвовало, между прочим, два завода Херсонской губернии Елисаветградского уезда, а именно:

заводы Игната и Сигизмунда Казимировичей Стибор-Мархоцких. Жюри выставки присудило лошадям этих заводов высшие награды. На выставке участвовал также конный завод А.Л.Бобошко (Александрийский уезд). Жеребец этого завода «Минин» удостоен получения первой премии. («Голос Юга», 10 вересня 1911 року).

Приз. На скачках в Петербурге гагаринский приз в 5000 рублей и серебряный кубок достался местному коннозаводчику Б.А.Яскульскому; приз взяла кобыла «Запольская». («Голос Юга», 8 липня 1909 року).

Відзнаки отримувала і… єлисаветградська тюрма.

На выставке арестантских изделий, открывающейся в августе в Царском Селе, елисаветградской каторжной тюрьмой экспонируется походный офицерский буфет арестантской роты. («Голос Юга», 29 липня 1911 року).

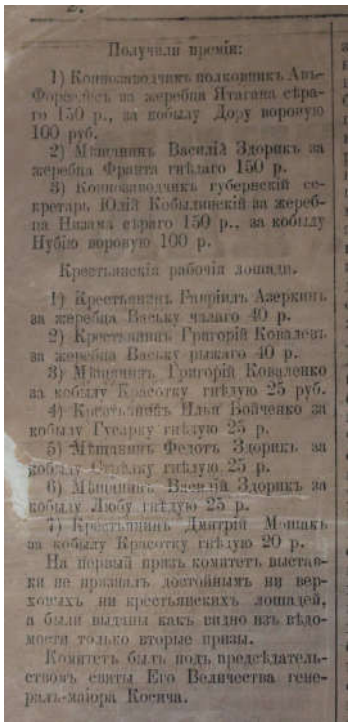
Получили премія:

1) Коннозаводчикъ полковникъ Альфоренбекъ за жеребца Ятагана сѣраго 150 р., за кобылу Дору воровую 100 руб.

2) Мѣщанинъ Василій Здорикъ за жеребца Франта гнѣдаго 150 р.

3) Коннозаводчикъ губернскій секретарь Юлій Кобылинскій за жеребца Нилама сѣраго 150 р., за кобылу Нубію воровую 100 р.

Крестьянскія рабочія лошади.

1) Крестьянинъ Рифидъ Аверкинъ за жеребца Ваську чалаго 40 р.

2) Крестьянинъ Григорій Коваленъ за жеребца Ваську рыжаго 40 р.

3) Мѣщанинъ Григорій Коваленко за кобылу Красотку гнѣдую 25 руб.

4) Крестьянинъ Илья Бойченко за кобылу Гусарку гнѣдую 25 р.

5) Мѣщанинъ Федотъ Здорикъ за кобылу Стрѣлку гнѣдую 25 р.

6) Мѣщанинъ Василій Здорикъ за кобылу Любу гнѣдую 25 р.

7) Крестьянинъ Дмитрій Мошакъ за кобылу Красотку гнѣдую 20 р.

На первый призъ комитетъ выставки не призналъ достойнымъ ни верховыхъ ни крестьянскихъ лошадей, а были выданы какъ видно изъ вѣдомости только вторые призы.

Комитетъ былъ подъ предсѣдательствомъ свиты Его Величества генералъ-майора Косича.

Награда. На сельскохозяйственной выставке в Екатеринославе Елисаветградская тюрьма получила похвальный лист за хорошую постановку учения разнообразным полезным ремеслам. («Голос Юга», 26 вересня 1910 року).

Газета «Ведомости Елисаветградского городского общественного управления» у номері за 27 квітня 1899 року повідомляла про підсумки виставки, яка відбулася за два дні до цього в Єлисаветграді. У цьому повідомленні газета назвала коней та їх власників, які були відзначені грошовими преміями. Зокрема, це К.П.Громницький, К.А.Мартин, І.А.Підгорський, спадкоємці В.А.Гавриленка, В.А.Гриневич. Золотої медалі виставки удостоєні брати М. і Е. Здорики, які виставляли п’ятеро коней. Срібні медалі у жеребця Сердар (власник Ф.Л.Бобошко), кобили Серна та жеребця Кошмар (власник Г.О.Рауха), жеребця Ромео (власник С.А.Ільяшенко), жеребця Ібрагім (власник Д.Л.Давидов). Бронзові медалі виставки отримали В.А.Гриневич за кобилу Яшна, Е.А.Бобошко за кобилу Рулетка. Граф А.Д.Красинський з жеребцем Авенір отримав похвальний лист. Також похвальні листи отримали Д.Л.Давидов за жеребця Вій та кобилу Горда, брати М. і Е. Здорики за жеребця Фокус, Е.А.Бобошко за кобилу Ірму. Комітет виставки, який очолював генерал-майор Андрій Іванович Косич, відзначив й інших власників коней (див. фотокопію газетної публікації).

ПО ВЕЛИКІЙ ПЕРСПЕКТИВНІЙ ВУЛИЦІ БУЛИ «ПІВНІЧНИЙ» ГОТЕЛЬ ТА «ПІВДЕННІ НОМЕРИ»

Спершу місцем, де могли зупинитися на ніч гості Єлисаветграда, були заїжджі або гостинні двори. Потім вони трансформувалися у готелі та мебльовані кімнати.

З повідомлень у місцевих газетах ми дізнаємося, що на початку XX століття у місті лише по Великій Перспективній вулиці у більше десятка будинків були готелі та мебльовані кімнати. Один з найбільш відомих міських готелів «Північний» утримував Шахно Пінкусович Маловицький. У готелі було 39 кімнат для постояльців. Знаходився готель у будинку Абрама Барського, нині у цій будівлі Казначейство.

Будівля готелю «Петербурзький» не збереглася. Знаходився він на розі Великої Перспективної та Петрівської вулиць (нині Шевченка). Це чи не єдиний готель міста, якому була присвячена поштова листівка (на листівці готель справа).

Також на Великій Перспективній вулиці Гершко Махновський тримав готелі у будинках Межеровського та Немировського. Заїжджий двір «Південні номери» Хаїма Збара був у будинку Полонського, за Великим мостом через Інгул на правому березі нижче церкви. Збар здавав 13 кімнат. До 1912 року у цього заїжджого двору був інший власник - Тихін Єрмакович Нікітін.

У готелі «Пасаж», власником якого був Мошко Фінкелевич Красовський, було 18 кімнат. Знаходився цей готель у будинку Шполянського, нині тут обласний художній музей.

З щорічника «Весь Єлисаветград» за 1911 рік дізнаємося, що Боженко мав готель у будинку Гольденберга по Великій Перспективній вулиці. На цій же вулиці у 2-й частині міста (по тій стороні вулиці, яка від Іванівської вулиці) Хаскель Вульфович Гільдштейн мав 8 мебльованих кімнат у будинку Х.М.Гомберга. Готель під назвою «Комерційний» тримав Йосип Гершкович Медовий у будинку Плотникова, який знаходився також у 2-й частині міста.

У 1912 році Мар'яна Целіківна Шишковська здавала 14 мебльованих кімнат у власному будинку у 1-й частині міста по вулиці Великій Перспективній, тобто по тій стороні вулиці, яка була від вулиці Пашутінської.

«Великий Московський» готель М.Е.Кричевського знаходився з 1911 року у будинку Я.Б.Ковалевського по вулиці Великій Перспективній. У ньому було 28 кімнат для постояльців.

У рекламному повідомленні у щорічнику «Весь Єлисаветград» за 1911 рік вказано, що «Європейський» готель знаходився у будинку Барського, а також, що це першокласний готель з під'їздом для коней та фаетонів, обіди - за замовленням, номери від 75 копійок до 2 рублів за добу, утримувач готелю - М.Ямпольський.

По вулиці Дворцовій працювали готелі Миколи Коваленка (у будинку Григорія Волохіна, нині у цій будівлі УСБУ в області); «Гранд-Отель» Гітлі Гольденберг (будинок у районі площі Героїв Майдану, навпроти будівлі облдержадміністрації); готель Марії Маріані (на розі з Миргородською вулицею, нині Шульгіних, будинок не зберігся).

У будинку Ульяни Сахарової по вулиці Нижній Донській (нині будинок №55 по вулиці Карпи) мебльовані кімнати утримувала Хана Холодовська, а після її смерті у 1912 році сімейну справу продовжила донька Ревека Млавська. Тимофій Анікін мав «чайний» готель на цій вулиці у будинку Кулаковського.

У Поліцейському провулку (Декабристів) були мебльовані кімнати «Німеччина».

Мордко Кунін мав мебльовані кімнати у будинку Музиканського по Інгульській вулиці (Декабристів).

У рекламному повідомленні готелю «Париж» зазначено, що обіди та вечері - по карті, а приготовлені вони на коров'ячому маслі, дві страви та чашка кави - за 30 копійок.

Навпроти залізничного вокзалу були «Варшавські номери» Ц. та Р.Болтянських. На цій же Вигонній вулиці (Поповича) мали мебльовані кімнати Іван Потапов та Міхель Вінштейн (у будинку Ніколаєва). Опікувалася готелем у власному будинку по вулиці Вигонній Вільгельміна Августівна Ніколаєва. Іван Потапов також мав «чайний» готель «Франція» у будинку Камінського по Петрівській вулиці.

Антип Лютенко тримав готель у будинку Камінського по Невській вулиці (нині Пашутінській, будинок на розі з Покровською вулицею, зберігся, за

радянської влади у ньому була панчішна фабрика).

Були ще «Харківські» номери, мебльовані кімнати «Версаль», готелі «Новоцентральний», Холодовського, Семененка по Невській вулиці, Янковського, «Італія» Розенберга, «Дагмара», «Москва», «Росія», мебльовані кімнати під назвою «Комерційні» по Нижній Донській вулиці у міському будинку, готель «Відень» по Інгульській вулиці у будинку Міценмахера, готель «Віденський» по Петрівській вулиці у будинку Астахової, готель «Театральний» у Театральному провулку у будинку Кришковича.

По вулиці Іванівській були мебльовані кімнати «Вікторія» у будинку Бардаха, готель «Одеський» знаходився по Великій Перспективній вулиці у будинку Ракитянського, готель «Варшавський» - по Перспективній вулиці у будинку Шишковського, готель «Інгульський» - по Інгульській вулиці у будинку Музиканського, готель «Брістоль» - по Іванівській вулиці у будинку Бардаха.

Михайло Францевич Шпиндак орендував будинок Дембовського по вулиці Петрівській під мебльовані кімнати. Що це за будинок – невідомо. Та оскільки він знаходився у 2-й частині міста, то це був будинок у кварталах від вулиці Великої Перспективної до жіночої гімназії.

Шльома Беркович Ракітін мав мебльовані кімнати у будинку Савелія Барського по вулиці Великій Перспективній у 2-й частині міста. Очевидно, це був будинок, у якому сьогодні корпус міської лікарні №3. В одному з архівних документів за 1912 рік згадується, що у Ракітіна була 10 мебльованих кімнат.

Сура Марківна Розенберг у 1912 році просила у міської управи дати їй дозвіл відкрити мебльовані кімнати у будинку Якоріна у Театральному провулку.

Олександр Львович Тампаков здавав мебльовані кімнати на другому поверсі власного будинку №59 по Нижній Донській вулиці. Припускаємо, що цей будинок на знімку.

Дворянка Пауліна Бальтазарівна Очосальська у власному будинку по вулиці Петрівській у 2-й частині міста мала 10 мебльованих кімнат.

Мойсей Кац здавав свій будинок по вулиці Преображенській в 1-й частині міста під мебльовані кімнати Фінкелю Вольковичу Зільперу. На нашу думку, це будинок на розі з Пашутінською вулицею, відомий як готель «Рига». У готелі було 20 кімнат.

Тевель Мовієвич Гольдштейн тримав «Купецькі номери» у будинку єврейського товариства по вулиці Іванівській. У 1912 році відкрила мебльовані кімнати Рухля Абрамівна Блувштейн у міському будинку по Іванівській вулиці. Мебльовані кімнати під назвою «Берлін» знаходилися по

вулиці Іванівській у будинку Бардаха, і тримав їх Вигдор Юзккович Коростошевський.

ГОСТИННИЦА
„GRAND-HÔTEL"
Дворцовая ул., д. Бремберга, противъ бульвара.

Підданий Болгарії Костянитин Коєв з 1912 року здавав мебльовані кімнати по вулиці Вокзальній. Ще один підданий Болгарії - Цані Георгієвич Гінегулов, мав мебльовані кімнати у будинку Слобідського по Вигонній вулиці.

Часто готелі та мебльовані номери змінювали власників та свої назви, звідси виникає деяка плутанина.

Поліція періодично проводила рейди по готелях міста, де виявляла повій та карала за це штрафами власників закладів. Також поліцмейстер міста зобов'язував власників готелів друкувати на сторінках газет повідомлення про своїх постояльців.

ЧАЙНАЯ ГОСТИННИЦА И РЕСТОРАНЪ
„РОССІЯ"
Е. В. Хрущицкой
Пашутинская ул., д. Ц. Каминскаго.
Обѣды, ужины и завтраки по заказу.
Ресторанъ съ холодными закусками.
Цѣны умѣренныя.

Сведения о прибывших в гостиницы: Северная гостиница: Шапиро, Шапаткин, Бурштейн, Кличкин, Кринский, Зеленштейн, Мошлевский, Аркалов. Гостиница Петербугская: Теодорович, Высоковский, Кимельфельд, Шмуклеровский. Гостиница Мариани: Келеповский, Фрейман, Новосельский. Гостиница Коваленко: Рубинович, Усенкова, Ольшевский. Выбыли: Стельмашенко, Бумаков, Радулович, Добровольский, Мельник, Яшунский, Ходоровский, Скрибановец. (Газета «Ведомост Елисаветградского городского общественного управления», 4 апреля 1904).

Гостиница РОССІЯ
Въ ресторанѣ
Вѣнскій дамскій концертный оркестръ

Борьба с проституцией. Елисаветградский полициймейстер П.Г.Кузнецов в приказе по полиции предписал чиновникам принять самые строгие меры к прекращению появления проституток на улицах города и в гостиницах. Независимо от сего некоторые з существующих гостиниц, в которых были случаи обнаружения проституток, будут закрыты. (Газета «Голос Юга», 23 грудня 1908).

Також готелі часто згадувалася у кримінальній хроніці місцевих газет, оскільки там траплялися крадіжки, випадки шахрайств та інші злочини.

Кража. Из «Варшавских» номеров неизвестным похищена шуба стоимостью 60 рублей, принадлежащая крестьянину Х.Дырде. («Голос Юга», 17 січня 1909).

ВІД КНИГАРНІ МЕНЧИЦА ДО КРАМНИЦІ ЗЛОТОПОЛЬСЬКОГО

Наприкінці XIX та на початку XX століть у Єлисаветграді працювало дев'ять книгарень. Що цікаво, що такими є дані за 1894, 1902 та 1913 роки.

Першу друкарню у місті відкрив Володимир Менчиц. Зі спогадів Наталії Бракер (публіциста, перекладача, краєзнавця і мецената) дізнаємося, що Менчиц продав землю, що отримав за дружиною, і вклав гроші у кілька книгарень: у Херсоні, Миколаєві та Єлисаветграді. Наталія Бракер згадує, що вже 1872 або 1873 року, гімназисткою, купляла перші свої власні *«дорослі»* книжки у книгарні Менчица. При книгарні була й бібліотека, книгами якої користувалися переважно учні. Саме в книгарні доньку Менчица серед білого дня зарізав наречений, після чого покінчив із собою. *«Незабаром після цього Менчиц ліквідував своє діло, перебрався до Києва»* - писав у спогадах Панас Саксаганський.

Деревяний павільйон, у якому була книгарня, на Думському бульварі, на розі вулиць Великої Перспективної і Дворцової

Одна з найвідоміших книжкових крамниць знаходилася на Міському бульварі (нинішня площа Героїв Майдану) на розі Великої Перспективної і Дворцової вулиць. Там був книжковий магазин І.Золотарьова (про особливості та місце розташування деяких книгарень, зокрема й цієї, довідуємося з рекламних оголошень у тодішній пресі). У номері за 1 січня 1905 року газета «Голос Юга» (далі – ЮГ) повідомляла, що магазин Золотарьова пропонував: *«Подарунки для дітей різного віку: нові книги, витончено ілюстровані, у розкішних палітурках за досить доступними цінами. Величезний вибір новин з усіх галузей науки. Календарі відривні і настільні найкращих видавців. Відкриті художні листи й альбоми до них»*. Крім того, магазин приймав передплату на всі газети і журнали за редакційними цінами, а також і в кредит на журнали: «Нива», «Вестник и библиотека Самообразования», «Природа и Люди», «Родина», «Север» та інші. За умовами передплати у кредит на вказані видання – *«по 25 коп. на*

тиждень до виплати всієї вартості видання при завдатку в один і два рублі».

Золотарьов видавав книги, зокрема навчальні видання, та каталоги свого магазину. Один з них – «Каталог книг библиотеки Южно-русского книжного магазина братьев Золотаревых в Елисаветграде» 1887 року. У каталогах за 1893 та 1900 роки брат уже не згадується.

Агентство
КНИГОИЗДАТЕЛЬСКИХЪ ФИРМЪ
М. Д. ГЕДРИЧЪ
Елисаветградъ, Дворцовая ул. домъ Марущака.
Почтовый ящикъ.
Принимаетъ подписки на всѣ изданія по исторіи литературы, критикѣ, педагогикѣ, философіи, исторіи, естествознанію и др. отраслямъ науки.
ДѢТСКІЯ КНИГИ, КАРТИНЫ
ВЪ РАЗСРОЧКУ ПЛАТЕЖА
отъ 1 руб. въ мѣсяцъ.
Издания слѣдующія:
Акц. О-во „Брокгаузъ-Ефронъ".
Акц. О-во „Самообразованіе".
Т-во „Наука и Литература".
Т-во И. Д. Сытинъ.
„Гросманъ—Кнебель", „Практическая Медицина", „Юридич. изд. Л. М. Рогонберга".
Т-во „Общественная Польза".
Т-во „А. Ф. Девріенъ".
Т-во „А. Ф. Марксъ".
Т-во „Культура".
P. S. также имѣется на льготныхъ условіяхъ
МЕБЕЛЬ АМЕРИКАНСКОЙ СИСТЕМЫ
Составные библіотечные шкафы.
Дубовая шторная мебель
Шкафы и тумбы для храненія документовъ, бумагъ и проч.
СТОЛЫ для ПИШУЩИХЪ МАШИНЪ.

У 1883 році Р.Злотопольский заснував книжкову крамницю зі складом паперу і канцелярського приладдя. Знаходилася вона по вулиці Дворцовій, у будинку під «Гранд-Отелем», навпроти Об'єднаного банку. У книгарні продавали оптом і вроздріб, обіцяючи найпомірніші ціни.

Книжкова та паперова крамниця Л.Злотопольського розташовувалася у будинку Гунькіної на Дворцовій вулиці. Через дорогу від неї, на розі з вулицею Інгульською (Декабристів), у будинку Л.Долинського знаходилося агентство книговидавничих фірм М.Гедрича. Там приймали передплату на видання таких товариств: «Брокгауз-Ефрон», «Самообразование», «Наука и литература», «Общественная польза», «А.Ф.Девриен», «А.Ф.Маркс», товариства І.Ситіна та інших.

У газеті «Голос Юга» за 1 червня 1910 року надруковане оголошення книжкового магазину Меєра Береславського, який діяв у домі Бардаха на розі вулиць Дворцової та Іванівської (Чорновола). Він скуповував і продавав різноманітні підтримані і нові книги.

Въ книжномъ магазинѣ
М. Ш. Береславскаго
Елисаветградъ уг. Дворцовой и Ивановской.
Къ предстоящему юбилею освобожденія крестьянъ ПРОДАЕТСЯ
художественно-исполненный ПОРТРЕТЪ
Царя-Освободителя Александра II
Цѣна 75 коп.

Оголошення магазину М.Береславського у газеті «Голос Юга», 1910 рік

А 14 липня 1918 року газета «Елисаветградский день» повідомляла, що у цьому будинку розміщувалася книгарня «Образование», що скуповувала книги з усіх галузей знання і «платила найвищі ціни».

Про ще двох власників книжкових магазинів писав у книзі спогадів Дон Амінадо: *«23-го или 25-го августа, смотря по календарю, начиналась учебная страда. За несколько дней до великой даты, в книжных магазинах Золотарева, Фонарева и Красногубкина нельзя было протолкнуться».*

«Південно-Російський книжковий магазин» на першому поверсі будинку на розі вулиць Дворцової та Іванівської.

У рекламі книжкового магазину Йосифа Межиковського у газеті «Елисаветградский день» за 21 липня 1918 року також обіцяли, що купують і сплачують дорожче, ніж інші, за різноманітні книги. Ця книгарня розташовувалася на базарі, по вулиці Пашутінській, навпроти товариства споживачів.

ЮЖНО-РУССКІЙ
КНИЖНЫЙ МАГАЗИНЪ
БР. ЗОЛОТАРЕВЫХЪ
ПЕРЕМѢЩЕНЪ
10(X)7

Була ятка з друкованою продукцією і на залізничному вокзалі.

У 1906 році у міську управу надійшло відразу два клопотання про побудову кіосків для продажу газет і книг на розі Великої Перспективної і Московської (Чміленка) вулиць. Перше - від Цицилії Лінцер, друге – від Меєра Береславського і Рувина Камінського. До кожного з них додавалися плани споруд. Обговорення цих прохань під час чергового засідання Єлисаветградської міської думи викликало жваві дебати. Спочатку з'ясувалося, що передбачено один із кіосків побудувати на Великій Перспективній вулиці при перетині з Московською, а інший – на розі Перспективної та Нижньої Донської (Карпи) вулиць. Зрештою, *«оскільки вулиці міста і без того надто вузькі. і що ущільнити їх ще більше будовами кіосків не бажано, постановили більшістю шістнадцяти голосів проти чотирьох у клопотанні звернених відмовити».*

ВЪ
КНИЖНОМЪ МАГАЗИНѢ
бывш. Ободовской
(Дворцовая ул. д. Поли). Имѣются въ продажѣ учебники по программамъ всѣхъ мѣстныхъ учебныхъ заведеній, рисовальныя принадлежности; большой выборъ готовальенъ и дѣтскихъ книгъ.
9(248)2 Л. Цедровская.

У звіті про діяльність книжкового земського складу за 1908 рік, про який повідомляла газета «Новоросійський край» у номері за 14 лютого 1909 року, дізнаємося: *«Протягом 1908 року продано товару 53684 р. 76 к, з цієї суми на частину підручників доводиться 21084 р 12 к, на книги для домашнього читання*

4148 р 12 к, на навчальні засоби і письмове приладдя – 24452 р. 52 к. Прибуток від продажу товару становить 5000 р.»

З оголошень на сторінках місцевих газет за 1907-1911 роки дізнаємося й про те, які книги пропонували придбати єлисаветградцям:

В вихре наслаждений. Пикантные рассказы из интимной жизни со времен Парижа. В ярких красках рисуются половые извращения во всех его видах в 60 копеек. Высылает книжный магазин А.К.Гомулка. СПБ, Литейный, 49. («Голос Юга», 30 грудня 1908 року).

!!. Сюрпризъ для влюбленныхъ!!!
Продается новая интересная книга „Вѣтка сирени“
Сборникъ стихотвореній Сергѣя Воронка. Цѣна 50 к.
(Осталось ограниченное количество экз.)
Съ требованіями обращаться: ст. Знаменка, кожн. ж. д., Сергѣю Федоровичу Воронка.

Пинкертоновщина. Интерес к этого рода литературы обнаруживает тенденцию к заметному падению. Местный книготорговец Золотарев получал прежде каждого выкупа по 500 экземпляров. Теперь же он выписывает по 100 экземпляров и то не все расходится. («Голос Юга», 30 січня 1909 року).

Объявление. Онанизм приводит человека к параличу, сумашествию, к преждевременной могиле. В новой книге «Грехи молодости» указаны лучшие советы: как уберечь себя от вредных последствий истощающих болезней, вернейшее средство к излечению полового бессилия. В магазине Ш.М.Береславского, угол Дворцовой и Ивановской». («Голос Юга», 1911 рік).

Вышла изъ печати и поступила въ продажу
АДРЕСНО-СПРАВОЧНАЯ КНИГА
„ВСЯ РОССІЯ“ 1911—12 годъ
съ прилож. отд. «Импортъ-Экспортъ всего міра».
Изданіе Т-ва Л. М. ФИШЪ, Кіевъ, Пушкинская, 31.
3400 страницъ больш. форм., 1,000,000 адресовъ всѣхъ губерній, 6 отд.: 1) Экономическ. очерки, 2) Всѣ администраціи, 3) Всѣ торгов. фирмы 4) Всѣ фабрики и заводы, 5) Помѣщики, 6) Списки волости. правленій, почтов. станцій, священниковъ, врачей, инженеровъ, всѣхъ учебныхъ заведеній и мног. др.
Въ изданіи принимали участіе: Л. Ненсовольскій, профессора: А. Фортунатовъ, Е. Бажановъ, Н. Собелевъ и мн. др. Цѣна изд. въ 1 т. 15 р., въ 2-хъ т. 16 р. без пересылки

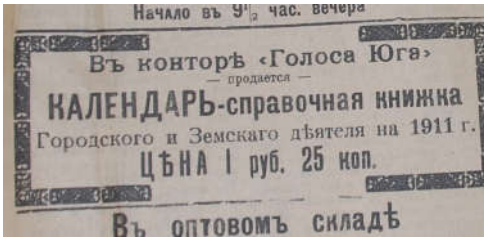
Начало въ 9½ час. вечера
Въ конторѣ «Голоса Юга»
— продается —
КАЛЕНДАРЬ-справочная книжка
Городского и Земскаго дѣятеля на 1911 г.
ЦѢНА 1 руб. 25 коп.
Въ оптовомъ складѣ

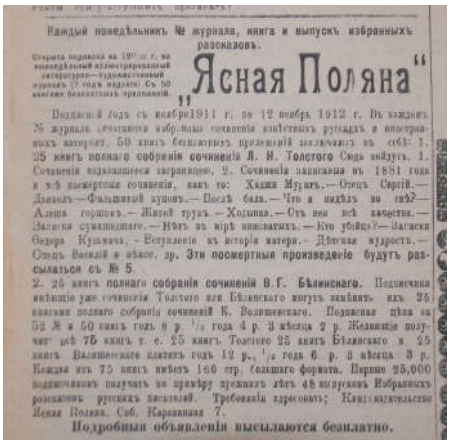
Каждый понедѣльникъ № журнала, книга и выпускъ избранныхъ разсказовъ.
„Ясная Поляна“
Подписной годъ съ ноября 1911 г. по 12 ноябрь 1912 г. Въ каждомъ № журнала печатаются избранныя сочиненія извѣстныхъ русскихъ и иностранныхъ авторовъ. 50 книгъ безплатныхъ приложеній заключаютъ въ себѣ: 1. 25 книгъ полнаго собранія сочиненій Л. Н. Толстого. Сюда войдутъ. 1. Сочиненія напечатанныя заграницею. 2. Сочиненія написанныя въ 1881 году и въ посмертныя сочиненія, какъ то: Хаджи Мурадъ.— Отецъ Сергій.— Дьяволъ—Фальшивый купонъ.— Послѣ бала.— Что я видѣлъ во снѣ?— Алеша горшокъ.— Живой трупъ.— Хозяинъ.— Отъ нея всѣ несчастья.— Записки сумасшедшаго.— Нѣтъ въ мірѣ виноватыхъ.— Кто убійца?— Записки Федора Кузьмича.— Вступленіе въ исторію матери.— Дѣтская мудрость.— Отецъ Василій и мног. др. Эти посмертныя произведенія будутъ разсылаться съ № 5.
2. 25 книгъ полнаго собранія сочиненій В. Г. Бѣлинскаго. Подписчики имѣющіе уже сочиненія Толстого или Бѣлинскаго могутъ замѣнить ихъ 25 книгами полнаго собранія сочиненій К. Велишевскаго. Подписная цѣна на 52 № и 50 книгъ годъ 8 р. ½ года 4 р. 3 мѣсяца 2 р. Желающіе получаютъ всѣ 75 книгъ т. е. 25 книгъ Толстого 25 книгъ Бѣлинскаго и 25 книгъ Велишевскаго платятъ годъ 12 р., ½ года 6 р. 3 мѣсяца 3 р. Каждая изъ 75 книгъ имѣетъ 160 стр. большаго формата. Первые 25,000 подписчиковъ получатъ во примѣръ прежнихъ лѣтъ 48 выпусковъ Избранныхъ разсказовъ русскихъ писателей. Требованія адресовать: Книгоиздательство Ясная Поляна. Моб. Карванная 7.
Подробныя объявленія высылаются безплатно.

Издательство „НОВ. ЖУРНАЛА ДЛЯ ВСѢХЪ“ (годъ изданія 5-й).
Открыта подписка на 1912 г. (Подписной годъ начинается съ Ноября)
НОВАЯ РОССІЯ
52 № еженедѣльнаго журнала литературно-художественнаго и общественнаго характера
52 книги разсылаемыя при журналѣ еженедѣльно.
10 книгъ собр. сочиненій А. И. КУПРИНА
12 кн. собр. сочиненій ФШИНЬЛАГЕНА
14 книгъ собр. сочиненій О. БАЛЬЗАКА
12 кн. литературно-художеств. „ЕЖЕМѢСЯЧНИКА НОВОЙ РОССІИ“ (литературныя статьи, иллюстрации и ор.)
4 ЮМОРИСТИЧЕСКОЙ БИБЛІОТЕКИ: Марка Твена, Джерома, Джекобсъ, О. Хенри, Гарфа.

Городское и Земское дѣло

2-хъ недѣльные журналы Годъ изданія 3-ій.

Всесторонное обсужденіе принципіальныхъ, практическихъ и техническихъ вопросовъ городск. и Земскаго хозяйства и управленія. Финансы, жилищн. вопросъ, дороговизна жизни и проч.

Участвуютъ представ. науки, обществ. дѣятели, врачи, архитек., инженеры. Чертежи. Рисунки. Проекты. Статьи, замѣтки. Юрид. и техн. отвѣты. Разъясн. Сената.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1911 ГОДЪ.

ПОДП. ЦѢНА: «Город. дѣло» на годъ 7 р. 50 к.; на ½ г.—3 р. 75 к. Пробн. № 60 к. съ перес. на журн. «ЗЕМСКОЕ ДѢЛО» (1 г.—8 р., ½ г.—4 р.). Складъ «перваго карманнаго календаря—справочника Гор. и Земск. дѣятеля» на 1911 годъ. Цѣна—1 р. съ перес. 1 р. 25 к.

При редакціи КНИЖНЫЙ СКЛАДЪ: составленіе библіотекъ, выписка книгъ русскихъ и иностранныхъ, а также учебниковъ.

Издатель: *Д. Протопоповъ.*

Редакторъ, Гласные Петерб. Гор. Думы *Л. Белиговъ. М. Федоровъ.*

Подписка принимается въ конторѣ „Голосъ Юга".

...ндской писчебумажной фабрики „Нокіа".

Продолжается подписка на 1910—11 годъ на двухнедѣльный журналъ

„БЮЛЛЕТЕНЬ КНИЖНЫХЪ и ЛИТЕРАТУРНЫХЪ НОВОСТЕЙ".

Содержаніе № № 7, 8, 9.

№ 7—8. О Тьѣпкѣ.—Одинъ изъ пріятелей « русской литературѣ.— Рождественскіе цвѣты на Кавказѣ.—Арсеній Рогинскій. (Пьеса Свободина).— „Заповѣдь жизни". (Пьеса М. Сонцеф).—Берта Зайцевъ. „Пѣсня".— Романъ А. И. Куприна). Новые романы. (М. Арцыбашевъ и Б. Зайцевъ).— „Гибель Дамиса". (Романъ К. Пикрилевой).—О. Уайльдъ и Достоевскій.— Б. Бернардъ. — Дѣтскіе журналы. — Хроника. — Новыя книги. — Отдѣлъ и книгахъ.

№ 9. О Толстомъ. — А. М. Скабичевскій. — Н. С. Сахаровъ.—(Изъ 10-лѣтн. памяти).—Литературные обзоры 1910 г.—О творчествѣ С. Сергѣева-Ценскаго.—Грегориевій бросокъ. (Новый разсказъ А. И. Куприна).— К. Чуковскій и К. Г. Карпаевъ.—Автобіографія современныхъ писателей.— Г. Мопассанъ.—Хроника.—Новыя книги.—Отдѣлъ и книгахъ.

За годъ „Бюллетень" представляетъ изъ себя большой томъ въ 600 страницъ, въ который войдутъ до 200 о новыхъ книгахъ, до 100 о отдѣльныхъ о книгахъ и кромѣ того обильный матеріалъ для чтенія, касающійся литературы, книгъ и писателей.

Подписная годовая цѣна „Бюллетеня" съ пересылкой

Одинъ рубль.

Подписной годъ начинается съ 1 Сентября.

Цѣна № въ отдѣльной продажѣ 10 коп.

Редакція и Контора: Москва, Б. Черкасскій пер., д. 11, книжный маг. „Грачъ" С. Скорпуто.

„УКРАІНСКА КНИГАРНЯ"

по Б. Перспективной ул., противъ Греческой церкви.

Имѣетъ большой выборъ книгъ по всѣмъ отраслямъ **УКРАИНСКОЙ литературы.** Художеств. открытки и портреты и др. украинскія вещи.

Продолжается подписка на 1911 г. (годъ изд. 19-й)

НОВЫЙ

ЖУРНАЛ ДЛЯ ВСѢХ

ДВА ТОМА

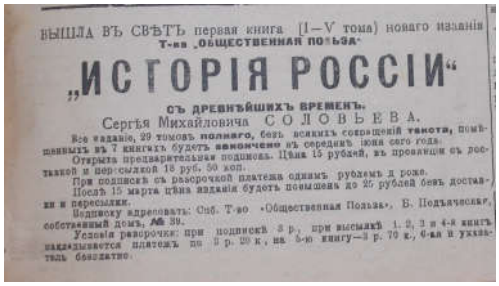

ВЫШЛА ВЪ СВѢТЪ первая книга (I—V тома) новаго изданія Т-ва „ОБЩЕСТВЕННАЯ ПОЛЬЗА"

„ИСТОРІЯ РОССІИ"

СЪ ДРЕВНѢЙШИХЪ ВРЕМЕНЪ.

Сергѣя Михайловича СОЛОВЬЕВА.

Все изданіе, 29 томовъ **полнаго**, безъ всякихъ сокращеній **текста**, помѣщенныхъ въ 7 книгахъ будетъ **закончено** въ серединѣ года.

Открытъ предварительная подписка. Цѣна 15 рублей, въ прошедшемъ съ доставкой и пересылкой 18 руб. 50 коп.

При подпискѣ съ разсрочкой платежа однимъ рублемъ и рожь.

Послѣ 15 марта цѣна изданія будетъ повышена до 27 рублей безъ доставки и пересылки.

Подписку адресовать: Спб. Т-во „Общественная Польза", Б. Подъяческая, собственный домъ, № 39.

Условія разсрочки: при подпискѣ 3 р., при высылкѣ 1, 2, 3 и 4-я книгъ накладывается платежъ по 5 р. 20 к., на 5-ю книгу—3 р. 70 к., 6-ая и уплатѣ безсрочно.

КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО „ЯСНАЯ ПОЛЯНА"

С.-Петербургъ, Кирочная д. № 7.

Первое дешевое изданіе собранія сочиненій

ЛЬВА НИКОЛАЕВИЧА ТОЛСТОГО

Въ книжныхъ магазинахъ Москвы: въ С.-Петербургѣ: у Попова, Суворина, Вольфа, въ Одессѣ у Вильмо и Расшопова, въ Кіевѣ у Оглобина въ Казани у Дуброзина продается вновь выпущенная книга.

КАТЕНЬКА

или ЛЮБОВНЫЯ ПОХОЖДЕНІЯ ДѢВУШКИ

Нѣжна, лукава и мила.

юмористическій романъ въ стихахъ, текстъ Маралы Іерихонскаго, изящное изданіе съ 107 рисунками конфет. Буша, которые невольно возбуждаютъ въ каждомъ неудержимый смѣхъ.

Содержаніе книги: «Шалунья Катя». «Ночныя проказы», «Озорники», «Отцовскія заботы», «Обольстители», «Тетушка», «Праздничное утро», «Серенада», «Свидѣніе въ бесѣдкѣ», «Заключеніе» и «Кончина Тюлькова». Цѣна книги 1 руб. съ пересылкой.

«Супружескія тайны» и продолженіе «Катенькиной» цѣна 2 руб. «Похожденіе холостяка» ц. 1 руб. 20 к. съ пересылкой. Складъ и продажа въ Москвѣ: Бронная, д. Ершовой, у *Ю. Бондена.* 3—2

Въ книжныхъ магазинахъ Москвы, С.-Петербурга, Одессы, Кіева, Казани продается вновь выпущенная книга

СУПРУЖЕСКІЯ ТАЙНЫ.

Изящное изданіе въ стихахъ Текстъ Маралы Іерихонскаго съ 207 рис. Буша, которые невольно возбуждаютъ въ каждомъ неудержимый смѣхъ.

СОДЕРЖАНІЕ КНИЖКИ: Сладость брачныхъ узъ.—Супружеская забава.—Счастливыя минуты воображенія.—Терпѣнія супружеской жизни.—Недоразумѣніе.—Неблагосклонный пріемъ.—Гроозъ и молнія.—Страшный переходъ и счастливое заключеніе.

«Супружескія тайны» и «Катенька» Ц. 2 р. съ пересылкой „Похожденія холостяка" Ц. 1 р. 20 к. За книгой гг. иногородніе благоволятъ обращаться въ Москву Бронная д. Ершовой въ Ю. КОНДЕНУ. 3—28—1—

КОНТРАЦЕПТИВИ З МІХУРА РИБИ ТА СЛОНОВОЇ КІСТКИ

Значне місце серед книг та брошур, які пропонувала придбати читачам єлисаветградська преса у 1907-1911 роках, займали тексти інтимного характеру, а серед лікарських препаратів – пігулки від венеричних захворювань та засоби для підвищення потенції. Серед пікантної газетної реклами і пропозиції купити презервативи. А таких рекламних оголошень було по кілька на четвертій, суто рекламній, сторінці газет. А у жовтні 1909 року у кількох номерах поспіль на цій сторінці єлисаветградська газета «Голос Юга» давала відразу 3-4 оголошення про продаж презервативів.

Проглядаючи ці повідомлення, дивуєшся, що у православній Російській імперії за наявності цензури у пресі, повністю була відсутня заборона на рекламу контрацепції. А оберігатися від вагітності на початку XX століття, століття жіночого соціального визволення та емансипації, було модним, і навіть Лев Толстой був змушений неодноразово звертати увагу на цей поширений серед інтелігентних жінок «порок» - застосування ними засобів, що обмежують дітонародження.

У роботі «Що ж нам робити?» Лев Толстой з гіркотою відзначав, що жінки з «багатих класів» повсюдно «намагаються позбутися від народження дітей». І він мав на увазі не аборти, які були широко поширені у народному середовищі, і практично не зустрічалися серед дворянок, а саме контрацептиви усіх видів.

Незважаючи на гостру критику контрацептивів з усіх боків, на початку XX століття лікарі стали пропагувати їх використання - вони були змушені визнати, що використання протизаплідних засобів є бажанішим незаконних абортів і масштабного поширення сифілісу.

Презервативы

Мужск. нерпуп. лучш. загран. решали тончайшей выдѣлки дюж. 75 коп., 1 р. 20 к., 1 р. 60 к., 2 р., 3 р. и 4 р. Изъ рыбьего пузыря дюж. 1 р. 50 к. 2 р. 75 к., 4 р. и 6 р. Длинные по Менингу решелов. дюж. 4 р. и 5 р. Губочки дюж. 2 р., 3 р., 4 р. 50 к., и 6 р. Предохран. шарики чѣрного дѣйств. совершн. безвреди. пор. 1 р. 35 к. Предохранит приборы чистаго золота „ПРОГРЕССЪ" 5-ти величин. въ 13, 14, 15, 16 17 руб. Серебряные шт. 7 и 8 р. Слоновой кости шт. 6 р. „ВИКТОРІЯ" шт. 5 р. и многр. друг. Иногор. высыл. налож. плат. При выписываніи приборовъ необходимо указать число перенесенныхъ женщиной родовъ. Продажа въ С.-Петербургѣ. Складъ резиновыхъ издѣлій „ПОЛЬЗА" улица Жуковскаго, № 15

Требуйте безплатно интересный пр. 1-куранта.

У цьому рекламному повідомленні, яке виходило у кількох номерах газети «Голос Юга» у жовтні 1909 року, пропонували придбати різні презервативи: тонкі - від 75 копійок до 4 рублів за дюжину, з міхура риби –

від 1 рубля 50 копійок до 6 рублів, дамські - до 5 рублів, запобіжні шарики – по 1 рублю 35 копійок, золоті запобіжники – від 5 до 17 рублів, срібні - по 8 рублів, із слонової кістки – по 6 рублів.

Як бачимо, презервативи коштували недешево - у ті часи пляшка горілки (0,61 літра) з червоною кришкою («казёнка») коштувала 40 копійок.

Каталоги і прейскуранти на контрацептиви часто пропонували безкоштовно - від потенційного клієнта потрібно лише написати лист з наміром ознайомитися з відносно новою продукцією.

Чоловіків презервативи цікавили в основному через загрозу зараження венеричними захворюваннями, широко розповсюдженими на початку XX століття. Реклама ж засобів запобігання вагітності найчастіше зверталася до дам, як до найбільш зацікавлених у цьому особам.

При цьому призначення рекламованих предметів часто сором'язливо прикривали словами «для відомої потреби». А слова «випробувано лікарями» були потім повторені на радянських презервативах написом «випробувано електронікою».

Контрацептиви найчастіше рекламували і продавали під виглядом засобів дамської гігієни. Іноді реклама контрацепції була лаконічною, а іноді з докладним описом переваг саме пропонованого методу.

До апаратів для спринцювання прикладалася інструкція до застосування і рецепти розчинів, типу «сік двох лимонів і дві столові ложки оцту на літр кип'яченої води» або «особливий відвар ялівцю».

Въ книжныхъ магазинахъ Москвы, С.-Петербурга, Одессы, Кіева, Казани продается вновь выпущенная книга

СУПРУЖЕСКІЯ ТАЙНЫ.

Изящное изданіе въ стихахъ Текстъ Маралы Іерихонскаго съ 207 рис. Буша, которые невольно возбуждаютъ въ каждомъ неудержимый смѣхъ.

СОДЕРЖАНІЕ КНИЖКИ: Сладость бракнихъ узъ.—Супружескія забавы.—Счастливыя минуты новобрачнаго.—Теорія супружеской жизни.—Недоразумѣніе.—Неблагосклонный пріемъ.—Урокъ и опытъ.—Страшный переходъ в счастливое заключеніе.

«Супружескія тайны» и «Катиньки» Ц. 2 р. съ пересылкой „Похожденія холостяка" Ц. 1 р. 20 к. За книгой гг. иногородніе благоволятъ обращаться въ Москву Бронная д. Ершовой въ Ю. КОНДЕНУ. 3—28—1

При цьому чесно попереджалося про мінуси даного засобу: «легкість зрушення з місця» і надання «шкідливого впливу на ніжні внутрішні частини».

Щоб читачі газети «Голос Юга» виписали з Москви книгу «Супружеские тайны», реклама спокушала їх змістом цього видання.

Для хворих газета пропонувала нову книгу-лікарський порадник «секретних» хвороб доктора медицини В.Тарновича.

ТРИППЕРЪ

Острый и хроническій, Сифилисъ и Полевое безсиліе, со всѣми послѣдствіями, быстро излѣчивается. Новая книга лечебникъ секр. болѣзн. мужскихъ и женскихъ д-ра мед. В. Тарновича. Масса рисунковъ Рецепты лекарствъ Цѣна съ пер. 1 р. 25 к. (марками) налож. плат. 1 р. 50 к. высыл. немедленно безъ задатка. С.П.Б. Невскій 108 Т-во «Основа»

Если Вы больны

сифилисомъ, трипперомъ и страдаете половымъ безсиліемъ, онанизмомъ, пріобрѣтите въ книжномъ магазинѣ

М. Ш. Береславскаго угол Дворцовой и Ивановской домъ Бардина

вновь вышедшій общедоступный лѣчебникъ секретныхъ болѣзней д-ра В. Тарновича масса рисунковъ. Ц. 1 р. Иног. выс. нал. пл. за 1 р. 25 к. можно марками. Тамъ же имѣются всевозможные подержанные и новые учебники мѣстныхъ средне-учебныхъ заведеній. Выборъ письменныхъ принадлежностей Магазинъ также покупаетъ подержанныя книги

Книгу з порадами цього лікаря можна було придбати і через книжковий магазин М.Береславського у Єлисаветграді, який знаходився на розі вулиць Дворцової та Іванівської (Чорновола).

КРИКЪ ЖИЗНИ!

Мужчины и женщины! Вы страдаете тяжелой болѣзнью нашего вѣка, которая уничтожаетъ всѣ радости жизни, разрушаетъ семейные очаги. Ненормальный образъ жизни и тяжелыя условія ея разрушаютъ нервную систему, а гонорея, бурсъ, шанкеръ, бѣли, половое безсиліе, безплодіе изнуряютъ истощаютъ организмъ. Требуйте общепонятный лечебникъ секретныхъ болѣзней мужскихъ и женскихъ мочеполовыхъ органовъ со многими рисунками и рецептами. Цѣна съ перес. налож. платежъ 1 р.35 к. С.-Петербургъ, Невскій 100 Т-во ОСНОВА.

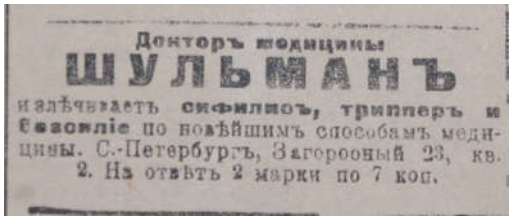
Докторъ медицины

ШУЛЬМАНЪ

излѣчиваетъ сифилисъ, трипперъ и безсиліе по новѣйшимъ способамъ медицины. С.-Петербургъ, Загороодный 23, кв. 2. На отвѣтъ 2 марки по 7 коп.

Книгу з малюнками та рецептами лікування хвороб статевих органів чоловіків та жінок товариство «Основа» з Санкт-Петербурга пропонувало за 1 рубль 35 копійок.

А якийсь доктор медицини Шульман з Санкт-Петербурга обіцяв надіслати нові «способи медицини» у лікуванні сифілісу, трипера та чоловічого безсилля, якщо для відповіді отримає від замовника дві марки по 7 копійок. Не виключено, що він нікому нічого не надсилав.

Допомогти з лікуванням сифілісу обіцяло і санкт-петербурзьке товариство «Санітас». Потрібно було лише надіслати на його адресу ті ж дві марки по 7 копійок.

Не запускайте сифилиса

Всѣ гибельныя послѣдствія, разрушенія, параличъ, табесъ бываютъ только если запускаютъ болѣзнь. Кто лѣчится у знахарей или пользуется рекламируемыми средствами только запускаетъ болѣзнь. Сифилисъ, Трипперъ и Безсиліе излѣчиваются быстро новѣйшими методами и лучшими лѣкарственными веществами. Лѣченіе по своей дешевизнѣ доступно всѣмъ и производится подъ руководствомъ опытныхъ врачей спеціалистовъ. Успѣхи замѣчательны. Масса благодарностей. Самыя серьезныя явленія проходятъ и полное излѣченіе въ самый короткій срокъ. Исторію своей болѣзни посылать въ Товарищество «Санитасъ» (здоровье С.-Петербургъ Пушкинская ул. № 4—13 На отвѣтъ 2 марки по 7 коп.

ЗНАЮ СРЕДСТВО

ПОЛНАГО ИЗЛѢЧЕНІЯ СИФИЛИСА

травами во всѣхъ видахъ. Подробности и доказательства высылаются за 7-ми коп марк Адресъ: ст. „Сосѣдка", Сызр. Вяземск. ж. д. им при д. Чудной Е. И. Аносову

А ось Аносов з села Чудного під Сизранню за свій засіб «повного» лікування сифилісу травами брав марок удвічі менше - усього на 7 копійок.

М.Муре з Москви висилав свою «наукову» брошуру з методами лікування гонореї безкоштовно. Так було зазначено у рекламному повідомленні. У чому полягала підступність, дізнавалися у ході листування.

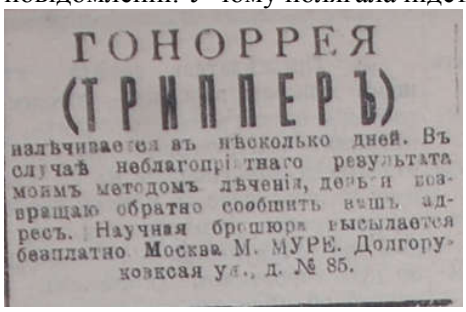
ГОНОРРЕЯ

(ТРИППЕРЪ)

излѣчивается въ нѣсколько дней. Въ случаѣ неблагопріятнаго результата моимъ методомъ лѣченія, деньги возвращаю обратно сообщить вашъ адресъ. Научная брошюра высылается безплатно. Москва М. МУРЕ. Долгоруковская ул., д. № 85.

А це рекламне повідомлення сьогодні викликає посмішку. Адже чоловікам пропонували «постоянно действующий» металевий запобіжник «Targo». У рекламі зазначається, що його зручно носити у кишені, і він не дозволить підхопити якусь заразу під час статевого акту. Замовник реклами намагався переконати читача тим, що він зробив заявку на патент. За свій запобіжник рекламодавець просив 2 рублі 50 копійок.

Торговий дім «Александров і Сімков» з Санкт-Петербурга пропонував свій кишеньковий запобіжник під назвою «Прото», і майже удвічі дешевше за «Targo».

Щоб уберегти себе від зараження венеричними захворюваннями, реклама радила придбати французький крем «Берже».

А ось ще дві книги, які пропонувала реклама у газеті «Голос Юга» придбати читачам, були з рецептами покращання потенції та убезпечення від інфікування венеричними хворобами.

ВИПАДКОВО ПРОДАЄТЬСЯ БУДИНОК

Мешканці Єлисаветграда зверталися до місцевих газет, якщо у них виникала потреба вирішити квартирне питання - продати, або придбати будинок, здати або зняти кімнату. Також газети повідомляли про стан на ринку нерухомості, про ціни на будинки та про укладені угоди купівлі-продажу.

Так, у номері за 23 серпня 1907 року газета «Голос Юга» повідомляла: *«К квартирному вопросу в Елисаветграде. За последнее время в Елисаветграде стали быстро подниматься цены на квартиры. Домовладельцы, между прочим, изобрели способ наказаний неугодных им коммерсантов за каждый поступок квартиронанимателя повышать цену на квартиру. На днях такой случай имел место в 1-й части города. Повышение квартир отзывается на иногородних учащихся местных учебных заведений, снимающих у квартирантов отдельные комнаты. Раздаются жалобы на дороговизну сдающихся квартиронанимателям комнат».*

Схожа інформація була надрукована у «Голосі Юга» 4 липня 1908 року: *«Цены на дома у нас начинают в немногом отставать от цен больших городов. Так например не особенно завидный по постройке и помалому месту, занимаемому двором, дом Турчанова на Дворцовой улице продан за 18 тысяч, а за дом господина Пащенко на Большой Перспективной улице, как слышно, желают получить 30 тысяч».*

Періодично газети повідомляли і про будинки, які були продані останнім часом у місті, кому та за скільки.

«Продажа домов. За последнее время в городе совершен ряд сделок по продаже недвижимых имуществ. Так присяжный поверенный А.М.Поляновский приобрел за 157 тысяч рублей дом Соловьева на углу Большой и Московской улиц (Проводник); домовладелец А.И.Ширяев (Преображенская улица) продал свое имущество А.Медовому за 20 000 рублей; мировой судья Н.И.Иванов продал свой дом по Островской улице Л.Бородавкину за 16 000 рублей; домовладелица М.О.Яховецкая (Гоголевская улица) продала свое имущество М.А.Бродской за 18 000 рублей; дом купца Ш.Шкроба на углу Успенской и Карабинерной улиц приобретен А.В.Гольденбергом за 22 500 рублей». («Голос Юга», 18 жовтня 1916 року).

Щономера на першій сторінці газета «Голос Юга» друкувала дві-три об'яви щодо продажу нерухомості.

«Случайно продается дом по Бобринецкому шоссе (без посредников). Спросить там же у владельца В.Ветрова». («Голос Юга», 8 вересня 1912 року).

ПРОДАЮТСЯ

ДОМА

Въ Елисаветградѣ:

1) На Петровской улицѣ небольшой домъ съ дворомъ, въ которомъ есть садикъ съ бесѣдкою и всѣ службы, цѣна до 3000 руб., 2) Громадный дворъ съ домомъ, выходящій на три улицы, угольный въ которомъ два дома съ совершенно отдѣльными службами къ каждому, т. е. кухнями, арендными, сараями, ледниками и пр. Объ условіяхъ продажи можно узнать у Ю. И. Ленинскаго, на Конькевкѣ, за цирковою домъ Паулины Рыхлицкой, № 1-й по Покровскому Переулку.

Газета «Елисаветградский вестник», травень 1880 року

«Продается дом на хорошей улице с большим двором удобным для коммерческих предприятий. Петровская ул., 1-я часть (между Александровской и Михайловской улицами), рядом с Осьмеркиным №56». («Голос Юга», 15 лютого 1909 року).

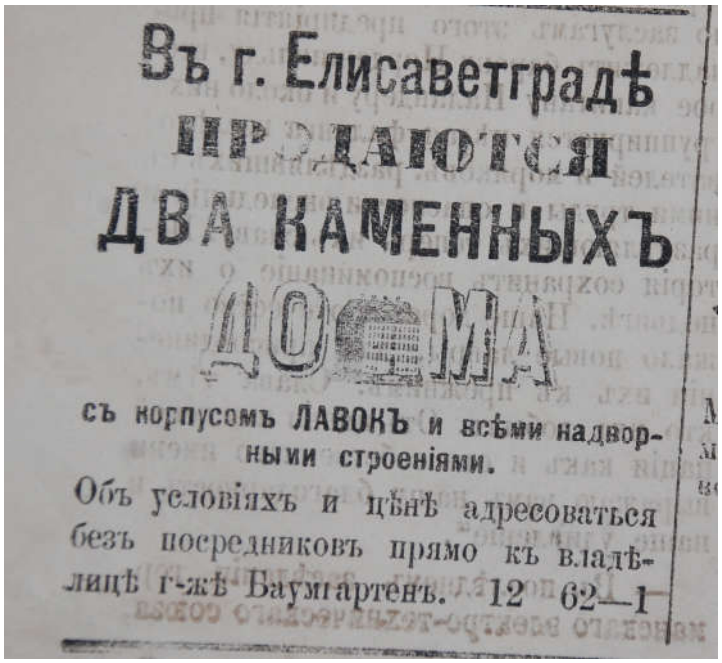

Въ г. Елисаветградѣ

ПРОДАЮТСЯ

ДВА КАМЕННЫХЪ

ДОМА

съ корпусомъ ЛАВОКЪ и всѣми надворными строеніями.

Объ условіяхъ и цѣнѣ адресоваться безъ посредниковъ прямо къ владѣлицѣ г-жѣ Баумартенъ. 12 62—1

Газета «Елисаветградский вестник», жовтень 1882 року

4.

Продается

ДОМЪ

двухъ этажный съ флигелями со всѣми удобствами, приносящій годоваго дохода 2,200 р., на Ингульской улицѣ, объ условіяхъ узнать у содержателя гостинницы Марьяни. 40—8—19

Газета «Елисаветградский вестник», 1885 рік

Багаті єлисаветградці будували так звані прибуткові будинки, які потім здавали в оренду – або під магазини, або ж під квартири. У пошуках клієнтів будинковласники зверталися до місцевих газет.

«В доме И.В.Ларионова-Иванова, Перспективная, 43, близ моста, отдается в наем квартира из 5 комнат с удобствами, годная под контору, и т. п., подвалы, склады». («Южные отголоски», 29 вересня 1906 року).

«Отдается шикарная квартира в 6 шести комнатах, водяное отопление и со всеми удобствами. Театральный переулок, дом Авербуха, 3-й этаж». («Голос Юга», 1 вересня 1915 року).

«Отдаются в наем две меблированные комнаты с отдельным ходом, против гостиницы Мариани, дом Карнаруковой, Миргородская улица». («Голос Юга», 6 січня 1905 року).

«В наем квартира о семи комнатах с водопроводом и всеми удобствами на Дворцовой улице, дом Перримонда». («Елисаветградские вести», грудень 1881 року).

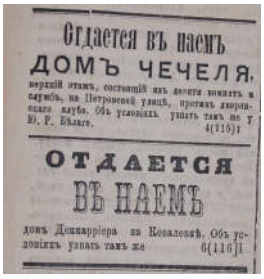
Отдается въ наемъ

ДОМЪ ЧЕЧЕЛЯ,

верхній этажъ, состоящій изъ десяти комнатъ и сарайбъ, на Петровской улицѣ, противъ дворца, около клуба. Объ условіяхъ узнать тамъ же у Ю. Р. Бѣлаго. 4(116)1

ОТДАЕТСЯ

ВЪ НАЕМЪ

домъ Дежарріера на Козаловкѣ. Объ условіяхъ узнать тамъ же 6(116)1

Въ интеллигентной русской семьѣ отдаются

2 комнаты со стол.

Алексѣевская ул., д. Сидоренко.

Отдаются

свѣтлыя, теплыя сух. квар.

со всѣми удобствами.

Московская ул. домъ Бончъ-Бруевича.

ВЪ НАЕМЪ

квартира о семи комнатахъ, съ параднымъ выходомъ на Дворцовую улицу. Объ условіяхъ спросить въ домѣ Перримонда на Дворцовой улицѣ.

Отдается

ВЪ НАЕМЪ

домъ Копоня на большой улицѣ, противъ Собора, при домѣ службы. Обратиться къ хозяйкѣ дома, живущей тамъ-же. 3(158)3

А траплялися і подібні випадки.

«Строптивая домовладелица. Домовладелица М.И.Бареновская, желая выселить своего квартиранта И.А. Савранского, зайдя к нему в квартиру, сняла двери с петель и унесла их на чердак. Савранский заявил об этом полиции и последняя привлекла Бареновскую к ответственности по

ст.142 устава о наказаниях за самоуправство». («Голос Юга», 10 липня 1908 року).

«Нужна для англичанина хорошо меблированная комната в русском интеллигентном семействе со столом и ванной. Предложения с указанием цены адрессовывать на почтовый ящик 50 для А. Предпочтение музыкальной семье». (ГЮ, 11 червня 1914 року).

«Ищу комнату в русской семье. Можно и со столом. Адрес оставить в конторе ГЮ». («Голос Юга», квітень 1911 року).

Ищу двѣ комнаты
со столомъ или только съ обѣдомъ. Писать. Верхне-Донская, Щейнцису

Комната
для холостого. Можно со столомъ. Большая--Перспективная улица д. Бѣгуна,

ИЩУТЪ
КВАРТИРУ
изъ 3-хъ или 4-хъ меблированныхъ комнатъ съ прислугою.
Адресы отдать въ англійскомъ магазинѣ Трестера Наслѣдниковъ.
3—57—1

Як і сьогодні, на межі століть знаходилися шахраї, які намагалися надурити громадян. Про один з таких випадків повідомляв «Голос Юга» у номері за 2 лютого 1913 року:

«Маклер. Повар городской больницы Г.Федоров, желая купить дом, сошелся с маклером Я.Немировским. Третьего дня Немировский, под предлогом распить «могарыч» ввиду предстоящей сделки, заманил Федорова в винный погреб Константиновского по Большой Пермской, и напоив его, вытащил кошелек с 562 рублями, и хотел уйти, но был задержан. 125 рублей он успел куда-то припрятать».

КОЛИ РЕКЛАМА МАЛА ВЛАСНІ ІМЕНА

У рекламі наприкінці XIX – на початку XX століть дуже важливу роль відігравали власні імена. Ім’я та прізвище у рекламному тексті були гарантією якості послуг та товарів, що пропонувалися, а також засобом самоствердження власника магазину, фабрики чи ресторану. Саме тому ім’я та прізвище у рекламі цього періоду займають ключові місця, зазвичай знаходячись у постпозиції чи центральній зоні тексту.

Прізвища реальних людей давно стали частиною нашого споживчого життя. Називати компанію або продукт своїм прізвищем уже традиція. Людина-бренд працювала у майстерні, у цеху або за прилавком, і кожен міг похвалити або посварити її товар. Роблячи своє прізвище публічним, бізнесмен стовбив свою територію на ринку, декларував, що його доля, а часто і долі його дітей пов'язані тепер з певною справою. Підприємці ручалися за якість свого продукту. Прізвище до того ж виконувало функцію патенту - на рецепт, концепцію, технологію.

Ім'я власника фабрики, заводу або ім'я винахідника товару, автора видання, тобто власника рекламованого продукту, присутні у переважній більшості рекламних текстів. Тут реалізується принцип: «Ім'я, прізвище, відповідно, репутація власника, в які вкладено працю і кошти, тільки вони одні вже можуть приносити дохід».

Назвемо кілька осіб, чиї імена та прізвища згадуються досить часто у єлисаветградській рекламі:

І. та Я.Альшванг (торгівельний дім білизни);
Т. Анікін (власник ресторану);
А. Бармашенко (власник складу дров і вугілля);
А. Боженко (власник ресторану);
Л. Бухгалтер (власник аптекарського складу);
М. Гессен (агент пароплавства);
М. Гердич (книговидавець);
Г. Гольденберг (власник технічної контори);
Ф. Гольст (представник машинобудівного заводу нафтових двигунів);
І. Даїн (власниця дамського салону)
К. Донцов та І. Сарашевський (власники фабрики жорен);
Б. Дубинський (швець);
Н. Заславський та Х.Гіршберг (власники торгового дому);

Ц. Камінський (власник торгового дому)
К. Келлер (власник фабрики щіток та пензлів);
Брати Кіпер (власники магазину взуття);
М. та І. Красновські (власники торгівельних складів);
К. Краузе (власник механічного заводу);
М. Любарський (власник магазину галантереї і взуття);
Д. Манзон (власник торгівельного дому);
А. Мельников (власник ковбасного магазину);
І. Мінкін (власник фабрики штемпелів);
М. Міценмахер (власник галантерейного та взуттєвого магазинів)
І. Макеєв (власник парового спиртоочисного заводу);
Г. Могилевський та М.Д Шкроб (власники магазину жіночого одягу);
Е. Плетцер (власник фотоательє)
І. Потапов (власник готелю);
Д. Полінська (власниця магазину меблів);
А.Пріджон (завідувач механічною майстернею);
Я. Прилуцький та Я.Вінницький (власники торгівельних складів);
І. Рофе (власник тютюнової фабрики та магазину);
М. Сербин (власник складів сільгоспмашин та приладдя);
А.Тальновський (провізор);
А. Френкель (власник майстерні з ремону годинників);
Ш. Чернявський (власник галантерейного магазину);
А. та Е. Шмулевич (власники фабрики ліжок);
Х. Шмулевич (власник майстерні з ремонту годинників);
А. Шкловський (власник фабрики сільськогосподарських машин);
Р. та Т. Ельворті (власники заводу сільськогосподарських машин);
І. Юдельман (завідувач пекарні);
В. Яскульський (власник машинобудівного заводу) та багато інших.

Агентство
КНИГОИЗДАТЕЛЬСКИХЪ ФИРМЪ
М. Д. ГЕДРИЧЪ
ДѢТСКІЯ КНИГИ, КАРТИНЫ
ВЪ РАЗСРОЧКУ ПЛАТЕЖА
МЕБЕЛЬ АМЕРИКАНСКОЙ СИСТЕМЫ
Дубовая шторная мебель.
СТОЛЫ для ПИШУЩИХЪ МАШИНЪ.

МЕХАНИЧЕСКІЙ и ЧУГУННО-ЛИТЕЙНЫЙ ЗАВОДЪ
И. М. ГОМБЕРГА
въ Елисаветградѣ, Херс. губ.
ИЗГОТОВЛЯЕТЪ:

Н.-Донская ул., д. Бухальцева.
БЮРО ПЕРЕПИСКИ
на пишущихъ машинахъ.
Составленіе дѣловыхъ бумагъ и прошеній
ОБУЧЕНІЕ и ПРАКТИКА
НА ПИШУЩИХЪ МАШИНАХЪ
А. Д. Геровичъ.

Первый въ гор. Елисаветградѣ
СПЕЦІАЛЬНЫЙ
ДАМСКІЙ САЛОНЪ
ИДА ДАИНЪ
ПРИГЛАШЕНЫ ОПЫТНЫЙ МАСТЕРИЦЫ.

Портной
Б. М. Дубинскій
въ Елисаветградѣ.
ПРІЕМЪ ЗАКАЗОВЪ
статскихъ и военныхъ
ПЛАТЬЕВЪ.
ЦѢНЫ УМѢРЕННЫЯ.

І. С. ДИКОВСКІЙ, Елисаветградъ.

Фердинандъ Адольфовичъ
ГОЛЬСТЪ
Представительство
по продажѣ нефтяныхъ двигателей въ Россіи
МАШИНОСТРОИТЕЛЬНАГО АКЦІОНЕРНАГО О-ВА
бывш. Ф. СВИДЕРСКІЙ
Лейпцигъ-Плагвитцъ (Германія)

ТОРГОВЫЙ ДОМЪ
„Н. І. Заславскій и Х. Г. Гиршбергъ"
ЕЛИСАВЕТГРАДЪ.
Склады:
ГАЛОШЪ. ОБУВИ. Т-ва Россійско-Американск. резинов. м-ры
Т-ва С.-Петербургск. механическ. производства и другихъ первоклассныхъ фабрикъ.
ОБОЕВЪ. Комнатныхъ и крестьянскихъ въ громадномъ выборѣ въ разныхъ стиляхъ и жанрахъ.
Клеенокъ и Линолеума лучшихъ фабрикъ.
ВАТЫ. Хлопчато-бумажной, шерстяной оконной и гигроскопической.
ЦѢНЫ ФАБРИЧНЫЯ.

КНИЖНЫЙ МАГАЗИНЪ,
складъ бумагъ и канцелярск. принадлежностей
Р-Д. ЗЛОТОПОЛЬСКАГО
ЕЛИСАВЕТГРАДЪ,
Дворцовая улица, подъ гостиницей „Гранд-Отель", противъ Соединеннаго Банка.
БОЛЬШОЙ ВЫБОРЪ: писчей, почтовой, книжной и др. сортовъ бумаги, конторскихъ книгъ и копировальн. прессовъ, письменныхъ, рисовальн. чертежи. и художествен. принадл.
Учебныя книги для всѣхъ средне-учебныхъ и народныхъ училищъ.
НАГЛЯДНЫЯ УЧЕБНЫЯ ПОСОБІЯ.
Продажа оптомъ и въ розницу ○ Цѣны самыя умѣренныя.

Книжный и писчебумажный магазинъ
Л. Б. ЗЛОТОПОЛЬСКАГО
въ Елисаветградѣ,
Дворцовая, д. Гуньковой, рядъ съ маг. Общ. Потребит.
Большой выборъ писчей, почтовой и другихъ сортовъ бумаги, конторскихъ книгъ и копировальныхъ прессовъ, письменныхъ, рисовальныхъ чертежныхъ и художественныхъ принадлежностей.
Учебныя книги
для всѣхъ мѣстныхъ средне-учебн. и народныхъ училищъ.
Продажа оптомъ и въ розницу по умѣреннымъ цѣнамъ.
При магазинѣ складъ БАГЕТЪ, РАМЪ и ПАСПАРТУ.

КАРАКУЛЬ
норки, лис'й, лиры, хорьки и разные другіе мѣха
Торг. Домъ Ц. Г. Каминскій и С-я въ Елисаветградѣ
продаетъ мѣхъ розничнымъ покупателямъ
по оптовымъ цѣнамъ
Модно-Галантерейный и Обувный магазинъ
М. А. МИЦЕНМАХЕРА
Большая-Перспективная, противъ Собора.
получилъ громадѣйшій выборъ товаровъ
ВСѢ НОВОСТИ.
Цѣны безъ торгу (Prix Fixe).

Первая въ городѣ Елисаветградѣ.
ФАБРИКА
каучуковыхъ и металлическ. штемпелей и печатей и граверно-художественная мастерская
И. МИНКИНА
въ Елисаветградѣ,
Б.-Перспективная, д. Гольденберга, рядомъ съ гостин. Россія, бывш. Боженко.
Наталоги по первому требованію высылаются безплатно.

Вѣялки,
Сортировки,
Кукурузныя молотилки,
Соломорѣзки
ФАБРИКИ
Д. Е. МОГИЛЕВСКАГО и Г. Б. ЛОМАЗКИНА
ВЪ ЕЛИСАВЕТГРАДѢ.
Земскимъ складамъ и товариществамъ спеціальныя условія.
КАТАЛОГИ ВЫСЫЛАЮТСЯ БЕЗПЛАТНО.
ТЕЛЕФОНЪ № 266.

ЛѢЧЕБНИЦА
внутреннихъ дѣтскихъ и нервныхъ болѣзней
съ постоянными кроватями
д-ра МЕЙТУСА
Елисаветградъ, Могилевская ул. соб. домъ
Пріемъ больныхъ въ стаціонарное отдѣленіе лѣчебницы въ виду окончанія ремонта
ВОЗОБНОВЛЕНЪ.

Агентурно-Коммиссіонная Контора
В. И. СЛѢПАКЪ
Главныя агентства:

СЛЕСАРНО-МЕХАНИЧЕСКАЯ
Ш. Л. Наймана и Д. П. Шаца
: : Работа исполняется : :
аккуратно, добросовѣстно
: : : : в къ сроку : : : :
ПО УМѢРЕННЫМЪ ЦѢНАМЪ.
всевозможные заказы
ВОДОПРОВОДОВЪ И ЗАЛЕЗНЫХЪ ИЗДѢЛІЙЪ.

Экипажная мастерская
Братьевъ А. и С. САРАШЕВСКИХЪ,
Уголъ Пашутинской и Бересливской, соб. домъ.
Фирма существуетъ съ 1872 года.
Принимаемъ заказы всевозможныхъ экипажей, а также ремонтъ ихъ
ПО ЦѢНАМЪ САМЫМЪ УМѢРЕННЫМЪ.
ЗАКАЗЫ ИСПОЛНЯЮТСЯ КЪ СРОКУ и АККУРАТНО.
Съ почтеніемъ Братья Сарашевскіе.

АПТЕКАРСКІЙ МАГАЗИНЪ
„ГИГІЕНА"
провизора С. А. Тальновскаго
Дворцовая ул., д. бывш. Паршаковаго, ряд. съ магаз. Коваленко.

Єлисаветградська реклама – одне з джерел, яке доносить до нас імена тих, хто доклав зусиль до економічної розбудови міста, та тих, хто займав помітне місце в його економічному та соціальному житті.

ЛІКИ ВІД СЕМИ СМЕРТЕЛЬНИХ НЕДУГ

На початку XX століття у кожному номері єлисаветградських газет було по кілька рекламних оголошень, присвячених патентованим і не патентованим лікам. Пересічному читачеві складно було розібратися, які ліки справді можуть позбавити їх від хвороб, а купуючи які вони лише опорожняють свій гаманець і проводять експерименти над власним здоров'ям.

Якщо прочитати зразки рекламних оголошень єлисаветградських газет, то в них побачимо ті ж трюки, які використовують шахраї від медицини і сьогодні: посилання не на дослідження, а на розповіді про те, як «це» допомогло Васі, Петі, Вові і особисто Миколі Івановичу; згадування про те, що ці ліки довго приховували – боялися, що лікарі залишаться без роботи; унікальна технологія, рідкісні рослини, особлива тварина, яка живе на безлюдному острові, таємниця індіанців, військовий секрет; усе натуральне; швидкий результат і, звісно ж, без побічних ефектів; лікує безліч хвороб.

Подібні шахрайства старі як світ. Це підтверджує історія з 20-річною єлисаветградкою Марією Поляковою. У березні 1912 року вона сиділа на лаві підсудних. Незважаючи на юний вік, жінка зуміла провернути аферу з ліками від хвороб очей. У 1909 році вона відіслала у газети "Нива", "Копійка" та ряд інших столичних та провінційних видань рекламне оголошення. Повідомляла, що їй вдалося винайти чудодійний засіб, який Марія Олександрівна назвала "Світло". Пропонувала хворим флакон рідини за 3 рублі.

І ця реклама стала двигуном шахрайства. У Єлисаветград на адресу Марії Полякової посипалися листи-замовлення з усієї Російської імперії. І нічого тут дивного немає. Адже винахідниця обіцяла зробити сліпих зрячими, вилікувати трахоми, катаракти, золотуху, зняти з очей більмо, позбутися близорукості і навпаки - далекозорості. Ті, хто зовсім нічого не бачив, або бачив цей світ як у тумані, вирішили терміново придбати чудодійний засіб з Єлисаветграда.

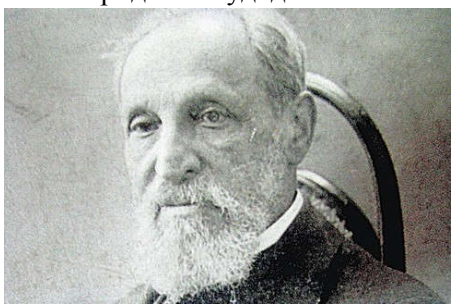

Замовлення надсилали як прості люди, так і купці, священики, полковники. Жертвою шахрайки Полякової стали навіть такі світила тогочасної медицини як професори Гіршман (на фото) та Мандельштам.

І майже усі, хто надіслав до Єлисаветграда замовлення, оперативно отримували відповідь від Полякової. Разом з флаконом свого чудодійного засобу Марія Олександрівна надсилала хворим у посилці брошуру. Вона була наповнена листами-подяками від громадян, яким "Світло" дозволило зробити

світ світлим, а хвороби, які вони мали, після промивання єлисаветрадською рідиною зникли.

І так тривало два роки. За цей час ніхто із клієнтів Полякової не зцілився, а от більшість навпаки стала гірше бачити. Серед них - священик Ходакевич. Він вичитав у газеті "Нива" оголошення про чудодійну силу "Світла" і замовив флакон ліків. Збирався позбутися трахоми. Але після кількох промивань очей рідиною на одне око взагалі перестав бачити. Можливо, святий отець і не звертався б до поліції, якби не вичитав у брошурі, яку йому прислала цілителька, свій лист-подяку їй. Начебто він після промивання очей «Світлом» став бачити як молодий. Ця брехня вивела з рівноваги священика і він пішов зі скаргою на Полякову до поліції.

Жертвою єлисаветградської цілительки став і полковник Ціклауров з туркменського міста Ашхабад. Військовий хотів краще бачити, а катаракта на очах заважала кар'єрі. Проте виписаний з Єлисаветграда флакон «Світла» лише погіршив його зір.

А от чиновник Семенов з молдавського міста Кишинів вислав до Єлисаветграда 3 рублі, та ліки так і не отримав. І теж пішов зі скаргою на Полякову до поліції.

Коли до Єлисаветграда посипалися листи-скарги на цілительку, поліція змушена була припинити її бурхливу діяльність. У грудні 1910 року на її квартирі провели обшук. Знайшли 15 пляшок з каламутною пінливою рідиною жовтого кольору, які були запечатані сургучем. Також вилучили наклейки, виготовлені у друкарні, з таким текстом: *"Мария Александровна Полякова. В Елисаветграде. «Свет» - «Welt». Бойтесь подделок. Перед употреблением взболтать».*

Був у Полякової архів з 30 тисячами листів-замовлень. Дві пачки надрукованих подяк, у кожній з яких по 5000 листівок, чекали на відправлення. В алфавітному порядку прізвищ замовників розкладені у ящику їх листи. Вела Полякова і книгу відісланого товару, у якій було заповнено 43 сторінки.

Кілька флаконів "Світла" поліція відіслала до Херсона, де лікарі виявили у рідині сірчано-кислі солі міді та цинку.

На суді Марія Олександрівна сказала, що це була не її ідея, а дядька Федора Бірюкова, і вона займалася цією справою виключно за його вказівкою. Це він усе придумав, писав листи-подяки і керував її діями. Звісно, що Федір Бірюков заперечив слова племінниці, і сказав, що він вперше чує, що вона займалася розсилкою флаконів, і що до цього він ніякого відношення немає. Чоловік Полякової Василь також сказав, що він не знав, чим займалася дружина, і він їй не допомагав.

Покаранням за це шахрайство для Марії Полякової став штраф у 100 карбованців та два місяці ув'язнення (!), які їй призначив суд.

Кореспондент «Голоса Юга», який писав у газеті про судовий процес над Поляковою, зазначив в інформації, що таке могло статися лише через *«дурість, неосвіченість людей і бажання позбутися хвороб».*

Слід сказати, що й сьогодні, через сто років, це бажання не змінилося. Тому й сьогодні процвітають шахраї від медицини. Звісно, серед газетної реклами були й патентовані ліки. Ось кілька оголошень:

«Нет лучшего средства как рекомендуемое високими медицинскими авторитетами безподобное травяное мыло «Герба» доктора Обермейера против веснушек, сухого мокрого лишая, угрей, прыщей, зуда, перхоти и нечистоты кожи. Тысячи благодарностей!!! После кратко временного употребления – хороший успех. Продают аптеки и аптекарские магазины 60 коп. маленький и по 80 коп. большой кусок». («Голос Юга», 1909 рік).

«Голос Юга», 1911 рік

«Голос Юга», 1911 рік

«Голос Юга», 1911 рік

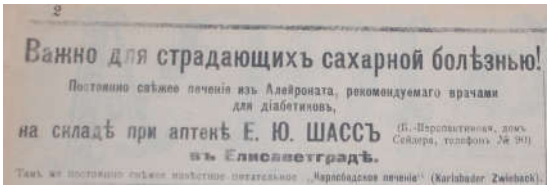

«Голос Юга», 1911 рік

Почему мужчины пьют? Я был горьким пьяницей целых 20 лет, теперь бросил пить совершенно. Спасибо Вам за Ваш добрый дружеский совет. Федор Бондарук. Мой совет помог тысячам. Он поможет и Вам. Не откладывайте, напишите мне сегодня. Я немедленно вышлю Вам свою книгу драгоценных указаний как бороться с пьянством с пояснительными художественными картинками в тексте, бесплатно. Мой адрес. Ш.Ласлет, С.Петербург. («Голос Юга», 16 лютого 1912 року).

Только мозольная жидкость «Клавиоль» способна уничтожить мозоли и бородавки с корнем. Цена коробки 35 к. Продается везде. («Голос Юга», 1912 рік).

«Голос Юга», 1910 рік

Хоча, спробуй розбери де патентовані ліки, а де підробка. Шахраї ж намагаються нажитися на бажанні громадян позбутися хвороб. Вони рекламують свої лікарські засоби як панацею від усіх захворювань. Подібні афери закінчувалися тим, що громадяни, придбавши за кругленьку суму пропоновані шахраями ліки, здоровішими не ставали, а деколи навпаки, їх стан здоров'я різко погіршився. А шахраї, продавши свої «чудо-ліки», збагачувалися на чужому горі.

ПИВО В ЄЛИСАВЕТГРАДІ МОЖНА БУЛО ЗАМОВИТИ ТЕЛЕФОНОМ

Перший пивзавод у Єлисаветграді побудували у 1863 році купці Штейн і Шапошников. Та на початку 1880-х вони продали завод Гершу Осиповичу Зельцеру. Згодом завод отримав назву «*Акціонерное общество Елисаветградскаго пиво-медовареннаго и солодовеннаго завода Г.О. Зельцеръ».*

У 1896 році в Єлисаветграді працювали два пивоварних заводи.

Пивзавод Зельцера став кінцевою зупинкою першої лінії єлисаветградського електричного трамваю, яка відкрилася у 1897 році.

У номері за 10 березня 1910 року газета «Голос Юга» повідомляла: *«Пивоваренным заводом Г.О.Зельцера выпущено в продаж пиво «Сальватор». Имеется во всех классных ресторанах и заводских пивных. Заказы с доставкой на дом исполняются аккуратно и немедленно. Телефон №69».*

У 1911 році у місті пиво варили на заводах Герша Осиповича Зельцера по Великій Пермській вулиці та Генріха Генріховича Лайєра на Биковому.

У 1911 році міська управа видала дозвіл Гершу Зельцеру на будівництво кам'яної конюшні по вулиці Солдатській, і такий же дозвіл отримало акціонерне товариство «Зельцер» на спорудження кам'яного будинку по Великій Пермській вулиці. Також відомо, що Осип Гершкович Зельцер мав нерухомість у Безіменному провулку.

У 1912 році два пивоварних заводи міста зварили і продали більше 200 тисяч відер пива, тобто 2,5 мільйони літрів. Коштував хмільний напій 7 копійок за літр. Продавали його у винних погребах, пивних, трактирах, яких у повіті було на той час аж 283.

Етикетки пива заводу Зельцера

У 1912 році на заводі Зельцера виготовляли шість сортів пива, про що свідчить оголошення, надруковане у додатку до «Голоса Юга» за 1913 рік. З цього оголошення дізнаємося також, що продукція заводу отримала золоті та срібні нагороди на кількох виставках.

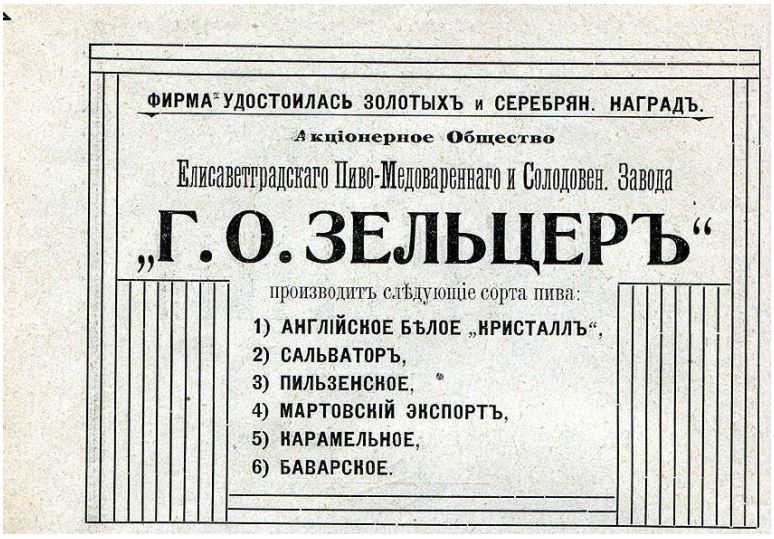
ФИРМА УДОСТОИЛАСЬ ЗОЛОТЫХЪ и СЕРЕБРЯН. НАГРАДЪ.

Акціонерное Общество

Елисаветградскаго Пиво-Медоваренного и Солодовен. Завода

„Г. О. ЗЕЛЬЦЕРЪ“

производитъ слѣдующіе сорта пива:

1) АНГЛІЙСКОЕ БѢЛОЕ „КРИСТАЛЛЪ“,
2) САЛЬВАТОРЪ,
3) ПИЛЬЗЕНСКОЕ,
4) МАРТОВСКІЙ ЭКСПОРТЪ,
5) КАРАМЕЛЬНОЕ,
6) БАВАРСКОЕ.

Окрім пивзаводу Зельцера у місті були пивзаводи Лайєра, а потім Макеєва. На плані Єлисаветграда за 1913 рік за нинішнім приміщенням міської поліції по вулиці Вокзальній позначений пивоварний завод Макеєва (Лайєра).

Пивні Єлисаветграда постійно згадуються у повідомленнях поліції, адже там часто відбувалися бійки та крадіжки. Так читаємо про пивну «Гамбрінус» з власним садком по вулиці Верхньо-Донській (зараз - Паученка), пивну Лайєра в однойменному саду, пивну Черняка по Солдатській вулиці та ряд інших.

Заготівля льоду на заводі Зельцера. Єлисаветград, початок XX століття, фото з колекції Ю.Тютюшкіна.

Пляшка заводу Зельцера. На склі надписи: «АКЦІОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО ЕЛИСАВЕТГРАДСКАГО ПИВО-МЕДОВАРЕННАГО ЗАВОДА Г.О.ЗЕЛЬЦЕРЪ». На дні клеймо «Бр.Б 1/20», (1/20 відра =0,615л)

Пляшка заводу Макеєва. На зворотній стороні пляшки вензель - дві переплетені літери М. Пляшка кольору темного йоду. Висота 29,8 см. На дні клеймо «Бр.Б. 1/20».

Пивна пляшка заводу Лайєра

Пиво Зельцера завжди користувалося попитом, його навіть підробляли. Так, у кількох номерах газети «Голос Юга» за грудень 1908 року ми знайшли таке оголошення:

«Пивоваренный завод Г.О.Зельцера обращает внимание господ потребителей «английского пива», что кроме этикета настоящего формата будет наклеиваться «заводская разливка», вследствие появившегося в продаже пива Голтянского товарищества с тождественными в образце и етикеткам нашего завода. С совершенным почтением завод Г.О Зельцера».

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ

Пивоваренный заводъ Г. О. ЗЕЛЬЦЕРА

обращаетъ вниманіе г.г. потребителей «англійскаго пива», что кромѣ этикета настоящаго формата, будетъ наклеиваться «ЗАВОДСКАЯ РАЗЛИВКА» вслѣдствіе появившагося въ продажѣ пива Голтянскаго т-ва съ тождественными въ образцѣ и краскѣ этикетами нашег завода.

Съ совершеннымъ почтеніемъ

заводъ *Г. О. Зельцера.*

Оголошення заводу Зельцера на четвертій сторінці газети

У 1914 році на заводі Зельцера відкрили окрему лінію для виготовлення фруктових напоїв *«винятково з натуральних соків та рафінованого цукру».*

Наш земляк Дон Амінадо в повісті *«Поезд на третьем пути»* згадує, що у Зимовому театрі продавали пиво Стрицького.

У номері за 1 вересня 1917 року єлисаветградська газета «Известия» надрукувала рішення робітників – членів Єлисаветградської професіональної спілки «Искусственных минеральных вод и пивоваренных заводов» з приводу контрреволюційного заколоту генерала Корнілова.

Продавали в Єлисаветграді і продукцію заводів з інших міст, про що свідчить газетна реклама.

Калинкинское Пиво-Медоваренное Т-во С.П.Б.

Открывъ въ Елисаветградѣ, Успенская ул., д. Рѣзникова № 63.

ЗАВОДСКІЙ ОПТОВЫЙ СКЛАДЪ

предлагаетъ почтенной публикѣ замѣчательные напитки собственныхъ заводовъ

ПИВО:

Извѣстное: Столовое, Вѣнское, Пильзенское, Портеръ англійскій и Пель-Эль.

ВОДЫ:

Минеральныя, фруктовыя и ягодныя. Чудные освѣжающіе и здоровые напитки-Клюквенный и Ситро „Калинкинъ". Доставка въ городѣ немедленная и БЕЗ ПЛАТНАЯ. Просятъ обращать вниманіе на этикетъ и заводское клеймо на пробкахъ.

Съ почт. зав. складомъ *И. Братанова*

Адресъ для писемъ и телеграммъ Калинкинъ—Елисаветградъ.

Що ж стосується сімейства Зельцерів, то поки що невідомо звідки вони приїхали у Єлисаветград, та як склалася їхня доля після жовтневого перевороту.

РЕКЛАМА У ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКИХ ГАЗЕТАХ XIX СТОЛІТТЯ

Уперше про свою газету міська влада Єлисаветграда заговорила у листопаді 1871 року. Так, у програмі видання, затвердженій Міністерством внутрішніх справ, не було приватної реклами. Тож у жовтні 1873 року міська управа постановила, оскільки у програму *«не вошло печатание частных объявлений, представляющих главный доход издания, без которого не может быть покрыт необходимый для этого расход, то порушить управе вновь выйти с ходатайством о дозволении печатать в «Елисаветградском листке» частные объявления».*

26 листопада того року міський голова звернувся з клопотанням до Міністра внутрішніх справ: *«…городской листок без печатания частных объявлений не может быть издаваем, потому что, издавая листок по разрешенной программе, городское управление не будет иметь подписчиков…».* Міський голова просив дозволу друкувати приватні оголошення. І цей дозвіл був отриманий.

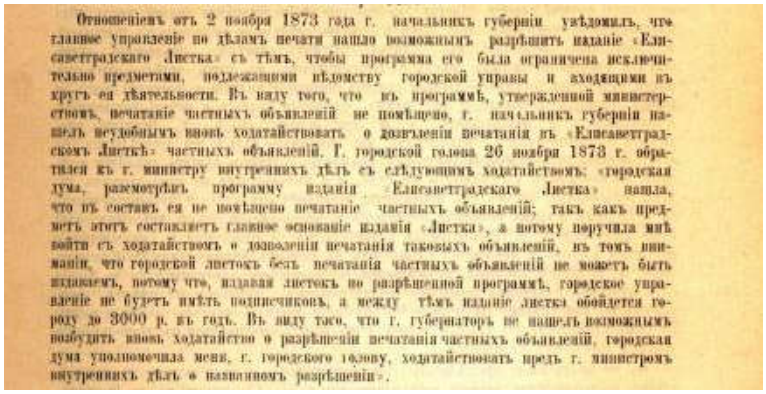
Отношеніемъ отъ 2 ноября 1873 года г. начальникъ губерніи увѣдомилъ, что главное управленіе по дѣламъ печати нашло возможнымъ разрѣшить изданіе «Елисаветградскаго Листка» съ тѣмъ, чтобы программа его была ограничена исключительно предметами, подлежащими вѣдомству городской управы и входящими въ кругъ ея дѣятельности. Въ виду того, что въ программѣ, утвержденной министерствомъ, печатаніе частныхъ объявленій не помѣщено, г. начальникъ губерніи нашелъ неудобнымъ вновь ходатайствовать о дозволеніи печатанія въ «Елисаветградскомъ Листкѣ» частныхъ объявленій. Г. городской голова 26 ноября 1873 г. обратился къ г. министру внутреннихъ дѣлъ съ слѣдующимъ ходатайствомъ: «городская дума, разсмотрѣвъ программу изданія «Елисаветградскаго Листка» нашла, что въ составъ ея не помѣщено печатаніе частныхъ объявленій; такъ какъ предметъ этотъ составляетъ главное основаніе изданія «Листка», а потому поручила мнѣ войти съ ходатайствомъ о дозволеніи печатанія таковыхъ объявленій, въ томъ вниманіи, что городской листокъ безъ печатанія частныхъ объявленій не можетъ быть издаваемъ, потому что, издавая листокъ по разрѣшенной программѣ, городское управленіе не будетъ имѣть подписчиковъ, а между тѣмъ изданіе листка обойдется городу до 3000 р. въ годъ. Въ виду того, что г. губернаторъ не нашелъ возможнымъ возбудить вновь ходатайство о разрѣшеніи печатанія частныхъ объявленій, городская дума уполномочила меня, г. городского голову, ходатайствовать предъ г. министромъ внутреннихъ дѣлъ о названномъ разрѣшеніи».

Сторінка «Систематического сборника постановлений Елисаветградской городской думы за 1871-1903 роки», т.1, Л.Брейер, Єлисаветград, 1905 рік

В «Одесском вестнике» було опубліковане оголошення про пошуки редактора «Елисаветградского листка». З семи бажаючих зайняти цю посаду міська управа зробила свій вибір на Василі Яковичу Протопопову, співробітнику «Новоросійського телеграфа».

З 15 червня 1874 року міська управа почала видавати «Елисаветградский листок», та уже з 1877 року припинила це робити.

У програмі газети «Ведомости Елисаветградского Городского Общественного Управления», яку завтердило Міністерство внутрішніх справ 25 серпня 1892 року, були *«казенные, городские, земские и частные*

объявления». Газета виходила у 1892-1905 роках. Її підписували до друку міський голова О.Пашутін та його заступник С.Рутковський.

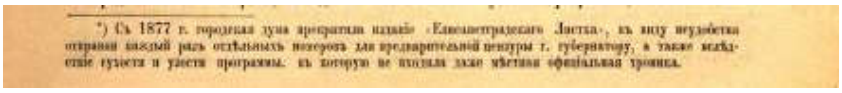
*) Съ 1877 г. городская дума прекратила издавать «Елисаветградскій Листокъ», въ виду неудобства отправки каждый разъ отдѣльныхъ экземпловъ для предварительной цензуры г. губернатору, а также вслѣдствіе грузности и узости программы, въ которую не входили даже мѣстныя официальныя хроника.

Сторінка «Систематического сборника постановлений Елисаветградской город ской думы за 1871-1903 роки», т.1, Л.Брейер,Єлисаветград, 1905 рік

Вторникъ 1899 годъ. 27-го Апрѣля.

ВѢДОМОСТИ

ЕЛИСАВЕТГРАДСКАГО ГОРОДСКАГО ОБЩЕСТВЕННАГО УПРАВЛЕНІЯ

ГОДЪ VIII.

На жаль, у фондах Державного архіву Кіровоградської області відсутні примірники обох цих видань.

№ 78-й. ПЯТНИЦА, 18-го Іюля 1880 года. № 78-й.

ЕЛИСАВЕТГРАДСКІЙ ВѢСТНИКЪ

ГАЗЕТА ПОЛИТИЧЕСКАЯ, ЛИТЕРАТУРНАЯ и ОБЩЕСТВЕННАЯ

выходитъ по ВОСКРЕСЕНЬЯМЪ, СРЕДАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

Годъ Пятый.

ВРАЧЪ

Першою приватною газетою міста став «Елисаветградский вестник», який почав виходити з 1 липня 1876 року і проіснував 18 років. Його останній номер датується 12 травня 1894 року. Редактором газети був М. Хороманський, а видавцем – П. Зелений.

У газеті «Елисаветградский вестник» рекламі була відведена уся четверта сторінка. Кілька оголошень виходило й на першій сторінці. Це були як комерційні об'яви, так і приватні. Зокрема, газета повідомляла про відкриття земської аптеки по вулиці Дворцовій та друкарні П.Зеленого по Великій Перспективній вулиці, продаж товарів мануфактурним магазином «Макеєв і сини» та магазином Вишневського (кишенькові і стінні

годинники), розпродаж товарів магазином Горфінкеля, продаж бандажів, рукавиць, підтяжок і фуфайок магазином Йосипа Гонтківського…

Въ послѣднихъ числахъ текущаго ноября
ОТКРОЕТСЯ
ТИПОГРАФІЯ
П. А. ЗЕЛЕНАГО
Въ Елисаветградѣ на Большой Перспект. ул. д. Бернгардтъ.

Съ 28 апрѣля, сего 1885 г.
РАСПРОДАЮТСЯ
Кружева, вуали, вышивки, ОБУВЬ, ру-
бахи, галстухи, шляпы, перчатки, фураж-
ки, чемоданы, сундуки, ранцы, войлочные
шляпы, клеенки, шторы и т. д. значитель-
но ниже фабричной стоимости.
Магазинъ помѣщается на Большой улицѣ домъ
Самокашиной, между мануфактурнымъ магазиномъ
Чабова и чайнымъ Золотарева. 3(150)1
Горфинкель.

СКЛАДЪ ЧАЯ
Придворныхъ Поставщиковъ
ВАСИЛІЯ ПЕРЛОВА
СЪ СЫНОВЬЯМИ
Доброта чая, цѣны и условія согласно
ПРЕЙСЪ-КУРАНТА
остаются пока БЕЗЪ ВСЯКАГО ИЗМѢ-
НЕНІЯ.

Це була також реклама торгового дому Попових з продажу чаю, оголошення про переїзд складу цукру графів Бобринських на Покровську вулицю. Фірма «Карасубазарский табак братьев Бобович» пропонувала тютюнові вироби. У цьому блоці була об’ява Віденської кондитерської та пекарні Гамма по Великій Перспективній вулиці з рецептами цієї кондитерської, реклама пектинового шоколаду А.Лемана та морозива. Скляний магазин Н.Мухіна на Дворцовій вулиці продавав олеографічні картини.

Зі складу Трестера по Великій Перспективній вулиці продавали вугілля. Склад землеробних машин та знарядь Томіцького та Гродського в Єлисаветграді пропонував продукцію для села. Контора Агентства Російського страхового від вогню товариства в Єлисаветграді, яка знаходилася по вулиці Успенській, рекламувала свої послуги.

У кожному номері газети була реклама лікарів, які запрошували до себе на прийом хворих. Серед газетної реклами – об’яви про втрату документів, продаж будинків, пропажу собак, пошук роботи та житла тощо.

Пропонували газети у рекламних повідомленнях на своїх сторінках і книги із пікантним змістом. Також на сторінках газет були об’яви про різні розважальні заходи. Якщо проаналізувати гамму та зміст рекламних оголошень у єлисаветградських газетах наприкінці XIX століття, то ми не знайдемо відмінностей від рекламних повідомлень у газетах, які виходили у місті до Жовтневого перевороту 1917 року…

ПРЕДСТАВНИКОМ АВТОМОБІЛЬНОЇ ФІРМИ «ФОРД» У ЄЛИСАВЕТГРАДІ БУВ НОТАРІУС ШЕВЧЕНКО

У якому році вулицями Єлисаветграда уперше проїхав автомобіль та хто був його власником, поки що не встановлено. У місцевих газетах за 1905 рік знаходимо повідомлення про автомобілі. Та, очевидно, цей засіб пересування у Єлисаветграді з'явився значно раніше.

Скільки було автомобілів у нашому місті у 1913 році, кому вони належали, та що це були за транспортні засоби, - дізнаємося зі справи про збір податків з користувачів автомобілів та велосипедів за цей рік, яка зберігається у фондах Державного архіву Кіровоградської області. У списку, який завірив поліцмейстер Федір Веришко, значаться 14 прізвищ: А.Серединський, С.Келеповський, П.Сербінов, Д.Шехтер, В.Гавриленко, Р.Венгловський, Е.Ільшенко, штаб-ротмістр В.Загута, В.Віхляєв, Ю.Коган, Х.Еннер, І.Бабакін, відставний штаб-ротмістр Ф.Кіреєвський та Є.Трофименко. Дехто, як Сергій Келеповський та Федір Кіреєвський, - мали по два автомобілі.

Бобринецкое товарищество автомобильнаго сообщенія
продаетъ за очень выгодную цѣну свой
АВТОМОБИЛЬ-ОМНИБУСЪ
съ полнымъ комплектомъ принадлежностей, запасныхъ частей и всей организаціи сообщенія.
Объ условіяхъ узнать: въ Елисаветградѣ у Э. В. Новаковскаго по Петровск. ул., д. Макѣева и въ Бобринцѣ у И. В. Барыбина.

Та й поліція не усе знала про власників автомобілів, бо, насправді, на той час більше 30 єлисаветградців мали їх. До вищезгаданих прізвищ слід додати В.Лук'янова, спадкоємців Ф.Єсипова, міського архітектора Л.Пєщанського, міського голову Г.Волохіна, М.Чикаревського, М.Бракера, власників машинобудівних заводів Е.Бургардта і Р.Ельворті, М.Макеєва та інших.

Архітектор Леонід Пещанський мав автомобіль французької фабрики «Берліє» з двигуном у 10 кінських сил. Міщанин Олександр Еннер просив видати йому свідоцтво на чотирициліндровий автомобіль-торпеду системи «Опель» з потужністю двигуна у 14 кінських сил. У 1913 році Аркадій Середенський придбав 22-сильний «Форд», а Єфрем Трофименко «Максвелл».

Мала службовий автомобіль і земська управа - Російсько-Балтійського заводу з потужністю двигуна 24 кінські сили. А у липні 1914 року земська управа купила ще два чотиримісні автомобілі легкого типу марки «Гупмобіль» (американська фірма), заплативши за них 6300 рублів.

У 1913 році представником автомобільної фірми «Форд» в Єлисаветграді був нотаріус Володимир Шевченко, який проживав на розі вулиці Гоголя та провулку Поліцейського (будинок зберігся).

Перші автомобільні рейси з Єлисаветграда у Новомиргород та Бобринець були уже у 1908 році. Так, у номері за 27 червня того року газета

«Голос Юга» повідомила: *«Вчера в 6 часов вечера открылось автомобильное сообщение между Елисаветградом, Новомиргородом и Бобринцем. Автомобиль отошел вчера пробным „рейсом" в Новомиргород и будет обратно сегодня в 8 часов утра. После двухчасовой остановки, то есть в 10 часов утра, автомобиль отойдет в Бобринец и прибудет обратно в субботу утром. С этого дня начнется регулярное сообщение по следующему расписанию: отход автомобиля в Новомиргород в 10 часов утра, в Бобринец в 4 ½ часов по полудни ежедневно».* Відомо, що автоперевізником, який організував ці рейси, був підприємець Гіршберг.

Були у Єлисаветграді й міські приватні автоперевезення.

Наприклад, утримувач «Московського» готелю Міхель Кричевський придбав автомобіль «Форд» з потужністю двигуна 22 кінські сили. Комісія оглянула автомобіль і дала свідоцтво на їзду по місту та перевезення пасажирів.

Кричевський збирався перевозити цим автомобілем своїх клієнтів із залізничного вокзалу до готелю. У свідоцтві було вказано, що автомобіль має два гальма і задній хід. Також Кричевський зазначав, що він найняв досвідченого водія, який має стаж роботи три роки.

Щодо вантажних автомобільних перевезень, то 1905 року газета «Голос Юга» надрукувала наступну замітку: *«Новый конкурент извозчикам. Мещанин Альпин ходатайствовал пред думой об определении размера налога в пользу города на автомобиль, приобретенный им для биржевого промысла. По докладу управы налог установлен в размере 10 рублей в год».*

Ось ще повідомлення про вантажні автоперевезення в Єлисаветграді, яке надрукувала місцева газета: «*Грузовое автомобильное движение. Полученный несколько дней тому назад Ф.А.Гольстом грузовой автомобиль фирмы Дежулье в июне начинает мало по малу производить перевозку грузов. Произведенные пробы увенчались успехом и если были какие-либо недочеты, то их следует приписать плохому состоянию дорог. Груз, взятый автомобилем на бумажной фабрике Браккера, доставлен в Елисаветград благополучно, и только на ремонтируемой в настоящее время дамбе машина застряла. Как мы слышали, предприниматель входит в соглашение с некоторыми заводами для доставки грузов с вокзала и на вокзал. Извозопромышленники, видя в автомобиле серьезную конкуренцию, чинят разные пакости: они не хотят понять, что подобные грузовики, с течением времени, вытеснят примитивный способ*

перевозки тяжестей, подобно тому, как железная дорога вытеснила поездки «на долгих».

Рекламі автомобілів сприяв і круговий автопробіг за маршрутом Одеса – Єлисаветград – Єкатеринослав – Мелітополь – Херсон – Одеса, який проходив з 27 червня по 1 вересня 1913 року. За шість днів 32 автомобілі подолали шлях довжиною у 1160 верст. До фінішу прийшли 26 машин, 16 з яких – без пошкоджень та штрафних балів. Це були автомобілі марок «Віндгоф», «Бенц», «Опель», «Приамус», «Мерседес», «Титан», «Гупмобіль» (на знімку), «Діксі», «Хорх», «Делано-Бельвіль», «Кейс», «Берліє» та «Лоррен –Дітріх». Вони були розподілені на чотири групи за потужністю двигуна. У перший день пробігу колона мала прибути до Єлисаветграда і ночувати у місті. Дивним є те, що місцева газета «Голос Юга» чомусь жодним словом не згадала про це.

А от про відвідування міста учасниками автопробігу у травні наступного року газета повідомляла. У номері за 8 травня 1914 року «Голос Юга» надрукував інтерв'ю з В.Анатрою, командиром автомобільного пробігу, який напередодні прибув до Єлисаветграда. До міста заїхало 12 автомобілів, які слідували за маршрутом довжиною у 1100 верст: Одеса – Кишинів - Криве Озеро – Ольвіополь - Лиса Гора – Злинка – Олександрівка – Єлисаветград – Бобринець – Миколаїв - Одеса. Цей автопробіг також був організований Одеським автомобільним товариством, а його головна мета, за словами В.Анатри, - показати виносливість машин. 6 травня з Одеси виїхало 13 автомобілів. 7 травня учасники автопробігу виїхали з міста Ананьєва на Єлисаветград. Збиралися прибути о другій годині дня, та цьому завадив поганий стан доріг. Тож під'їхали до Єлисаветграда лише о шостій годині вечора. На околиці міста автоколону зустрів комісар В.Лартер. З дозволу начальника Єлисаветградського кавалерійського училища генерала Володимира Петерса автомобілі розмістили у новому манежі юнкерського училища. Переночувавши, о сьомій годині ранку 8 травня, автоколона вирушила у напрямку Бобринця, а далі - на Миколаїв та Одесу.

Газета «Голос Юга» у номері за 24 травня 1914 року розмістила на першій сторінці оголошення, яке потім кілька разів повторила у наступних номерах. У ньому запрошували єлисаветградців оглянути «Гупмобіль», який знаходився у будинку А.Фальца по вулиці Олександрівській в Єлисаветграді.

Цей автомобіль у Бесарабському автопробізі отримав приз Одеського автомобільного товариства. Щономера місцеві газети друкували оголошення про продаж автомобільної техніки:

«По случаю выезда продается автомобиль пятиместный 2-цилиндровый, офицерское седло и говорящий серый попугай Юра». («Голос Юга», 17 липня 1909 року).

«Бобринецкое товарищество автомобильного сообщения продает за очень выгодную цену свой автомобиль-омнибус с полным комплектом принадлежностей, запасных частей и всей организации сообщения. Об условиях узнать в Елисаветграде у Э.В.Новаковского по Петровской улице, дом Макеева и в Бобринце у И.В, Барыбина». («Голос Юга», 19 листопада 1909 року).

«По случаю выезда выгодно продается автомобиль 4-х местный вполне исправный. Видеть можно его в гостинице «Пассаж», спросить можно в технической конторе Тригера, дом Кулаковского, и у содержателя гостиницы «Пассаж» Красновского, а окончательная продажа с Э.Когоном по Б.Пермской, дом Залепиной». («Голос Юга», 15 серпня 1910 року).

«Продается по случаю малоподержанный автомобиль 24-х сил, 5-местный. Узнать в конторе «ГЮ». («Голос Юга», 26 липня 1911 року).

«Дешево продается автомобиль. Бульварная улица, дом Ярузельского, спросить у дворника». («Голос Юга», 26 серпня 1911 року).

«Автомобиль. 22 силы, совсем новый, первоклассной немецкой фабрики, по случаю очень выгодно продается. Угол Большой Перспективной и Петровской, дом бывший Остроухова, квартира А.Венгловской». («Голос Юга», 22 серпня 1913 року).

«Продается автомобиль, новый, швейцарская работа. Пашутинская улица, дом Ледерера, №75». («Голос Юга», 3 березня 1914 року).

«Продается автомобиль «Бенць», 30 сил, малоезженный, в великолепном состоянии, за полцены. Московская ул., 28. Телефон №72». («Голос Юга», 9 березня 1914 року).

«Продается недорого малоподержанный «Мотоциклет» фабрики «Пежо». Адрес: угол Полевой и Ровенской улиц, дом Е.Родишевской». («Голос Юга», 15 лыпня 1908 року).

Були у газеті й оголошення й щодо пошуку роботи шофером на надання послуг з ремонту автомобілів:

«Ищу место шоффера. Имею аттестат. Адрес: Большая Перспективная, угол Петровской, дом Остроумова». («Голос Юга», 29 серпня 1913 року).

«Окончивший Санкт-Петербургскую школу шоффер-механик ищет должность. Адрес в конторе «Голоса Юга». («Голос Юга», 21 вересня 1913 року).

«1-я Елисаветградская паровая вулканизация автомобильных и велосипедных шин и камер. И.Березовенко, Пашутинская, 38». («Голос Юга», 14 травня 1914 року).

ВІТРИНИ ТА ВИВІСКИ МАГАЗИНІВ

Торгова реклама - це популяризація товарів з метою їх продажу, створення попиту на них, ознайомлення споживача з якістю і особливостями, місцем продажу товарів, роз'яснення способів їх споживання. Один із засобів цієї реклами – вивіски та вітрини магазинів.

Будинок Заславського, вивіски над магазинами першого поверху.

Єлисаветградські вивіски були досить різноманітні. Міська вулиця вражала їх достатком. Вивіски були над магазинами, між поверхами будинків, на балконах, між дверима і навіть на брандмауерах (глухих стінах будинків).

Зазвичай вивіски писали олією на покрівельному залізі, набитому на підрамник. Зрідка зустрічалися вивіски, написані на склі; вони розміщувалися між вітринами і дверима.

Багато вивісок робилися в одному стилі, особливо, якщо вони рекламували схожі товари. Власники кількох магазинів замовляли однакові вивіски для всіх. Іноді навіть фасад обробляли у стилі вивіски.

У ремеслі «вивісок» з'явилися свої традиції. Так, у магазинів, що продають окуляри, над входом висіло гігантське пенсне з синіми скельцями в залізній оправі, іноді на скельцях зображувалися зіниці.

Годинникові магазини часто розміщували замість вивіски величезні кишенькові годинники з жерсті або дерева, на їх циферблаті значилося прізвище власника магазина.

Над булочною обов'язково висів вирізаний з дерева позолочений крендель.

Над перукарнями часто вішали мідний таз, що не вживався при голінні, але зберіг своє символічне значення.

Дещо осібно стояла вітринна реклама, в якій підприємці досягли чималих успіхів. Вітрина використовувалася для показу різноманіття товару, і, чим більше товарів виставлялося, тим багатшою вважалася вітрина, Вечорами її підсвічували електрикою або гасовими лампами, іноді тим й іншим, тому що взимку скло могли замерзнути, а гасові лампи відігрівали його.

Книжковий кіоск на розі Міського бульвару, на перехресті вулиць Дворцової та Великої Перспективної

У текстильних магазинах поруч із зразками тканини виставлялися кольорові літографії, які представляли моделі одягу. Ці картинки мінялися відповідно до пори року.

Магазини, які торгували хутром, ставили у вітринах опудала хутрових звірів, а іноді навіть левів і тигрів.

У центрі вітрини взуттєвих крамниць розміщувався величезний черевик, прикрашений гербами і медалями.

У вітринах магазинів готового одягу зазвичай поміщали манекени або напівманекени, які часто мали натуральне волосся і вуса.

Меблеві магазини влаштовували у вітринах «затишні куточки». Наприклад, ставили двоспальне ліжко, застелене простирадлами й ковдрами, з купою подушок у мереживних наволочках; перед нею розстеляли килим або шкуру ведмедя, а на нічний столик ставили вазу з букетом квітів, будильник і лампочку під абажуром.

Незвично виглядали вітрини аптек. Їх прикрашали величезними скляними кулями або грушоподібними посудинами, наповненими червоною, синьою або зеленою водою; вечорами ззаду вони підсвічувалися.

Вітрини продовольчих магазинів в основному заповнювалися муляжами товарів. Молочні магазини виставляли величезні куби «масла», кулі «сирів», виточені з дерева яйця, молочні пляшки, пофарбовані зсередини білою фарбою. М'ясні крамниці викладали муляжі баранячих туш, порося на блюді. Якщо магазин торгував дичиною, то на вітрині розміщували опудала глухарів, качок, рябчиків, фазанів і курей. Фруктові магазини виставляли в

своїх вітринах воскові муляжі яблук, груш, бананів і т.п., аналогічна ситуація була і в рибних магазинах.

Не користувалися бутафорією тільки бакалійні лавки. У них виставлялися прянощі, чай, кава та інші товари у фірмових упаковках. Часто до них додавалися рекламні плакати.

Вулиця Дворцова, зліва і справа над магазинами перших поверхів будівель їх вивіски

Вітрини винних магазинів захаращувалися пляшками різних сортів. Винні пляшки зазвичай розміщували в горизонтальному положенні, інші - у вертикальному. Іноді пляшки розташовувалися днищем до відвідувача. По днищу йшов рекламний напис. У цих же вітринах вішалися рекламні плакати вино-горілчаних фірм.

Вітрини тютюнових крамниць були заставлені різнокольоровими коробками з етикетками марок. Іноді в центрі ставили турецький кальян. Ці вітрини прикрашалися постатями негрів, турків, індіанців та європейців, що палять цигарки.

Справа на знімку вивіска магазину Шполянського по Великій Перспективній вулиці

Незалежно від спеціалізації магазина, на вітринах часто поміщали повідомлення про зниження цін та іншу документальну інформацію про товари.

КОВБАСА ГЕЙЗЛЕРА, КЕФІР ОРЛОВА ТА МАКАРОНИ ВОЛІНОЇ

Коли мова заходить про промисловість Єлисаветграда до Жовтневого перевороту 1917 року, то насамперед називають підприємства сільськогосподарського машинобудування та млинарство. Це цілком логічно, адже навкруги степового міста на родючих землях вирощували хліб. Разом з тим, виробляли у нашому місті й іншу продукцію харчової та легкої промисловості, будівельні матеріали тощо. Про це ми дізнаємося з рекламних повідомлень на сторінках місцевих газет, щорічника «Весь Єлисаветград» за різні роки та довідкової літератури того часу.

За даними 1896 року, в Єлисаветграді були чотири салотопні заводи, винокурний, спиртоочисний, два пивоварних, уксусний та чотири заводи з розливу мінеральних вод, три тютюнових фабрики, п'ять «прянично-конфектних» фабрик, дві олійниці, 12 парових млинів, чотири шеретівки (просорушки), 13 вітряних млинів та 17 пекарень.

На межі століть в Єлисаветграді діяли шкіряні заводи Газельмана, Гольденберга, Гофмана, Гауптмана та Зальштейна, макаронна фабрика братів Поволоцьких.

А ось як позначені єлисаветградські підприємства у довіднику «Список фабрик та заводів Російської Імперії» за 1912 рік:

Волина, Сура Лейбовна, жена дант. Макарон. фабр. г. Елисаветградъ. Год. произв. 23,000 р. Двиг. пар. съ ч. с. 15. Чис. раб. 12.

Гейзлеръ, Вас. Ив, герм. под. Колбасн. фабр. г. Едисаветградъ, Верхне-Быковск. ул. Год. произв. 40,000 р. Двиг. электр. съ ч. с. 5. Чис. раб. 6.

Каменичный, Веньям. Эзаров., провиз. Пар. зав. искусств. минерал. фрукт. водъ и квасовъ. г. Елисаветградъ, Училищн. пер. Год. произв. 30,553 р. Двиг. кер.-бенз. съ ч. с. 2. Чис. раб. 8.

Липницкій, Авр. Мошк., мѣщ. Звд. искусств. фрукт. минерал. водъ. г. Елисаветградъ, Б.-Быковск. ул. Год. произв. 2,750 р. Двиг. нефт. съ ч. е, 2. Чис. раб. 4.

Рипсъ, Липа Ицков., мѣщ. Маслоб. зав. г. Елисаветградъ, Костопальная ул., д. Котлярова. Выраб. масло коноплян., подсолн. п горчич. Выруч. по зак. 1,200 р. Двиг. кер.-бенз. съ ч. с. 6. Чис. раб. 2.

Долинскій, Леон. Федос., дв. Елисаветградск. № 13 винокур. зав. съ ректифик. отд. при немъ. г. Елисаветградъ, Михайловск. и Болотен. ул. Спиртъ скр. (114 т. р.) и очищ. Год. произв. 114,831 р. Выруч. по зак. 34,779 р. Двиг. пар. съ ч. с. 20.

Зельцеръ, Гершъ Іос., куп. 2 г. Пиво-медовар. зав. г. Елисаветградъ, Б.-Пермск. ул. Выраб. пиво. Год. произв. 75,500 р. Двиг. электр. съ ч. с. 10. Чис. раб. 11.

Лайеръ, Генр. Генр., куп. Пивовар. зав. г. Елисаветградъ. Год. произв. 63,300 р. Двиг. кер.-бенз. и конн. съ ч. с. 5. Чис. раб. 15.

Макѣевъ, Мих. Иполлит., пот. поч. гр. Елисаветградск. № 1 спиртоочист. зав. г. Елисаветградъ, Ивановск. ул. Выруч. по зак. 32,395 р. Двиг. пар. и нефт. съ ч. с. 18. Чис. раб. 12.

Министерство Финансовъ. Елисаветградск. № б казенн. винн. складъ. г. Елисаветградъ, Выгонн. ул. Год. произв. 1.298,586 р. Двиг. пар. съ ч. с. 30. Чис. раб. 105.

У цьому ж довіднику згадується ряд винокурень, пивзаводів та цукрозаводів Єлисаветградського та Олександрійського повітів.

У довідково-ілюстрованому альбомі-книзі “Фабрики, заводи та рудники Південної Росії» наведені дані про п’ять цегельних заводів Єлисаветграда. Один з них - Меєра Львовича Бака, знаходився по вулиці Новгородській, і на ньому працювало 32 робітники. Інші заводи – Х.Л.Бардаха, Г.М.Бонфельда та товариства Механічного цегельного заводу знаходилися на Биковому.

За даними щорічника «Весь Єлисаветград» за 1910 рік, по Нижній Донській (нині Карпи) вулиці була тютюнова фабрика Ісаака Семеновича Рофе, на якій ручним способом крутили цигарки 45 робітників.

Симъ имѣю честь увѣдомить гг. покупателей, что
СКЛАДЪ
САХАРА
Графовъ Бобринскихъ
помѣщавшійся до сего времени въ домѣ Капонъ, по Успенской улицѣ, противъ Собора съ 1-го августа сего года перемѣщенъ въ складъ Федоръ Федоровича Кирѣевскаго, рядомъ съ магазинами г-жи Снапковой, по Покровской улицѣ. Контора по продажѣ рафинада до 15-го Октября остается въ д. Капонъ.
Коммиссіонеръ Н. Майстренко.
3(251)1

СКЛАДЪ ЧАЯ
Придворныхъ Поставщиковъ
ВАСИЛІЯ ПЕРЛОВА
СЪ СЫНОВЬЯМИ
Доброта чая, цѣны и условія согласно
ПРЕЙСЪ-КУРАНТА
остаются пока БЕЗЪ ВСЯКАГО ИЗМѢНЕНІЯ.

Хімічне виробництво представлене двома фабриками свинцевих білил, чотирма миловарними заводами, асфальтним та гільзовим заводами, а також кількома іншими дрібними підприємствами.

Шкіряний завод Івана Пихова знаходився по Вознесенській вулиці (у радянські часи і до 2016 року – Свердлова). По цій же вулиці була фабрика з виготовлення свинцевих білил, яка належала І.Г.Фішу. Ще одну таку, але більш потужнішу, фабрику у місті тримав С.П.Таршиш.

«Шипучі води» виготовляли на підприємстві А.М.Ліпницького.

ФАБРИКА
конфектъ и пряниковъ всѣхъ сортовъ
В. А. ИЦКОВИЧА
Цѣны доступныя для всѣхъ

Фабрику халви та рахат лукума тримав І.М.Мейдман.

На двох заводах - братів Леоніда та Петра Феодосійовичів Долинських та Іполіта Івановича Макеєва – гнали спирт. Перший завод знаходився по вулиці Михайлівській (між Болотяною вулицею та Інгулом), а другий - по Іванівській (Чорновола) вулиці. Вони разом виробляли за рік продукції на 500 тисяч рублів, і вона йшла виключно для потреб казенної монополії.

У місті були дві олійниці, кілька круподерок, одна макаронна, три «конфектних», дві ковбасних фабрик та три заводи природних і мінеральних вод.

І.П.Котляров та М.Б.Дашевський тримали у місті фабрику макаронних виробів.

По вулиці Київській був уксусний завод Близніна.

Пиво варили на двох заводах - Герша Йосиповича Зельцера по Великій Пермській вулиці та Генріха Генріховича Лайєра на Биковому. Окрім пива на цих заводах виробляли солод.

Було у місті і два миловарних заводи – Констатиновського по Покровській вулиці та Тартаковського по Кримській вулиці. На першому працювало чотири робітники, а на другому усього два.

Також у місті були хлібопекарні Рубінштейна, Янкелевича, Лейбмана, Меєровича...

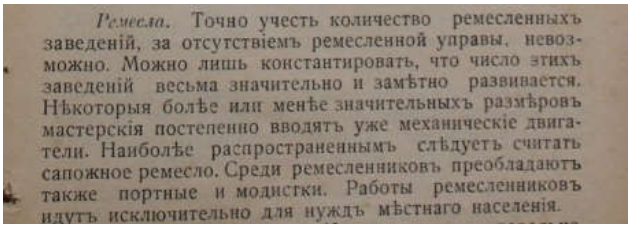
Ремесла. Точно учесть количество ремесленныхъ заведеній, за отсутствіемъ ремесленной управы, невозможно. Можно лишь константировать, что число этихъ заведеній весьма значительно и замѣтно развивается. Нѣкоторыя болѣе или менѣе значительныхъ размѣровъ мастерскія постепенно вводятъ уже механическіе двигатели. Наиболѣе распространеннымъ слѣдуетъ считать сапожное ремесло. Среди ремесленниковъ преобладаютъ также портные и модистки. Работы ремесленниковъ идутъ исключительно для нуждъ мѣстнаго населенія.

Фрагмент сторінки щорічника «Весь Єлисаветград» за 1910 рік.

«Артели. Некоторые группы ремесленников объединены в артели. Самыми крупными являются сапожные: Большая Перспективная ул угол В.Быковской, дом бывший старой тюрьмы. их две, исполняющие преимущественно интенданстские заказы. В одной 200, а в другой 500 чел. Кроме того действуют еще организованные артели дамских портных» («Весь Єлисаветград», 1910 рік).

В Єлисаветграді виготовляли молокопродукти Гольдфельд по Іванівській вулиці, Орлов по Інгульській вулиці та Аксельфельд по Кавалерійській вулиці, на розі з Маленьким бульваром.

Урегулюванням стосунків між робітниками та роботодавцями займався фабричний інспектор, до якого зверталися робітники у випадках виникнення непорозумінь. Фабричний інспектор Петро Григорович Ямпольський проживав у будинку Роговського по Михайлівській вулиці.

А ВИ ЗАСТРАХУВАЛИ ПРИДАНЕ СВОЄЇ ДОНЬКИ?

Батьківщиною страхових компаній, а відтак і страхових знаків, є Англія. З 2 по 7 вересня 1666 року вогонь знищив у Лондоні 13 тисяч житлових будинків і багато громадських будівель. Наслідком цієї події стала поява перших страхових компаній, які страхували ризики пошкодження або втрати майна від вогню. На той час лише кілька вулиць у Лондоні мали назву, а нумерації будинків не існувало взагалі. І якщо будинки торговців, готелі, харчевні можна було відшукати за вивісками, то з помешканнями звичайних городян все було набагато складніше. А відтак, визначити приналежність палаючих приватних будинків було дуже важко. Матеріально зацікавлені в гасінні застрахованих будівель пожежники, які прибували на місце події, повинні були відвойовувати собі роботу і починали з'ясовувати між собою, хто має право на ліквідацію пожежі. Суперечки нерідко закінчувалися масовою бійкою, яка відбувалася біля палаючої будови, а у цей час предмет суперечки часто встигав згоріти дотла.

Для запобігання подібних ситуацій необхідні були пізнавальні знаки, які б наочно свідчили, що будинок застрахований і належить певному страховому товариству. Саме ця обставина і посприяла широкому розповсюдженню з 1682 року настінних страхових знаків. Спеціальну платню за страхову дошку не стягували і видавали клієнту разом з полісом страхування. Новинка швидко набула поширення, ставши звичним рекламним інструментом в діяльності товариств страхування від вогню всього світу.

У першій половині XIX ст. страхові дошки потрапили до Росії з Німеччини. Їх поділяли на «великі», «середні» та «малі». Великі страхові дошки були розміром 20-25 см. і закріплювалися на фасадах будинків, середні (10-12 см.) - біля входу в застраховану квартиру, а малі (6-7 см.) використовувалися при страхуванні від вогню рухомого майна (під час його зберігання і перевезення в ящиках).

Страхові дошки привертали увагу людей та рекламували торгову марку конкретної страхової компанії. Власник нерухомості з відчуттям великого задоволення кріпив дошку на фасад свого будинку, адже вона підкреслювала його високий соціальний статус в очах оточуючих, а не лише засвідчувала наявність у власника помешкання страхового полісу.

Розміщення дощок на застрахованій будівлі мало і практичну мету - пожежники бачили, представників якої страхової компанії потрібно викликати (не без певної матеріальної вигоди для себе) на гасіння пожежі, щоб ті вжили оперативних заходів для зменшення збитку.

З плином часу змінювалося призначення страхових дощок. А на початку XX ст. з розвитком поштової системи і, отже, введенням нумерації будинків та назв вулиць, «пізнавальна» функція дощок відійшла на другий план. Вони стали елементом зовнішньої реклами страхових компаній.

Коли була виготовлена перша російська страхова дошка - не відомо. Безперечно, це було після 1827 року, коли було засноване «Перше російське страхове товариство». Але коли воно почало встановлювати страхові дошки - відомостей немає. Достеменно відомо, що «Друге російське товариство страхування від вогню» відразу після створення у 1835 році стало видавати своїм клієнтам страхові дошки.

У Російській імперії перші страхові дошки були мідними або латунними. Згодом, з появою у 1880-х роках кольорового друку, їх виготовляли з жерсті, покритої шаром олова, який оберігав від корозії. Наприкінці XIX ст. в Росії налагодили виробництво цинку, і значну кількість дощок почали виготовляти з міцного цинкового сплаву методом лиття під тиском.

Статут «Общества взаимного страхования отъ огня имущества въ г.Елисавветградъ» був затверджений міністром внутрішніх справ, сенатором Готовцевим 3 червня 1882 року. З 15 вересня того ж року товариство розпочало страхування нерухомого майна, а рухомого – з 1886 року.

У Державному архіві Кіровоградської області є поліс Єлисаветградського страхового товариства. На ньому читається рукописний текст: «Страхова доска, 60 коп.».

Відомі два види страхових дощок єлисаветградського товариства для страхування нерухомого майна: чавунна розміром 21х20,5 см та цинкова розміром 21,5х20 см. Була також цинкова дошка розміром 8х9 см для страхування рухомого майна. На цих дошках зображений герб міста Єлисаветграда, який був затверджений 6 серпня 1845 року. Щоправда, виконаний він вельми довільно і містить помилку у даті – замість «1754» на гербі міста чомусь стоїть «1753».

До речі, якщо уважно роздивитися старі фотографії будинку Єлисаветградської міської управи (нині – будинок облдержадміністрації), то можна побачити посередині переднього фасаду, під каланчею, велике, розміром з вікно, зображення страхової дошки «Общества взаимного страхования отъ огня имущества въ г.Елисавветградъ», а під цією страховою дошкою - велику вивіску товариства.

А от хто і чому написав на цій дошці дату «1753» - не встановлено. Будівництво фортеці Святої Єлисавети регламентувалося Сенатським указом від 31 березня 1754 року, закладання за церковным звычаэм відбулося 12 червня 1754 року. Цю дату (з урахуванням старого календарного стилю) і

треба вважати днем заснування міста Єлисаветграда, але в літературі трапляються й інші датування - 1752 і 1753 роки. Наприклад, в матеріалах перших переписів і ревізій так званих Задніпрських місць у XVIII ст. роком заснування поселення фортеці Святої Єлисавети зазначений 1752 рік. Але він визначався за принципом дати декларативного документу, а не самого розпорядження про початок будівництва. 1753 рік іноді називається роком заснування тому, що саме тоді остаточно було затверджене місце розташування фортеці. Можливо з цих міркувань і виходили автори проекту страхової дошки Єлисаветграда.

Не виключено, що й досі на стінах деяких дореволюційних будинків нашого міста збереглися під шаром вапна чи фарби страхові дошки.

Вважається, що відому найбільшу колекцію єлисаветградських страхових дощок зібрав Віктор Петраков. Це великі та малі дошки двох різновидів - на одних лінія відділяє герб Російської імперії від плану фортеці Святої Єлисавети, а на інших лінія відсутня.

Чи не єдиним місцем у Кіровограді, де сьогодні можна побачити таку страхову дошку, залишається картинна галерея «Єлисаветград», що по вулиці Пашутінській.

До кінця XIX ст. у царській Росії склалася система страхування в російських та іноземних акціонерних страхових товариства, міських взаємних і земських страхових товариствах. Переважно, страховими центрами були великі промислово розвинені міста (Санкт-Петербург, Мосвка), тут існували самостійні страхові товариства, представництва іноземних страховиків, зокрема американських, англійських, німецьких, французьких компаній по страхуванню життя, діяльність яких була дозволена в Росії з 1885 року.

Щоб витіснити закордонні страхувальні організації, були зроблені (невдалі) спроби зосередити страхування у руках держави.

Відбувалося поступове розгортання мережі традиційних страхових закладів, виникнення та зміцнення нових видів страхування і формування на цій основі ринку страхових послуг. Певне піднесення страхової діяльності припадає на кінець XIX – початок XX ст.

Єлисаветградські газети періодично друкували рекламні повідомлення різних страхових товариств. Ось лише декілька з них.

Администраторъ Л. БЕРЕЖИНСКІЙ.

ПРАВЛЕНІЕ
РУССКАГО СТРАХОВОГО ОБЩЕСТВА
ОТЪ ОГНЯ
имѣетъ честь довести до всеобщаго свѣдѣнія, что
агентомъ Общества для гор. Елисаветграда и его
окрестностей назначенъ
И. О. ШМЕРЛИНГЪ.
Агентство находится въ отдѣленіи Соединеннаго Банка

Агентом Російського страхового товариства в Єлисаветграді та його околицях був І.О.Шмерлінг. Знаходилося агентство у місцевому відділенні Державного банку по вулиці Великій Перспективній.

ГОСУДАРСТВЕННЫЯ
СБЕРЕГАТЕЛЬНЫЯ КАССЫ
ПРОИЗВОДЯТЪ ОПЕРАЦІИ ПО
Страхованію Жизни.
Страхованіе капиталовъ отъ 25 р. до 5000 р. на случай смерти и смѣшанное.
Страхованіе пенсій отъ 6 р. до 600 руб. въ годъ на старость.
Страхованіе приданаго и стипендій для малолѣтнихъ.
Совокупныя страхованія служа з. или рабоч. на льгот. условіяхъ.
Страхованія на случай смерти и смѣшанное заключается безъ медицинскаго освидѣтельствованія, причемъ въ случаѣ смерти застрахованнаго въ теченіе первыхъ трехъ лѣтъ страхованія, выдаются взносы обратно (за вычетомъ 5% на веденіе дѣла), въ случаѣ смерти на четвертомъ году полная застрахованнаго капитала, на пятомъ году три четверти капитала, въ случаѣ смерти по истеченіи 5 лѣтъ—капиталъ выдается полностью. По страхов. свыше 3000 руб. указанные сроки удлиняются на 2 года.
ОБЩЕДОСТУПНЫЕ ТАРИФЫ.
Уплата премій по полугод., по четвертамъ года и перечисленіями со сберегат. книжки; для служащ. правительств., общественныхъ и т. п. учрежденій также ежемѣсячными вычетами изъ жалованья черезъ казначеевъ.
Подроб. свѣд. можно получать въ госуд. сберегат. кассахъ при Конт. и Отд. Госуд. Банка, Таможняхъ, Казначействахъ и въ столичныхъ кассахъ.

Страхуванням життя єлисаветградців займалися і Державні ощадні каси. Вони пропонували чотири види страхування: страхування капіталів до 5000 рублів на випадок смерті; страхування пенсій до 600 рублів на старість; страхування приданого і стипендій для малолітніх; сукупні страхування службовців та робітників на пільгових умовах. Причому страхували на випадок смерті без медичного обстеження. Якщо протягом перших трьох років застрахований помирав, то повертали внески за вирахуванням 5% від ведення справи. У випадку смерті на четвертому році видавали половину застрахованого капіталу, а після п'яти років – усю суму. При страхуванні понад 3000 рублів усі вказані строки подвоювалися.

ЕЛИСАВЕТГРАДСКАЯ КОНТОРА РОССІЙСКАГО ТРАНСПОРТНАГО И СТРАХОВАГО ОБЩЕСТВА
сим объявляетъ, что 24 Января 1908 г., въ 10 ч. утра, будутъ продаваться съ аукціонныхъ торговъ всякіе товары, вновь пришедшіе, о прибытіи: изъ Одессы по ж.-д. накл. № 9888, Баку—1417780, Батуми—1270607, С.-Петербурга—1805520, 1805521, 1805524, Ялты 1666564, 1666402, Москвы—1714668, Брянска—249 875 и Кременчуга—1891285, 1891417,—состоящіе изъ шелка шелковыхъ, орѣхъ, полушубковъ овчинныхъ, шинелей и суконной и тонкаго платья.
Осматривать товаръ можно свободно на складѣ общества, по Московской улицѣ, въ домѣ В. Рѣзникова, съ 12 часовъ утра до 7-ми часовъ дня.
Управляющій конторою И. Н. Володарскій.

Була у місті і контора Російського транспортного страхового товариства. Її керуючий - І.Н.Володарський. Знаходилася контора по вулиці Московській у будинку Рєзникова.

Правленіе Перваго Россійскаго Страховаго Общества,
учрежденнаго въ 1827 году,
симъ извѣщаетъ, что ПАРАЛЛЕЛЬНЫМЪ АГЕНТОМЪ въ городѣ Елисаветградѣ назначенъ
Юлій Фроимовичъ Гейбтманъ,
который уполномоченъ производить
Страхованія всякаго рода имуществъ отъ огня.
Помѣщеніе параллельнаго Агентства:
Уголъ Невской и Московской ул., д. Гейбтмана.

У жовтні 1908 року газета «Голос Юга» повідомляла, що «паралельним агентом» Першого Російського страхового товариства в Єлисаветграді призначений Юлій Фроїмович Гейбтман. Він мав повноваження страхувати майно від вогню. Приміщення агентства знаходилося у будинку Гейбтмана на розі Невської та Московської вулиць.

ЕЛИСАВЕТГРАДСКОЕ АГЕНТСТВО
Страховаго отъ огня Общества
„ВОЛГА"
ПУТЕМЪ СТРАХОВАНІЯ ЖИЗНИ
„Россійское Взаимное Общество"

А це рекламне повідомлення надруковане у єлисаветградській газеті «Отголоски» за 19 вересня 1906 року. По вулиці Дворцовій у будинку №16, який належав Сікорському, знаходилася контора Агентства страхового від вогню товариства «Волга». Агентом товариства в Єлисаветграді був Г.А.Гольденберг. Він страхував рухоме та нерухоме майно, сільськогосподарські будівлі, збіжжя тощо

Я. Н. КОТЛЯРЕВСКІЙ
Елисаветградъ, Нижне-Донская, № 51. Телефонъ 388.
Главный Агентъ
Россійскаго Транспортнаго и Страховаго ОТЪ ОГНЯ Общества
учрежд. въ 1844 году.
Основной капиталъ 4,500,000 руб.
ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА:
Французскаго Акц. Общ. для разработки горныхъ и промышленныхъ предпріятій въ Россіи
(Societe pour le developpement des ataires industrielles & minieres Russes en France).
Правленіе въ Парижѣ. Дирекція въ Петербургѣ.
АНТРАЦИТЪ, УГОЛЬ, КОКСЪ.
АКЦ. ОБЩ.
Русскихъ Электротехническихъ заводовъ
„СИМЕНСЪ и ГАЛЬСКЕ"
Арматура, электрическія лампы и принадлежности.
Акц. Общ. „КАУЧУКЪ"
заводы въ Ригѣ
Техническія, хирургическія и пр. резиновыя издѣлія.
Комиссіонерство Металлургическихъ заводовъ.

По вулиці Успенській, 90 сидів агент єлисаветградського відділення Російського товариства страхування від вогню В.Яковенко-Яковлєв. Він також займався страхуванням садиб поміщиків, заводів, млинів, рухомого майна, зерна, землеробних знарядь.

У щорічнику «Весь Єлисаветград» за 1909 рік вміщена реклама Російського транспортного і страхового від вогню товариства. Головним агентом місцевого відділення в Єлисаветграді на той час був Я.Н.Котляревський. Знаходилася контора у будинку №51 по вулиці Нижній Донській, і мала свій телефон №388.

Новоукраинское
Главное Агентство
Руссиаго Страхового Общества

У цьому газетному повідомленні Новоукраїнське відділення Головного Агентства Російського страхового товариства інформувало читачів, що колишній агент товариства З.Єбштейн уже не працює у них, і усім, з ким він мав справу раніше, слід звертатися до головного агентства.

С.Петербургское Общество страхованія отъ ОГНЯ
ИМУЩЕСТВЪ и СТРАХОВАНІЯ ПОЖИЗНЕННЫХЪ ДОХОДОВЪ И ДЕНЕЖНЫХЪ КАПИТАЛОВЪ,

Як свідчить наступне рекламне повідомлення, Санкт-Петербурзьке Товариство страхування від вогню займалося в Єлисаветграді страхуванням майна та прижиттєвих доходів і грошових капіталів. Агентом товариства був провізор Гольденберг, який вів страхові справи у власній аптеці.

У кількох номерах газета «Голос Юга» у грудні 1909 року повідомляла, що головним агентом Санкт-Петербурзького товариства страхування в Єлисаветграді та його околицях призначений Йосип Борисович Тартаковський. *«Общество оперирует по всем отраслям страхования: от огня, несчастных случаев и по страхованию жизни»* - читаємо у повідомленні. Контора агентства розмішувалася у будинку №20 по вулиці Михайлівській, який належав Гольденбергу.

Отъ Правленія
РОССІЙСКАГО ТРАНСПОРТНАГО СТРАХОВОГО О-ва.

Роз'яснення правління Російського транспортного страхового товариства у газеті «Голос Юга» у жовтні 1908 року з приводу анонімної листівки, автор якої намагається переконати громадян, що товариство не виплачує дивіденди.

СТРАХУЙТЕ СВОИ ПОСѢВЫ
Въ Елисаветградскомъ Уѣздномъ Отдѣленіи
Общества Взаимнаго Страхованія посѣвовъ
ОТЪ ГРАДОБИТІЯ.
Главный Агентъ
для Елисаветградскаго и Александрійскаго уѣздовъ
ЮЛІЙ ГЕЙБТМАНЪ,
Елисаветградъ, Дворцовая улица. Телефонъ № 11.

А це рекламне оголошення Єлисаветградського головного агентства Товариства Взаємного страхування, надруковане у газеті «Голос Юга» за 25 листопада 1908 року, закликає хліборобів страхувати свої посіви від побиття градом. Головний агент для Єлисаветградського та Олександрійського повітів Юлій Гейбтман приймав клієнтів у конторі по вулиці Дворцовій.

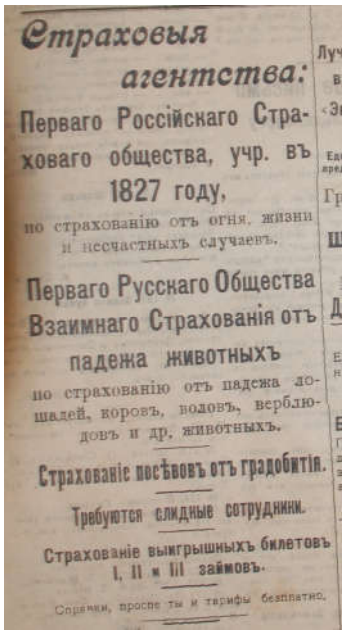
Страховыя агентства:
Перваго Россійскаго Страховаго общества, учр. въ 1827 году,
по страхованію отъ огня, жизни и несчастныхъ случаевъ.
Перваго Русскаго Общества Взаимнаго Страхованія отъ падежа животныхъ
по страхованію отъ падежа лошадей, коровъ, воловъ, верблюдовъ и др. животныхъ.
Страхованіе посѣвовъ отъ градобитія.
Требуются слидные сотрудники.
Страхованіе выигрышныхъ билетовъ I, II и III займовъ.
Соранки, просте ты и тарифы безплатно.

У березні 1914 року газета «Елисаветградские новости» у кількох номерах друкувала рекламу Першого Російського страхового товариства, яке страхувало від вогню, життя та від нещасних випадків. Також товариство страхувало від загибелі коней, корів, волів, верблюдів та інших тварин. Страхувало товариство і посіви від побиття градом та виграшні білети.

Знаходимо у єлисаветградській пресі і кілька повідомлень про погорільців та інші страхові випадки.

Три пожара. В экономии дворянки Регины Ивановны Рашевской при деревне Антоновке Тишковской волости от неизвестной причины произошел пожар, уничтоживший три больших сарая и один загон стоимостью 2500 рублей.* ***Сгоревшее застраховано в Варшавском страховом обществе.*

В Яснопольске Хмелевской волости у дворянки Е.З.Березовской сгорели две скирды соломы и половы на сумму около 500 рублей. ***Сгоревшее застраховано.***

В экономии ротмистра Долинского при Хмелевской волости пожаром уничтожена скирда сена на сумму 240 рублей. ***Сгоревшее застраховано в обществе «Надежда».*** *(«Голос Юга», 10 серпня 1907 року).*

**Сгоревшая лошадь. Вчера около 10 часов вечера во дворе домовладельца А.И.Добровольского по Вокзальной улице загорелась конюшня, в которой находилась дорогая упряжная лошадь. Незадолго перед появлением огня кучер ушел со двора, предварительно заперев конюшню за*

замок. Таким образом, несчастное животное оказалось запертым и сделалось жертвою огня, который, надо полагать, возник благодаря оставленной кучером папироски или свечи. Сгорел также экипажный сарай, в котором находились пролетки, сани и другие вещи. ***Сгоревшее, исключая постройки, не было застраховано.*** *(«Голос Юга», 10 травня 1908 року).*

Пожар. Вчера в 12 часов по телефону в пожарную команду сообщили, что в лаборатории земской больницы вспыхнул пожар. Прибывшей пожарной командой огонь был после получасовой работы утушен. Убытки от пожара незначительные.* ***Все здания больницы застрахованы в земстве на 250 000 рублей.* *(«Голос Юга», 30 листопада 1908 року).*

*** Новый вид страхования.** В последнее время в виду участившихся краж, грабежей и всякого рода экспроприаций, некоторыми страховыми обществами введен новый вид страхования от краж, со взломом и т. п. У нас, в Елисаветградском страховом обществе «Помощь», организована агентура по этой отрасли страхования, начавшая уже функционировать с 15 декабря. Агентом назначен В.И.Слепак. («Голос Юга», 19 грудня 1908 року).

****Страховая премия.*** *Недавно скончавшийся И.И.Макеев был застрахован в двух американских страховых обществах «Нью-Йорк» и «Еквитель» в 60 тысяч рублей. Вместе с дивидендами наследники получат около 75 тысяч рублей. («Голос Юга», 30 грудня 1908 року).*

Наши корреспонденты. м.Ровное. 31 июля в 12 часов ночи от поджога произошел пожар во дворе М.Булошника. Огнем совершенно уничтожены крыши двух домов.* ***Имущество застраховано.* *Любопытно отметить отсутствие на пожаре каких бы то ни было властей. Не успели забыть об этом пожаре как случился другой пожар. У крестьянина Поленова в 4 части от неизвестной причины сгорели сарай и стог хлеба. Кажется начинается у нас сезон пожаров. («Голос Юга», 9 серпня 1909 року).*

ОКУЛІСТ ГОЛЬДЕНБЕРГ ПРИЙМАВ ХВОРИХ У ВЛАСНОМУ БУДИНКУ

Якщо проаналізувати рекламні повідомлення в єлисаветградських газетах наприкінці XIX – початку XX століття, то побачимо, що у них переважають об'яви торгівельних закладів. А от на другому місці за професіями йдуть лікарі. У кожному номері газета «Голос Юга» друкувала до десятка таких об'яв.

Міська лікарня в Єлисаветграді на той час знаходилася на території фортеці Святої Єлисавети. Амбулаторія була відкрита щоденно, окрім четверга, з 11 до 13 години дня. За лікування з мешканців міста брали по 30 копійок за добу, з іногородніх - по 50 копійок на добу. Головним лікарем був І. Р. Добровольський. Окрім нього було три лікарі, дев'ять фельдшерів та акушерка.

В Єлисаветграді було також три міські амбулаторії: у міському будинку на Скотопригонній площі, у будинку Правдіна на Кінній площі та у будинку Шулешка по Великій Биковській вулиці.

По вулиці Бериславській знаходилася земська лікарня. Ліки видавали хворим безкоштовно, проте доводилося платити за посуд. У лікарні було три палати: хірургічна, терапевтична та інфекційна. З 51 ліжка 6 було виділено для місцевих жителів.

По вулиці Костельній знаходилася лікарня Святої Анни, де амбулаторний прийом був щоденний, окрім неділі, з 10 до 12 години дня.

По вулиці Олексіївській знаходилася лікарня при громаді Червоного Хреста, у якій було 10 ліжок: два безплатні та вісім платних - від 1 до 3 рублів за добу.

По вулиці Преображенській знаходилася єврейська лікарня, а на розі вулиць Успенської та Михайлівської - єврейський лазарет.

Звісно, ці лікувальні заклади не давали власної реклами у газетах, а це робили лише лікарі, які займалися приватною практикою.

Отож, з цих повідомлень ми дізнаємося, що в Єлисаветграді було кілька приватних лікарень та амбулаторій. Так, на розі вулиць Верхньої Донської та Пашутінської у власному будинку лікар І.А.Гольденберг влаштував водо- та електролікарню. У цьому приміщенні зараз міська лікарня №3.

На розі вулиць Іванівської та Московської у власному будинку лікар внутрішніх та жіночих хвороб С.А. Вайсенберг мав свою лікарню. Сьогодні у цій будівлі обласне управління охорони здоров'я.

ДОКТОРЪ
Ю. Н. ЛУРЬЕ
принимаетъ спеціально по сифил., венерич., мочеполов. и кожнымъ болѣзнямъ.
Ул. Гоголя, домъ Горфинкеля, противъ дома Державца.
Пріемъ отъ 9—12 ч. дня и 5—6 ч. веч.

По Іванівській вулиці, у кварталі між Дворцовою та Петрівською вулицями, була приватна лікарня Когона, яку він влаштував у власному будинку.

По вулиці Московській, навпроти Великої синагоги, на першому поверсі власного будинку лікар Мейтус влаштував лікарню.

Щорічники «Весь Єлисаветград» друкували списки лікарів міста. Також місцеві газети розміщували на своїх сторінках повідомлення лікарів різних спеціалізацій із зазначенням, коли й де вони приймають хворих. Ось лише деякі з цих лікарів:

Д-ръ К. А. Ардишвили
ПЕРЕѢХАЛЪ
въ домъ д-ра Кучерскаго Петровская ул. (уголъ Невской) рядомъ съ Дворянскимъ собраніемъ

К.А. Ардішвілі, жіночі та внутрішні хвороби, Петрівська вул., буд. Кучерського;

Гельбак, внутрішні хвороби, Миргородська вул.;

В.К. Кагальницька, масаж та лікарська гімнастика, буд. Сарашевського, ріг Невської та Бериславської вул.; .

П.Гомберг, внутрішні хвороби, Московська вул., 1-ша частина;

Гриневич, внутрішні та дитячі хвороби, лікар для бідних, Н.-Донська, буд. Єнохіна;

С.Я.Дашевський, внутрішні хвороби, Олександрівська, навпроти кірхи;

Р.Е.Дериченко, внутрішні та жіночі хвороби, Б. Перспективна, буд. Павлович;

І.Б.Загорський, внутрішні та дитячі хвороби, В.-Донська, буд. Борткевича;

В.Ю.Кац, дитячі та внутрішні хвороби, Успенська вул., ріг Невської, буд. Барського;

М.С.Косой, акушерство і жіночі хвороби, В.-Донська, власний буд.;

Р.А.Кучерський, нервові та внутрішні хвороби, вухо та горло, Петрівська, ріг Невської, власний буд.;

А. і Б. Михалевич, внутрішні хвороби, Успенська вул., буд. Довгаля;

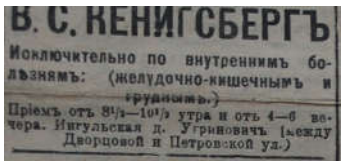
В. С. КЕНИГСБЕРГЪ
Исключительно по внутреннимъ болѣзнямъ: (желудочно-кишечнымъ и грудномъ.)
Пріемъ отъ 8½—10½ утра и отъ 4—6 вечера. Ингульская д. Угриновичъ (между Дворцовой и Петровской ул.)

Г.Я.Олінський, внутрішні хвороби, Н.-Донська вул., буд. Блюмкіна;

Ю.М.Піковський, дитячі хвороби, В.-Донська вул., власний буд.;

Пашутін, акушерство, жіночі та внутрішні хвороби, Успенська, ріг Пашутінської, буд. Орди;

ДОКТОРЪ
П. А. ТАЛЬНОВСКІЙ
АКУШЕРСТВО, ЖЕНСКІЯ и ВНУТРЕННІЯ БОЛѢЗНИ.
Пріемъ: отъ 12—2 и отъ 5—7 ч.
Невская ул. д. насл. Баоскаго (между В. Донской и Московской)

І.Я.Симонович, внутрішні хвороби та хірургія, Успенська вул., буд. Орди;

А.В.Трутовська, внутрішні та жіночі хвороби, акушерство, Іванівська, буд. Когона;

В.І.Фіалковський, внутрішні хвороби,

Женщина—врачъ
М. Г. БЕРНШТЕЙНЪ
Пріемъ больныхъ отъ 10—1 и
отъ 5—7
Успенская ул. д. Родкевичъ.

Докторъ С. А. ГУСЪ
Московская ул., домъ Зайченко.
Наложныя (по Lassar'у) венерическія сифилит. мочеполовыя. Цистоскопія. Освѣщеніе мочев. пуз. и мочев. пр.
Пріемъ отъ 11—1 час. и 4—8

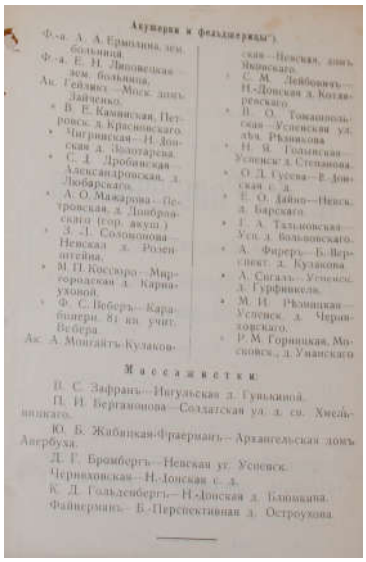
Акушерки и фельдшерицы.

Ф.-а. А. А. Ермолина, зем. больница.
Ф.-а. Е. Н. Липовецкая — зем. больница.
Ак. Гейликс—Моск. домъ Зайченко.
» В. Е. Казанская, Петровск. д. Красновскаго.
» Чигринская—Н. Донская д. Болотарева.
» С. Д. Дробанская—Александровская, д. Любарскаго.
» А. О. Мажарова—Петровская, д. Добраванскаго (сор. акуш.)
» З. Л. Соломонова—Невская д. Розенштейна.
» М. П. Коссаро—Миргородская д. Карваховой.
» Ф. С. Веберъ—Карабинерн. 81 кв. учит. Вебера.
Ак. А. Монгайтъ-Кулаковская—Невская, домъ Яшинскаго.
» С. М. Лейбовичъ—Н.-Донская д. Котляревскаго.
» В. О. Томашпольская—Успенская ул. д. Рѣпникова.
» Н. Я. Гольинская—Успенск. д. Степанова.
» О. Д. Гусева—Е. Донская с. д.
» Е. О. Дайно—Невск. д. Барскаго.
» Г. А. Тальновская—Усп. д. Вольновскаго.
» А. Фирерь—Б. Перспект. д. Кузакова.
» А. Сигаль—Успенск. д. Гурфинкель.
» М. Н. Рѣпницкая—Успенск. д. Черняховскаго.
» Р. М. Горницкая, Московск., д. Уманскаго.

Массажистки.

В. С. Зафранъ—Ингульская д. Гунькиной.
П. И. Бергамонова—Солдатская ул. д. св. Хмейлницкаго.
Ю. Б. Жабинская-Фраермань—Архангельская домъ Авербуха.
Д. Г. Бромбергъ—Невская ул. Успенск.
Черняховская—Н.-Донская с. д.
К. Д. Гольденбергъ—Н.-Донская д. Блинкина.
Файнерманъ—Б.-Перспективная д. Остроухова.

Преображенська вул., буд. Ломберга;

М.М.Чауський, внутрішні та дитячі хвороби, акушерство, Московська, 1-ша частина, власний буд.;

І.А.Штейн, внутрішні хвороби, Успенська, буд. Довгаля;

М.О.Штромберг, внутрішні та шкіряні хвороби, горло та ніс, Іванівська, власний буд.;

М.Г.Бернштейн, внутрішні та жіночі хвороби, Успенська, буд. Родкевича.

М.Г.Додін, вухо, горло, ніс, Пашутінська вул., власний буд.;

Р.С.Гурський, окуліст, Успенська вул.;

А.О.Клярфельд, хвороби очей, Дворцова, буд. Шполянського;

І.В.Гольденберг, окуліст, В.-Донська вул., власний буд.;

А.Б.Штейнгольц, внутрішні, шкірні та венеричні захворювання, Н.Донська вул., буд. Котляревського;

Н.І.Ширман, внутрішні, нервові та венеричні хвороби, Московська, 1-ша частина, буд. Айзенберга;

Левова частка об'яв у газетах була від зубних лікарів. Серед них знаходимо такі прізвища:

І.Камінський, Дворцова, ріг Іванівської;
П.А.Вульф, В.-Донська, буд. Барського;
М.А.Якубовська, Н.-Донська, власний буд.;
А.Юдицька-Бершадська, Дворцова, буд. Перімонда;
Д.Д.Каневський, ріг Дворцової та Іванівської;
С.П.Ланде, Дворцова, буд. Перімонда;
А.Л.Фрухтман, Успенська вул., буд. Довгаля;
Б.А.Лепський, ріг Дворцової та Інгульської вул.;
Р.Р.Шалит, Московська, буд. Бардаха;
М.Г.Лінецький, Успенська вул., буд. Барських;
Я.С.Слепак, Миргородська вул., буд. Сікорського;
С.А.Турчина, Н.-Донська, буд. Кулаковського;
Е.М.Чернявська, В. Перспективна, буд. Барського;
Розенштейн, Пашутінська, власний буд.

Список акушерів, фельдшерів та масажистів. Щорічник «Весь Єлисаветград» за 1911 рік

ПРОДАЮ АВТОМОБІЛЬ, ОФІЦЕРСЬКЕ СІДЛО І ПОПУГАЯ ЮРУ

Чимало місця на сторінках єлисаветградських газет займали приватні об'яви – продаж або оренда житла, пошук роботи, втрата або знахідка речей тощо.

Частный повѣренный
Митрофанъ Андреевичъ
ХАРИТОНОВЪ
переѣхалъ
на Невскую ул. д. Архангородскаго, рядъ съ домомъ Малаева.
Ф. С. Вольская
переѣхала въ д. И. Заславскаго рядомъ съ ПОЧТОЙ
Возобновленъ пріемъ заказовъ на шляпы и платья

*Передается выгодное дело. Узнать в мебельном магазине Каминского, угол Петровской и Большой улиц. («Голос Юга», листопад1908 року).

*Сбежал борзый (хорт), кличка Шакал, темно-коричневый. Сообщить Знаменская, 12. Доставившему - вознаграждение. («Голос Юга», 12 грудня 1908 року).

*50 рублей тому, кто предоставит место знающему двойную итальянскую бухгалтерию с 5-летней практикой. Адрес в конторе «Голоса Юга» для Э.О. («Голос Юга», 6 травня 1911 року).

* Приезжие два осетина, грамотные, из Терской области, ищут места для охраны в имении или подходящих занятий, имеют аттестаты своей службы в имениях.

Надежда Пробстъ
возвращается въ послѣднихъ числахъ августа.
Съ 5 го сентября возобновляетъ
занятія по МУЗЫКѢ.
Московская ул. д. Айзенбергъ.
Піанистъ
А. Я. Константиновскій
(ШНИРМАНЪ)
переѣхалъ на Успенск., уг. Ивановской, д. Гурфинкеля.
Уроки высшей фортепіанной игры.
Землемѣръ
С. И. Войцеховскій
принимаетъ всевозможныя
ЗЕМЛЕМѢРНЫЯ РАБОТЫ
Адр.: г. Елисаветградъ, Михайловская ул., домъ Хоржевской, № 50.

*Ищу место дворника. Имею рекомендации. Адрес в конторе «Голоса Юга». («Голос Юга», 4 червня 1909 року)

*Продается склеп на 3 или 5 мест на Петропавловском кладбище. Спросить у сторожа Алексея. («Голос Юга», 8 січня 1912 року).

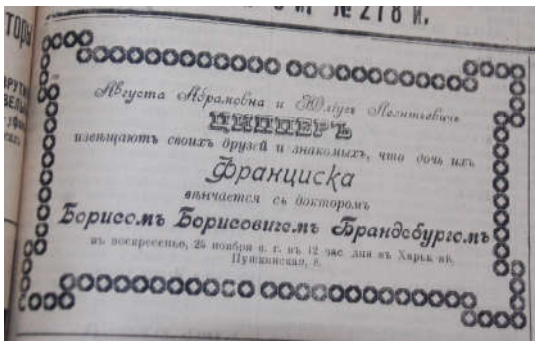
Августа Абрамовна и Юлиус Леонтьевичъ
Шиперъ
извѣщаютъ своихъ друзей и знакомыхъ, что дочь ихъ
Франциска
вѣнчается съ докторомъ
Борисомъ Борисовичомъ Брандсбургомъ
въ воскресенье, 26 ноября с. г. въ 12 час. дня въ Харьковѣ.
Пушкинская, 8.

УТЕРЯНЫ

13 апрѣля по дорогѣ изъ Елисаветграда въ Лелековку бумажникъ потертый, а въ немъ 7 билетовъ восточнаго займа одинъ зеленаго, а остальные сѣраго цвѣтовъ на 700 р., и кредит. билет. 300 деньгами. Нашедшаго просятъ доставить потерю хитуляновой совѣти цѣ БИТОНЪ, левшанской волости, александрійскаго уѣзда, на хуторъ Кисляково.

ВОЗНАГРАЖДЕНІЯ

ТРИСТА РУБЛЕЙ.

3—56—1

НУЖНЫ

ДВѢ ДѢВУШКИ,

одна за конторщицу, а другая за буфетчицу въ заведеніе минеральныхъ водъ, имѣющихъ аттестаты, ручательство или денежный залогъ. Спросить Перимонда на Дворцовой, собственный домъ. 45—1

ПРОДАЕТСЯ

РОЯЛЬ

фабрики Вирта за 175 руб. Желающіе купить благоволятъ адресоваться въ деревню Авдотьевку, Александрійскаго уѣзда, ремонтное депо полковника Анъ Форселлеса.

1—46—1

* Кто, уезжая в Крым, ищет компаньона? Согласна сопровождать без вознаграждения . Адрес оставьте в конторе «Голоса Юга». (10 березня 1912 року).

*Настоящим заявляю, что по всем векселям, которые уже выданы или будут выдаваться моим сыном Иваном Терентьевичем Спиновым я платить не буду, и считаю эти векселя недействительными. Евлампия Акимова-Спинова, Елисаветград, Садовая, собственный дом. («Голос Юга», 4 квітня 1912 року).

* В приемной доктора Каца (ул. Н.Донская, дом Сахаровой) оставлено летнее мужское пальто. («Голос Юга», 4 квітня 1912 року).

*Внимание дам. Изящные по последней моде прически делает Варшавская чесалка. Принимаю всевозможные волосные работы. Спросить в парикмахерской рядом с гостиницей Боженко. («Голос Юга», листопад 1908 року).

*Т.С.Баскина вернулась из-за заграницы. Привезена масса новостей. («Голос Юга», 26 серпня 1912 року).

*Продаются обыгранная скрипка Страдивариуса и флейта. Московская улица, №20/7, кв. 7. («Голос Юга», 5 жовтня 1912 року).

*Сенбернар белый с бурыми пятнами пристал 1-го числа. После третьего объявления считаю собственностью. Дворцовый, переулок д.12, Пилявский. («Голос Юга», 6 грудня 1912 року).

Отъ владѣльца похоронной конторы
И. С. Витохина,
Елисавет. рядъ. Дворцовая, д. Морущаки.
ОБЪЯВЛЕНІЕ.
Довожу до свѣдѣнія почтеннѣйшей публики, что, оправившись отъ постигшей меня болѣзни, я вновь принялъ на себя завѣдываніе принадлежащей мнѣ похоронной конторой, для которой сдѣлалъ значительные запасы, въ виду чего я въ состояніи назначить цѣны
ВНѢ КОНКУРРЕНЦІИ
Похороны по всѣмъ разрядамъ.

ОТДАЮТСЯ
ПІАНИНО и РОЯЛИ
НА ПРОКАТЪ
отъ 4 руб. въ мѣсяцъ и дороже, тамъ-же принимаются въ починку, а также покупаются и продаются эти инструменты, а въ настоящее время продается піанино фабрики Боасле. Ингульская улица собств. д. № 12.
Настройщикъ Подлубный.

ПРОДАЕТСЯ
ЧУЧЕЛО КРОКОДИЛА
2 арш. длины. Театральный пер., д. Котюка, столовая Руцкой.
Бугай-симменталъ
2 лѣтъ, очень красивый, за ненадобностью ПРОДАЕТСЯ. Узнать у владѣльца Вл. Гр. Шевченко, ул. Гоголя, противъ почты.

Продается
ВЕЛОСИПЕДЪ
почти новый.
Архангельская уг. Алексѣевской, 1 ч. д. Карлина.

Сбѣжала, 15 числа, со двора К. В. Бородкина, большая рыжей шерсти Сенъ-Бернарской породы собака. Доставившій получитъ вознагражденіе.

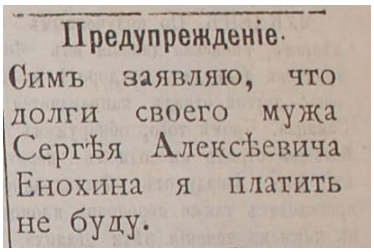
Предупрежденіе.
Симъ заявляю, что долги своего мужа Сергѣя Алексѣевича Енохина я платить не буду.

Окончившій Одесское Художеств. училище въ Императорской академіи художествъ - скульпторъ - учивш. въ г. Золотаревскій даетъ уроки
- - лѣпки и рисованія - -
исполняетъ бюсты портреты и художественные памятники.
Желающихъ прошу написать: Нижне-Донская, 52.

Hirtobile
Можно видѣть ежедневно въ Елисаветградѣ,
по Александровской ул. соб. домъ, № 53, у А. Г. Ф.

*Объявление. Сдается вешалка в театре «Мишель». («Голос Юга», 12 вересня 1913 року).

*Объявление. За 25 дней научу свободно и хорошо играть на мандолине. Миргородская ул., д.№42, кв. Бродского. («Голос Юга», жовтень 1913 року).

*Объявление. Требуется фотограф в Елисаветградское сыскное отделение на постоянную службу, православного вероисповедания. Условия лично. («Голос Юга», 14 травня 1914 року).

*Нужна для англичанина хорошо меблированная комната в русском интеллигентном семействе со столом и ванной. Предложения с указанием

цены адрессовывать на почтовый ящик 50 для А. Предпочтение музыкальной семье. («Голос Юга», 11 червня 1914 року).

*Устраиваю громоотводы на зданиях. Ул. Гоголя, дом Вишневского, Лебединський. («Голос юга», серпень 1914 року).

*За десять рублей справляю самые плохие почерки. Адрес: гостиница «Рига», №1 (Преображенская улица, угол Пашутинской). («Голос Юга», червень 1915 року).

*Нужна натурщица. Улица Гоголя, дом Гурфинкеля, квартира Марии Григорьевны Цеткин, являться от 10-12 часов дня.

*Приблудилась борзая. По истечению трех дней считаю собственной. Обращаться в команду выздоравливающих. («Голос Юга», липень 1915 року).

*Писцы во 2-ю полицейскую часть нужны. («Голос Юга», 8 жовтня 1916 року).

У ВІТРИНІ МАГАЗИНУ КАМІНСЬКОГО СТОЯЛО ОПУДАЛО ЛЕВА

З відкриттям магазину на межі XIX-XX століть у його власника виникала думка, як привернути до себе увагу. Для цього, зокрема, використовували газетну рекламу. У ній були присутні три обов'язкові елементи – прізвище власника, спеціалізація магазину та вулиця, на якій він знаходився.

Як зазначено у щорічнику «Весь Єлисаветград» за 1910 рік, на той час торгівля займала помітне місце у житті міста. В Єлисаветграді було сім крупних оптових складів і багато середніх та дрібних магазинів. До крупних належали склади спадкоємців Шполянського, братів Заславських, Кулаковського, Камінського, Державця, Гофмана, Островського і компанії, які робили мільйонні обороти кожен, постачаючи усі оточуючі Єлисаветград повіти товарами. Оборот мануфактурної торгівлі загалом сягав 9 мільйонів рублів. Переважно товари привозили з Москви та Лодзя, трохи менші обсяги поставок були з Харкова, Белостока і Ченстохова.

Крупних складів галантерейної торгівлі у місті було три – магазин І.Заславського, який робив мільйонні обороти, Канеля і Броуна, Вишневецького і Смолярова. Обороти торгівлі залізними товарами досягали 2-2,5 мільйонів рублів. Оборот галантерейної торгівлі був дещо меншим – 1,5 мільйона рублів. Найбільші оптові фірми - Г.Константиновського, Фіша, Шкроба і Гунькіна - привозили товари з Одеси.

Казенних винних складів у місті було 18. Споживання спирту досягало 56 тисяч відер на суму 498 тисяч рублів на рік.

Також у місті були склади цукрових заводів Бродського, Бобринських, Кисилівського товариства та ін..

У вищезгаданому щорічнику перераховані майже усі магазини Єлисаветграда на той час:

Аптекарські – Бухгалтер, Тростянецькі брати, Хуторянський, Рейзман - усі В.Перспективна; Бриль М.В., Земський склад, Конторович, Тальновський – усі Дворцова; Лінецький, Пашутінська; Болтянський, Преображенська;

Бакалійні, оптові – Антоновський, І.Г.Фіш і син, Шулов, Войнови брати (у Великого мосту) - усі В.Перспективна; Т.Д.Константиновський, Невська; Шкроб, Бак, Беліченко, Борисовський, Гунькін – усі на Старому базарі; Камбур і Пенерджі, ріг Дворцової і В.Перспективної (бакалія і вина); Яцимірський і Бондарєв, Товариства споживачів – усі Дворцова.

Папір – Паскевич Б., «Пасаж»; Селевін, буд. колишній Межеровського - В.Перспективна,

Білизна і полотно – Альшванг брати, В.Перспективна буд. Барського; Жірардов, мануфактура Гілле та Дітріх, ріг Московсьої та В.Перспективної.

Багет і картини – Бардій, Санович – обидва на Дворцовій.

Вино – Товариство споживачів; Камбур; Гюнтер – усі на Дворцовій; Макеєв, Поліцейський провулок; Юзков, Мейтус - В.Перспективна.

Домовини – Вітохін, Шредер - Дворцова.

Залізні вироби – Гольдштейн, Біленький і Стоговський, Заславський, Канель і Броун, Вишневецький і Смоляров, Юдашкін – усі В.Перспективна.

Галантерейні і взуттєві – Верховський, Горфінкель, Вульф, Галицький і Шкроб, Гомберг Х., Долинський, Міценмахер М., Гомберг, Баскін і Ковалевський, Островський М.Г., (торгове депо), Котик і Шкроб, Межеровський, Єлісаветський, Островські брати, Олінська Х, Любарський М., Полонський, Чигиринський, Шполянський (опт) – усі В.Перспективна; Улановський , Преображенська; Гурвич, Любович - Дворцова; Гороховський, міський будинок.

Обувный и галантерейный магазинъ

М. М. ЛЮБАРСКАГО,

Елисаветградъ, Б.-Перспективная, д. Гольденберга.

По случаю перестройки магазина

съ 24 октября по 31 декабря назначается

РАСПРОДАЖА

всѣхъ находящихся въ магазинѣ товаровъ

Въ виду капитальной перестройки зданія магазина я вынужденъ распродать всѣ находящіеся въ магазинѣ товары

по цѣнамъ небывало дешевымъ

Обувь мужск., дамск. и дѣтская, шляпы, бѣлье, чулки, фуфайки, галоши, платки вязаные, перчатки, корсеты, галстухи, разныя модныя отдѣлки, кружева, ленты, бродери и разные галантерейные товары.

ЦѢНЫ БЕЗЪ ТОРГУ и ЗА НАЛИЧНЫЙ РАЗСЧЕТЪ.

Съ почтеніемъ *М. М. Любарскій.*

Готовий одяг – Кулаковський, В.П; Шполянський, В.Перспективна; Заславський, ріг Успенської; Камінський буд. Гольденберга, В.Перспективна; Когон, Подольський, Фрідман та Іткін, Островський – усі В.Перспективна.

Золоті та срібні вироби - Клеванський, Дворцова; Кранц, Шмулевич, Гільтбург, Гузик, Скоркін – усі В.Перспективна.

Іграшки – «Віденський магазин», Дворцова.

Керосин – Бонфельд, брати Нобель, «Європейський» готель та магазин «Мазут» – усі В.Перспективна; Лукін, Скловський - за залізницею;

Фарби – Бриль і Конторович, Лахман, Невська; Фіш, Шрейтель – усі В.Перспективна; Бриль, Преображенська; Когон, Старий базар на Пермській;

Книжкові, паперові – Береславський, Іванівська; Земський склад, Петровська; Злотопольський Р.Д., Злотопольський Л.Б., Золотарьов І.,Махлін Б.П. - Дворцова; Межиковський, Невська, старий базар; Слуцький буд. Плотнікова, Слуцький Б.П. буд. Барського - В. Перспективна; Фінкель, Преображенська.

Шкіряні вироби – Авруцький і Циперкус, Азьмін брати, В.Перспективна; Р.Володарська, Ширяєв, Дубінський, Гіршберг, Маслінковський - Старий базар; Махлін, біля Старого базару; Товариство ЮР, буд Барського, Лангер - В.Перспективна; Залбштейн, Олександрійська вулиця; Рижиков (опт), Дворцова;

Кондитерські – Жан, Суссер – обидві Дворцова; Кричевський і Немировський, В.Пермська, буд. Потоцького.

Торгівля лісом – Броунштейн, Когон, Македонський – усі Фортечна площа; Мексін, Лісова площа; Сейдер, В.Перспективна; Попов, Ходоровський, Шапошнікова, Родкіна – усі Ярмаркова площа.

Молочні продукти – Аксенфельд, Дворцова; Гольдфельд, Іванівська; Орлов, Інгульська та Старий базар.

Мануфактура – Альпін, Уманський - Преображенська; Верховський, Подольський - Старий базар; Вольвовський і Злотопольський, І.Гофман, Гофман і Хуторянський, Державец (АТ К.Шейдлера), Дашевський і Бродський, Заславські брати, Золотарьов і Могилевський, АТ «Познанська мануфактура», Когон А., Камінський Ц.Г, Кулаковський Д.Г., Медовий, Могілевський, Нарінський та Немировський, І Островський, АТ «Громан», Шполянський (спадкоємці), Шкроб, Фонберштейн, Соболєв і Ковальський – усі В.Перспективна; Ю.Ярошевський, Пашутінська;

Землеробні машини та знаряддя – Донські брати, Новий базар; Галицький по Іванівській вулиці; Красновський, Петриківський, Прилуцький – усі В.Перспективна. Окрім того склади були при усіх заводах.

Друкарські машинки – Поляков В.А., Андріївський провулок.

Меблі – Антоновський. Бельська Бельський і Гурфінкель, Камінський, Лейбкінд, Шоредер – усі В.Перспективна; Кліот, Поповський - Преображенська,

Вироби із мармуру, памятники – Бухальцев по Іванівській; Кримкович і Раппало по Дворцовій; Морозов по Н.Донській.

Музичні інструменти – «Артист» Портного, Гілле, Гораєцький, Ледерер – усі Дворцова; Полякін, Трігер, Фаєрман – усі В.Перспективна.

Хутро – Камінський (Торговий дім), Острий, Шнетнер – усі В.Песпективна.

Шпалери та ікони - Заславський і Гіршберг, В.Перспективна; Маричев, Караманськй – Невська.

Взуття та галоші – Гомберг, Горфінкель, Елісаветський, Заславський і Гіршберг, Межеровський, Толчинський – усі В.Перспективна.

Оптика, грамофони та господарські товари – Аврунін і Трігер (опт), Гейбтман Ю., Єловіч - В.Перспективна; Леверт і Гомберг, Дворцова.

Офіцерські – Борщ та Бордій – Дворцова.

Зброярські - Кульчицький, Дворцова; Чистоганов, В.Перспективна.

Будівельні матеріали – Бухальцев, Когонов - Іванівська; Мороз, Н.Донська.

Кравецькі приладдя – Горфінкель, Московська.

Посуд – Володарський, Котляревський, Мансон; Флейшман – усі В.Перспективна; Клігерман – старий базар.

Рукавиці та корсети –Гонтковський, Іванівська.

Печі – Щербинін, Василівський провулок.

Гумові вироби – «Проводник», ріг В.Перспективної і Московської; Гіршберг і Заславський, у Великого мосту.

Рибні і гастрономічні – Антоновський, у Великого Мосту; Ішай, Фіш, Кричевський – Велика Переспективна.

Садоводство і квіти – Чистоганов, Дворцова.

Суконні - Вольвовський і Златопольський, Ковальський – В.Перспективна.

Тютюнові – Вишневецькі брати, Златопольський, В.П, Красновські брати, Квят - Дворцова; Шулов, В.Перспективна, Пасаж.

Фотографічне приладдя – Аврунін, Гуйтман – Дворцова.

Фруктові – Кулаковський, Мошкевич - Дворцова; Межеровський - В.Перспективна.

Церковні – Бабакін - В.Перспективна; Борщ - Дворцова.

Чай – Барановський, Братанов – Дворцова; Гунькін, Лисовський – В.Перспективна.

Швейні машини – Зінгер, Дворцова; Єлович - В.Перспективна.; Хортвер, Преображенська.

Шляпи і картузи – Грабенко; Барські брати, Успенська; Геллер, Дульфан, Корпунін, Пшежецький – усі В.Перспективна; Гольфман – Дворцова.

Шорні та екіпажні – Гольденберг, В.Перспективна; Чернов, Архангельська.

Щітки – Келлер, Дворцова.

Торгівля яйцями – Шрейфінгер по Покровській у будинку Гунькіна.

Отож, більшість магазинів знаходилися на двох центральних вулицях міста – Великій Перспективній та Дворцовій. Менша на вулицях Пашутінській та Преображенській і на Старому базарі. По кілька магазинів були по Верхній Пермській (Великій Пермській), Іванівській (Чорновола) та Інгульській (Декабристів) вулицях.

ОСТАННІ НОВИНИ ЗА ТРИ КОПІЙКИ

Благополуччя існування будь-якого періодичного друкованого видання залежить від його тиражу, а він формується під час передплатної кампанії. Як це було у Єлисаветграді?

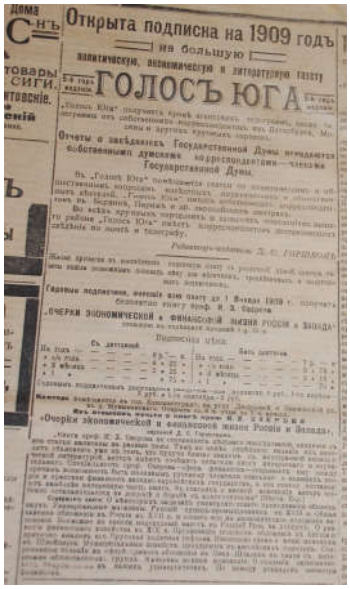
Открыта подписка на 1909 годъ
на большую
политическую, экономическую и литературную газету
ГОЛОСЪ ЮГА

Рекламне повідомлення про передплату газети «Голос Юга» на 1909 рік

У найпопулярнішій дореволюційній газеті нашого міста «Голосі Юга» уже з перших місяців її виходу (газета виходила з 1904 по 1918 рік – прим. авт.) була організована широка система розповсюдження. У лютому 1905 року передплатити газету, чи купити її вроздріб за 3 копійки, а також подати оголошення до неї можна було у відділеннях в Новоукраїнці, Голті, Ананьєві, Балті, Кременчуці, Олександрії, Добровеличківці, Києві, Бобринці, Тишківці, Златополі, Фундукліївці, Кривому Розі, Кам'янці, Любашівці та Знам'янці. Перелік цих відділень подавався разом із адресами. Також газету продавали на головних станціях південно-західних і харківсько-миколаївських залізниць у книжкових шафах і в розносщиків на платформах станції.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА НА 1914 ГОДЪ
НА ЕЖЕДНЕВНУЮ ГАЗЕТУ
ГОЛОСЪ ЮГА
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

На рік 7 р. 50 к.
6 місяців 4 р. 25 к.
3 місяці 2 р. 25 к.
1 місяць 1 р. 75 к.

На рік 6 р.
6 місяців 3 р. 25 к.
3 місяці 1 р. 75 к.
1 місяць 70 к.

На рік 3 р. 50 к.
6 місяців 2 р. 25 к.
3 місяці 1 р. 75 к.
1 місяць 70 к.

Рекламне повідомлення про передплату газети «Голос Юга» на 1914 рік

На сторінках видання, поряд з іншими рекламними блоками, редакція друкувала інформацію про відкриття передплати, оновлювала перелік відділень головної контори, шукала працівників. Так у номері за 3 січня 1905 року читаємо, що необхідні розносщики-продавці для продажу газет на зарплатню до 40 рублів на місяць.

Звертатися треба було у контору газети, яка знаходилася у будинку Волохіна по вулиці Дворцовій. Передплатники з Голти, Ольвіополя, Богополя, Новоукраїнки, Ананьєва і Балти з 15 лютого 1905 року отримували газету «Голос Юга» не поштою, на наступний день виходу газети, а спеціальними редакційними розповсюджувачами, і в день виходу газети: у Голті, Ольвіополі, Богополі, Новоукраїнці - до 9-ї години ранку, а в Ананьєві і Балті – до 2-ї години дня.

У січні 1906 року в Єлисаветграді почала виходити щоденна політико- економічна і літературна газета «Новая Россия». У №2 за 29 січня надруковане оголошення про відкриття передплати на газету. Як рекламний трюк, у повідомленні було посилання на те, що до підготовки матеріалів для видання залучені ряд відомих людей, зокрема М.Горький. а загалом у цьому списку було 20 прізвищ. Можна було оплачувати за газету частинами. Передплату приймали у конторі «Новой России» по Великій Перспективній вулиці, у колишньому будинку Остроухова, а також у магазині Золотарьова та у відділеннях газети в Одесі, Києві, Полтаві, Новоукраїнці, Новомиргороді, Бобринці, Олександрії, Кременчуці, Балті, Черкасах, Голованівську, на станції Знам'янка, Плетеному Ташлику і Лохвиці… Редактор-видавець С.Липовецький пропонував робітникам заводів, ремісникам та селянам місячну передплату у сумі 50 копійок. Також в оголошенні йшлося про набір молодих людей для продажу газети на вигідних умовах.

У лютому 1908 року газета «Голос Юга» надрукувала на першій сторінці оголошення про переплату, обіцяючи річним передплатникам розстрочку в оплаті на суму 3 рублі. Також ті, хто оформлював переплату на газету на півріччя або на рік, отримували безкоштовно додаток до газети – книгу відомого професора І.Х.Озерова «З життя праці», яку видав редактор «Голоса Юга» Д.С.Горшков.

А уже на початку 1910 року редакція «Голоса Юга» пропонувала своїм річним переплатникам безкоштовне зібрання творів Миколи Гоголя – «щедро ілюстроване видання в одному томі (820 стор.), що вміщує усі твори великого письменника з його біографією, укладеною професором А.І.Кирпичніковим». А також «Альманах-календар для усіх» на 1910 рік, у якому крім довідкових відомостей був об'ємний розділ із багатьма ілюстраціями. Ті, хто передплатив газету лише на місяць, також заохочувалися книгами. І щомісяця це була книга нового автора з вишуканої кишенькової «Художньої бібліотеки», до якої входили твори відомих європейських письменників: Оскара Уайльда, Герберта Уелса, Анатоля Франса, Редьярда Кіплінга, Станіслава Пшибишевського, Сельми Лагерлеф, Казимежа Тетмайєра, Августа Стриндберга, Матильди Серао, Габріеле д'Аннуціо, Артура Конан-Дойля.

У четвертому номері за 1910 рік в оголошенні про відкриття передплати на новий рік редакція зазначила власні інформаційні переваги і бонуси для читачів. Наголошувалося, що газета «отримує власні кореспонденції із Петербурга, Москви й інших великих міст», а «звіти про засідання Державної думи передають власні думські кореспонденти, члени

думи». Газета зазначала, що в ній «розміщуються статті з політичних і суспільних питань відомих політичних і громадських діячів».

Єлисаветградські газети друкували і рекламні повідомлення про передплату московських та петербурзьких газет та журналів. Ось лише кілька з таких повідомлень:

Годъ изданія 3-й.
Продолжается подписка на 1911 г. на сатирическій и самый юмористическій журналъ.
ФИГАРО.
52 №№
12 КНИГЪ
6 КНИГЪ
МОСКВА. Трубная Улица д. № 11-109 — Редакція журнала «ФИГАРО».

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА НА 1911 г. (ГОДЪ ГОД. ИЗД.)
НОВЫЙ
ЖУРНАЛ ДЛЯ ВСѢХЪ
ДВА ТОМА
БЕЗПЛАТНО годовым подписчикамъ этого журн.

Продолжается подписка на 1910—11 годъ
на двухнедѣльный журналъ
„БЮЛЛЕТЕНИ
КНИЖНЫХЪ и ЛИТЕРАТУРНЫХЪ НОВОСТЕЙ".
Содержаніе №№ 7, 8, 9.
№ 6 посвященъ Л. Н. Толстому.
Подписная годовая цѣна „Бюллетеней" съ пересылкой
Одинъ рубль.
Подписной годъ начинается съ 1 Сентября.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА на 1914 годъ
ИСТОРІИ и ИСТОРІИ ЛИТЕРАТУРЫ
„ГОЛОСЪ МИНУВШАГО"
(Годъ изданія 2-й).
Вышла апрѣльская книга (№ 4).
УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ на 1914 годъ съ доставкой и пересылкой въ Россіи

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА НА 1914 ГОДЪ.
ВЫШЕЛЪ № 5 (МАЙ) ЖУРНАЛА
РУССКОЕ БОГАТСТВО,
издаваемый Вл. Г. КОРОЛЕНКО
и при ближайшемъ участіи: А. Г. Горнфельда, Діонео, С. Я. Елпатьевскаго, В. Д. Крюкова, К. Е. Кудрина, П. В. Мокіевскаго, В. А. Микитина, А. Б. Петрищева, А. Пѣшехонова и А. Е. Рѣдько.

2 руб. въ годъ
25 коп. отдѣльная книжка
НОВЫЙ
ЖУРНАЛЪ ДЛЯ ВСѢХЪ

Подписка на 1909-й г. открыта (24-й г. изд.)

Русскій Паломникъ

52 №№ литературно-худож. журн.

12 книгъ душеполезнаго чтенія

Полн. кругъ господн. праздниковъ.

4 книги больш. формата до 700 стр. съ мелкими рисунками. Православныя русскія обители.

4 книги больш. формата до 700 стр. Богоматерь.

Подписная цѣна: 6 руб.

Главная Контора: С.-Петербургъ, Стремянная, 12, кв. 4.

Прогрессивное Садоводство и Огородничество.

52 №№ журнала,

12 книгъ Садовая библіотека

3 полн. иллюстр. руководства:

Справочная садовая энциклопедія

Подписная цѣна: 3 р. 60 к.

Изд. годъ 24-й. Открыта подписка на 1909 г. съ 1 ноября.

Сельскій Хозяинъ

52 №№ журнала

12 книгъ „Хуторское хозяйство".

10 полныхъ практическихъ руководствъ:

Домашній обиходъ хозяина

Подробное описаніе: „Какъ это сдѣлать"

Золотая книга здоровья

Календарь Сельск. Хоз. на 1909 г.

Подписная цѣна: 6 руб.

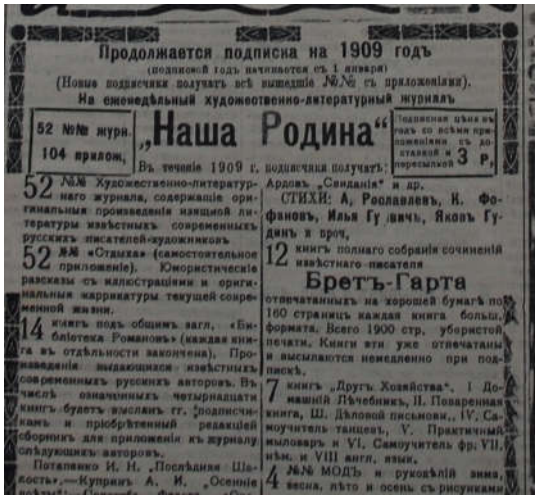
Продолжается подписка на 1909 годъ

(подписной годъ начинается съ 1 января)

(Новые подписчики получатъ всѣ выходящіе №№ съ приложеніями).

На еженедѣльный художественно-литературный журналъ

„Наша Родина"

52 №№ журн. 104 прилож.

Подписная цѣна въ годъ со всѣми приложеніями съ доставкой и пересылкой 3 р.

Въ теченіе 1909 г. подписчики получатъ:

52 №№ Художественно-литературнаго журнала, содержащіе оригинальныя произведенія изящной литературы извѣстныхъ современныхъ русскихъ писателей-художниковъ

52 №№ «Отдыха» (самостоятельное приложеніе). Юмористическіе разсказы съ иллюстраціями и оригинальныя каррикатуры текущей современной жизни.

14 книгъ подъ общимъ загл. «Библіотека Романовъ» (каждая книга въ отдѣльности закончена). Произведенія выдающихся извѣстныхъ современныхъ русскихъ авторовъ. Въ числѣ означенныхъ четырнадцати книгъ будутъ вмѣлены гг. подписчикамъ и пріобрѣтенный редакціей сборникъ для приложенія къ журналу слѣдующихъ авторовъ.

Потапенко И. Н. „Послѣдняя Шалость".—Куприянъ А. И. „Осенніе Ардовъ „Свиданія" и др.

СТИХИ: А. Рославлевъ, К. Фофановъ, Илья Гу вичъ, Яковъ Гудинъ и проч.

12 книгъ полнаго собранія сочиненій извѣстнаго писателя

Бретъ-Гарта

отпечатанныхъ на хорошей бумагѣ по 160 страницъ каждая книга больш. формата. Всего 1900 стр. убористой печати. Книги эти уже отпечатаны и высылаются немедленно при подпискѣ.

7 книгъ „Другъ Хозяйства". I. Домашній Лѣчебникъ, II. Поваренная книга, III. Дѣловой письмовн., IV. Самоучитель танцевъ, V. Практичный выполнитель и VI. Самоучитель фр. VII. нѣм. и VIII англ. язык.

4 №№ МОДЪ и рукодѣлій зима, весна, лѣто и осень съ рисунками

Виявляється, у ті часи були й шахраї, які оголошували рекламну кампанію з передплати нового видання, збирали гроші, а газету чи журнал не видавали. Про одну таку аферу повідомляла газета «Голос Юга» у 1908 році.

ХЛІБНЕ МІСТО

Млинарство на території нинішньої Кіровоградщини розвивалося у вигляді чисельних дрібних водяних млинів і вітряків, а також тартаків (з кінськими приводами), що переробляли зерно і обслуговували невелику округу, або ж перемелювали зерно селянам для їх власних потреб. Млини будували як поміщики, так і дрібна сільська буржуазія. Також млини були складовою частиною іншого виробництва (винокурного заводу), або додаток до цукроварні, олійниці, лісопильні тощо. Ці млини користувалися спільними двигунами, їх продукція використовувалася як сировина для подальшого виробництва та збувалася на місцевий ринок.

З початку травня до кінця липня 1774 року Єлисаветградською провінцією подорожував І.А.Гільденштедт, учений-природознавець, керівник наукової експедиції Петербурзької Академії наук. У своєму "Щоденнику" він зазначав, що головним заняттям населення краю було землеробство, а серед промислів виділяв борошняний як найбільш розвинений. Найефективніше, на його думку, працювали "плавучі млини", побудовані на річках. У "Щоденнику" містяться детальні описи подібних млинів, а також вітряків та підземних кінних млинів. Досить цікавою є й згадка Гільденштедта про тартак.

Так, 6 травня 1774 року Гільденштедт обдивився плавучі млини, яких на березі Дніпра від Кременчука та Табурища нарахував аж 20. Влаштовані вони були таким чином, що з кожним обертом колеса камінь обертався 15 разів. Власник брав за помол 1/10 частку. Такий млин коштував 120 рублів, а власнику давав 100 рублів річного прибутку і служив упродовж 15 років. Кожен мав право завести млин і працювати на ньому, сплачуючи до скарбниці 21 копійку річного з каменю.

На дніпровських кручах були й вітряки. Мандрівник ще кілька разів згадував у своєму «Щоденнику» різні млини, які він бачив на шляху від Дніпра до Синюхи, на заході Єлисаветградської провінції.

Майже через сто років після мандрівки нашим краєм Гільденштедта, у 1884 році, в Єлисаветграді працювало п’ять парових млинів, які виробляли борошна на 200 тисяч рублів.

А уже у 1901 році у місті діяло 13 млинів, на яких працювало 397 робітників, а загальний виробіток цієї галузі становив понад 3,9 мільйона рублів, що вдвічі перевищувало такий показник усіх інших підприємств міста.

Усі млини були вальцьовими, на них виробляли до дев’яти сортів борошна ціною від 2 до 7 рублів за 5-пудовий куль. Сировиною була пшениця, яку купували у навколишніх поміщиків та селян.

Найбільш потужними - з трьома паровими котлами, були млини братів М. та А. Дашевських і Беньяміна Слобідського, які знаходилися по вулиці Московській (нині – Чміленка).

На цій же вулиці тримав млин Айзик Львович Шкловський.

Абрам Давидович Барський мав два млини - на Миргородській (нині Шульгіних) та Безпопівській (Гоголя) вулицях.

У Абрама Марковича Вайсенберга був млин по Великій Пермській вулиці.

Григорій Лейбович Коган мав млин на розі Михайлівської та Покровської вулиць.

Мошко Янкелевич Озерянський мав млин по Олександрівській вулиці (Тарковського).

У Давида та Пінхаса Сейдерів був млин на Кущівці.

Також власниками парових млинів в Єлисаветграді у різні часи були Лохман, Клаз та Еренштейн, Гіршберг, Рабинович, Л.Долинський та Х.Камінський, брати Ф. та Х. Келлери, З.Френкель...

Оголошення у довіднику «Весь Єлисаветград» за 1911 рік

У 1902 році в Єлисаветградському повіті налічувалося 173 парові і 163 водяні млини та 1577 вітряків. Зокрема, у Новоукраїнці власником млина був В. Варшавський, у Бобринці - Г.Вайнеров, у Новомиргороді - Ю.Сукальський, в Олександрівці – Е.Позе...

Газета “Голос Юга” у номері за 8 грудня 1917 року повідомляла про заснування Союзу мукомелів міста Єлисаветграда та повіту. У раду Союзу були обрані Е.М.Озерянський, А.Е.Дашевський, А.І.Котляревський, С.Е.Грішпун та Н.В.Варшавський.

У 1918 році у цій же газеті були надруковані рекламні оголошення кількох власників млинів. Зокрема, брати Дашевські повідомляли про роботу свого нового вальцового млина на розі вулиць Московської та Приютинської (проходила біля Покровської церкви на Ковалівці паралельно вулиці Вокзальній), а Яків Коган запрошував до свого вальцового млина на вулицю Острівську, навпроти Макеєвського бульвара.

До наших днів збереглися кілька будівель вищезгаданих млинів. Щоправда, вони сьогодні використовуються за іншим призначенням.

Будівля млина Барського, нині житловий будинок по вулиці Винниченка.

Володимир Васильович Поліщук
Сергій Миколайович Невесьолов

КОЛИ РЕКЛАМА МАЛА ВЛАСНІ ІМЕНА

Нариси з історії єлисаветградської реклами

Підписано до друку 17.12.2019. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Друк лазерний. Умовн. друк. арк. 6.12. Тираж 100 прим.